

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΟΑ'

ΤΕΥΧ. Α'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1994

ΑΡΙΘ. 6

ΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ EN SANTIAGO DE COMPOSTELA*

ΙΑ'

Τὰ ἀρνητικά σχόλιά μας διὰ τὸ Ε' Παγκόσμιον Συνέδριον «Πίστεως καὶ Τάξεως», τὰ ὁποῖα παρουσιάσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας, δὲν πρέπει νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν παραθεώρησιν τῶν θετικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἀναμφισβητήτως ὑπήρχον εἰς τὰς οἰκουμενικὰς συζητήσεις ἐν Santiago de Compostela. Ἀλλὰ ποῖα εἶναι ταῦτα;

1. Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἀναζωπύρωσις τῆς θελήσεως πρὸς συνέχισιν, ἐξυγίανσιν,

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ἀναδιοργάνωσιν καὶ ἀνανέωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἄρσιν τῶν αἰτίων τοῦ ἀπ' ἀλλήλων χωρισμοῦ των καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς «τῶν πάντων ἐνώσεως», τοῦθ' ὀπερ θὰ σημαίνει πραγματώσιν τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου, «ἵνα πάντες ἐν ὧσιν» (Ἰωάν. ιζ' 21). Εἶναι κοινὴ πεποίθησις, ὅτι αἱ ἐλλείψεις καὶ παραλείψεις ἢ καὶ αἱ ἐκ μέρους ἑτεροδόξων τινῶν καταχρήσεις ἐν τῇ Οἰκουμένικῇ Κινήσει καὶ τῇ Faith and Order Commission δὲν πρέπει νὰ συντελοῦν εἰς τὸ νὰ ἐκφυλισθῇ ὁ ζήλος διὰ τὴν οἰκουμενικὴν προσπάθειαν, ἥτις ἀνεπτύχθη μετὰ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1920 ἀνάληψιν τῆς γνωστῆς σχετικῆς πρωτοβουλίας ὑπὸ τοῦ Σεπτίου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Πάντες οἱ Ὁρθόδοξοι, οἵτινες μετέβημεν εἰς Santiago de Compostela, διεπιστώσαμεν, ὅτι οἱ Οἰκουμενικοὶ Διάλογοι, παρὰ τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν ἢ καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς καταχρήσεις, εἶναι λίαν χρήσιμοι καὶ πρέπει ὅπως ἴσως νὰ συνεχισθοῦν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 162 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

Ἄς ἐπιτραπῇ ἐνταῦθα νὰ ὑπομνήσωμεν ὅ,τι καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔχομεν τονίσει σχετικῶς: Ὁ οἰκουμενικὸς διάλογος εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν μακραίωνα ὀρθόδοξον παράδοσιν. Πάντοτε ἢ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἢ Θεολογία, ἔχουσα ὡς πρότυπον τὴν κρυσταλλίνης διαυγείας πατερικὴν διδασκαλίαν καὶ πράξιν, κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ μὴ ἐπιδεχόμενον παρερμηνείαν, ἔνθεν μὲν ἀπέκρουσε σταθερῶς πᾶσαν αἰρετικὴν παραχάραξιν τῆς ἀποκεκαλυμμένης χριστιανικῆς ἀληθείας, ἐτέρωθεν δὲ παραλλήλως ἐνεθάρρυνε τὸν διάλογον τῆς Ὁρθοδοξίας ἀκόμη καὶ μετὰ τοῦτ' αὐτὸ ἀντιχριστῶν αἰρετικῶν, ἀνατρεπόντων πᾶσαν Χριστολογία καὶ Ἐκκλησιολογίαν. Ἡ Ὁρθοδοξία διέπεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῶν μεγάλων Πατέρων, οἵτινες, ἂν καὶ οὐδένα — οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον — ἐδέχοντο συμβιβασμὸν πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν ἢ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν καθ' ὄλου κακοδοξίαν, ἐν τούτοις κατέφασκον τὸν ἐν ἀγάπῃ διάλογον μετὰ τῶν πάσης φύσεως ἑτεροδόξων. Ἀποστομωτικὴ διὰ τοὺς ἀποκρούοντας τὴν μεθ' ἑτεροδόξων ἐπικοινωνίαν εἶναι ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ μετ' αὐτοῦ τοῦ ἐθνικοῦ ρήτορος Λιβανίου. Ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης, οἱ δύο Καππαδόκαι πατέρες δὲν ἐδίσταζον νὰ πέμπουν τόσον πολλοὺς νέους τῆς Καππαδοκίας, ἵνα σπουδάζουν παρὰ τῷ Λιβανίῳ, ὥστε, ὡς λέγει οὗτος, ἡ σχολὴ του ἐπληρώθη ὑπὸ Καππαδοκῶν. Μάλιστα ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἐγένετο παροιμιώδης ἡ φράσις: «Ἴδου ἕτερος ἦκει Καππαδόκης». Διὰ τὸν μετὰ τῶν αἰρετικῶν διάλογον Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει χαρακτηριστικῶς: «Τὰ παρ' ἡμῶν πληρώσωμεν καὶ χεῖρα αὐτοῖς ὀρέξωμεν (= τείνωμεν), μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικειᾶς πρὸς αὐτοὺς διαλεγόμενοι» (Migne Ἐ. Π. 53, 72). Διὰ κλονίζοντας τὴν Ὁρθόδοξον Χριστολογία καὶ Ἐκ-

κλησιολογίαν αίρειτικούς δὲν διστάζει νὰ εἶπη: «Μὴ τοίνυν πρὸς ἐκείνους ἀγριαίνωμεν, μηδὲ θυμὸν προβαλλώμεθα, ἀλλὰ μετὰ ἐπεικειίας αὐτοῖς *διαλεγώμεθα*» οὐδὲν γὰρ ἐπεικειίας καὶ πραότητος ἰσχυρότερον» (αὐτ. 48, 708). Ὁ Χρυσόστομος δὲν διστάζει νὰ διακηρύξῃ, ὅτι ὁ διάλογος μετὰ τῶν αίρειτικῶν τούτων πρέπει πάση θυσίᾳ νὰ συνεχίζεται μετ' ἀγάπης, λεπτότητος καὶ ἀβροφροσύνης, ἀκόμη καὶ ἐὰν οἱ αίρειτικοὶ ἀντιδρῶν κατὰ τρόπον ἀπαράδεκτον: «Παρακαλῶ, λέγει, πάντας ὑμᾶς, καθάπερ τοὺς φρενίτιδι περιπεσόντας νόσῳ καὶ παραπαίοντας, *κατὰ δύναμιν τὴν ὑμετέραν πειραῖσθαι θεραπεύειν μετὰ προσηθείας καὶ ἐπεικειίας αὐτοῖς διαλεγόμενους...* Τὰ δὲ φλεγμαίνοντα τῶν τραυμάτων οὐδὲ ἐπιβολὴν χειρὸς ἀνέχεται, οὐδὲ ἀφήν ὑπομένει τραχυτέραν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τῶν ἰατρῶν μαλακῆ τιτι σπογγιᾶ τὰ τοιαῦτα καταπήχουσιν ἔλκη... *Κὰν ὑβρίζωσι, κὰν λακτίζωσι, κὰν ἐμπτύωσι, κὰν ὀπιῶν ποιῶσι, μὴ καταλείπῃς τὴν ἰατρείαν, ἀγαπητέ...* Δι' αὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα μάλιστα αὐτοὺς ταλανίζειν καὶ δακρύειν χρῆ, ὅτι τοιοῦτον αὐτῶν τῆς ἀρρωστίας ἐστὶ τὸ εἶδος» (αὐτ. 48, 718).

Ἐὰν ἡ διδασκαλία καὶ τὸ παράδειγμα τῶν Πατέρων δικαίωνουν τὸν διάλογον ἀκόμη καὶ μετὰ Χριστομάχων κακοδόξων, πολὺ περισσότερον δικαίωνουν τὸν διάλογον μετ' ἑτεροδόξων, διὰ τοὺς ὁποίους ἰσχύουν τοῦλάχιστον κατὰ κανόνα οἱ λόγοι τοῦ μαθητοῦ τῆς ἀγάπης, διακηρύττοντος ὅτι «πάν πνεῦμα, ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν» (Α' Ἰωάν. δ' 2).

Αἱ ἀναμφισβήτητοι καταχρήσεις ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει δὲν πρέπει νὰ συγχέονται πρὸς τὴν ὑγιᾶ χρῆσιν αὐτῆς. Δι' αὐτὸ ἐξ ὀρθοδόξου ἐπόψεως ὁ ἔλεγχος δὲν πρέπει νὰ στρέφεται κατὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ λαθῶν καὶ συγκεκριμένων καταχρήσεων. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἔλεγχος τῶν Ὄρθοδόξων καὶ ἐν Santiago de Compostela. Οὐδέποτε πρέπει νὰ πολεμῆται τὸ ὅλον τῆς χρήσεως ἐξ αἰτίας μεμονωμένων καταχρήσεων, διότι μετὰ τὴν αὐτὴν λογικὴν θὰ ἔπρεπε νὰ καταπολεμηθῇ καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἢ ὑπαρξίς τοῦ ἱεροῦ κλήρου, διότι πολλάκις ὑπάρχουν ἀνάξιοι ἐκπρόσωποι αὐτοῦ, ἢ ὁ θεσμὸς τοῦ ἱατροῦ καὶ ἡ παιδεία, διότι ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν ἱατροὶ καὶ ἐκπαιδευτικοὶ ἀνάξιοι τῆς ἀποστολῆς των.

Τὸ ζήτημα τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως δέον

νὰ ἀντιμετωπίζεται ἀπροκαταλήπτως καὶ εὐσυνειδήτως ἐνθεν μὲν συμφώνως πρὸς τὸ ἔκπαιλα ἰσχύον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αἴτημα τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ πνεύματος τῆς ἀκριβείας καὶ τοῦ πνεύματος τῆς οἰκονομίας, ἐτέρωθεν δὲ διὰ τῆς ἐν ταπεινώσει μελέτης τῆς ὅλης γνησίας ὀρθοδόξου παραδόσεως καὶ τῶν ἀποκαλυπτικῶν μηνυμάτων, ἅτινα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα στέλλει εἰς τὴν ἐποχὴν μας.

Ἐπειτα, — ἐφ' ὅσον συμφώνως πρὸς τὴν Ὄρθοδόξον Γνωσιολογίαν, πηγὴ τῆς θρησκευτικῆς γνώσεως δὲν εἶναι τόσοσ ἢ κατ' αἴσθησιν ἐμπειρία ἢ ὁ συλλογισμὸς, ὅσον ἢ προσωπικὴ βιωματικὴ ἐπικοινωνία—, οἱ ἑτεροδόξοι εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσουν πλήρως τὴν Ὄρθοδοξίαν οὐχὶ ἐκ τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἐκ τῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς αὐτῶν μετὰ τῆς ζωῆς τῶν Ὄρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, αἵτινες θὰ προέδιδον τὴν ἀποστολὴν των, ἐὰν ἤρνούντο τὴν προσωπικὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὸν διάλογον μετ' ἐκείνων καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς προβολὴν τῶν θησαυρῶν τῆς ὀρθοδόξου λατρείας καὶ πνευματικότητος¹.

2. Θετικὸν καὶ ἐλπιδοφόρον στοιχεῖον ἐν Santiago de Compostela ὑπῆρξε τὸ γεγονός, ὅτι περισσότεροι τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν «ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους» (Ἀποκ. ε', 9), ἔχοντες ποικιλίαν —ἀκόμη καὶ πολυχρῶμων ἀφρικανικῶν ἢ ἀσιατικῶν— ἀμφιέσεων καὶ ψάλλοντες ποικίλους ἐκφραστικὸς χριστιανικοὺς ὕμνους συνοδευομένους ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τοῦ ἤχου μουσικῶν ὀργάνων (τυμπάνου,

1. Πλείονα περὶ τῆς σχέσεως Ὄρθοδόξων καὶ Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἔχει ἀναπτύξει ὁ γράφων ἐν τοῖς ἐξῆς: Ἡ στάσις ἐναντὶ τῶν Ἑτεροδόξων κατὰ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ἐν Ἀθήναις 1971. Θεολογικὴ τοποθέτησις τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐναντὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, Δελτίον «Ἐπίσκεψις», ἀρ. 63, Chambésy - Genève, 17-10-1972. Ökumenische Bewegung und Orthodoxe Theologie (Ἀνάπτυον ἐκ τοῦ 19ου τόμου τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη 1974. Ὄρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις, ἐν Ἀθήναις 1973. Prognosen für die Zukunft des Ökumenismus, ἐν Ökumenisches Forum - Grazer Hefte für konkrete Ökumene, Nr. 1, Graz 1977, σσ. 17-29· καὶ γαλλ. Prognostics sur l'avenir de l'œcuménisme, Extrait de «Proche-Orient Chrétien», τόμ. XXVII (1977), σσ. 3-14. Ökumenische Bewegung und Orthodoxe Theologie, Thessaloniki 1981 (Ἀνάπτυον ἐκ Review of International Relations, Vol. 2, No 1, σσ. 15-30). Die ökumenischen Dialoge aus orthodoxer Sicht ἐν Études Theologiques de Chambésy 5: Les dialogues œcuméniques hier et aujourd'hui, Éditions du Centre Orthodoxe du Patriarcat Œcuménique, Chambésy - Genève 1985, σσ. 169-190. Ἐκκλησία καὶ Διάλογος (Ἀνάπτυον ἐκ τοῦ περ. «Ἐκκλησία»), Ἀθήναι, 1985.

κιθάρας κ.τ.τ.), κατέφασκον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον τὴν προσπάθειαν τοῦ Τμήματος «Πίστις καὶ Τάξις» πρὸς κοινὴν ὁμολογίαν τῆς Ἀποστολικῆς πίστεως διὰ χρήσεως τοῦ Συμβόλου Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ ἀρχικῇ του μορφῇ (ἄνευ τοῦ filioque)· διεκήρυττον τὴν πίστιν εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεόν, εἰς τὴν Θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸ ἔργον Αὐτοῦ ὡς Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ· ἐτόνιζον τὴν ἀνάγκην θεμελιώσεως τῶν ἐνωτικῶν προσπαθειῶν ἐπὶ Ἐκκλησιολογίας, ἢ ὅποια θὰ γίνεταί ὑφ' ὄλων δεκτῆ· ἀνεγνώριζον τὸ πνευματολογικὸν καὶ ἐπικλητικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς Θείας Οἰκονομίας καὶ ἐν τῇ Χριστιανικῇ Λατρείᾳ· ἐξεδήλουν τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐπιδιώξιν τῆς αὐξήσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς ὑπαρχούσης ἤδη μερικῆς «κοινωνίας» μεταξὺ ὠρισμένων Ἐκκλησιῶν καὶ προέβαλλον τὸ αἶτημα διὰ τὴν ἐξάλειψιν τοῦ σκανδάλου τῆς διαιρέσεως καὶ διὰ τὴν συνένωσιν τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον χριστιανικῶν δυνάμεων πρὸς τελεσφόρον ἀντιμετώπισιν τῶν καταρυχόντων τὸν κόσμον προβλημάτων καὶ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὑγιοῦς οἰκολογικῆς πολιτικῆς κ.τ.τ. Ἀκόμη καὶ ἡ ὁδὸς διὰ τὴν ἐξ ὀρθοδόξου ἐπόψεως ἐπιβαλλομένην ἀποχὴν ἐκ τῆς Intercommunio, εἰς τὴν ὁποίαν χαίροντες καὶ ψάλλοντες καὶ μετὰ ὑποδειγματικῆς τάξεως προσέρχονται οἱ ἀνήκοντες εἰς ἄλλας χριστιανικὰς ὁμολογίας, ἀποκτᾶ θετικὸν χαρακτῆρα, ἐφ' ὅσον ὑποδαυλίζει τὴν νοσταλγίαν, τὸν πόθον, τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν τῆς ἐνότητος καὶ ὠθεῖ πρὸς ἀνανέωσιν τῆς μεθοδολογίας τῶν οἰκουμενικῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἐμποδίων, τὰ ὅποια, τό γε νῦν ἔχον, δὲν ἐπιτρέπουν τὴν συμμετοχὴν τῶν Ὀρθοδόξων εἰς κοινὴν μεθ' ἑτεροδόξων Εὐχαριστιακὴν Τράπεζαν.

3. Ὡς ἐν πᾶσι τοῖς Οἰκουμενικοῖς Διαλόγοις, οὕτω καὶ εἰς τὰς διεκκλησιαστικὰς συζητήσεις ἐν Santiago de Compostela, πολλοὶ ἑτεροδόξοι ἤκουσαν μετ' ἐκδήλου κατανοήσεως καὶ σεβασμοῦ τὰς ἀπόψεις τῶν Ὀρθοδόξων καὶ παρηκολούθησαν μετὰ νοσταλγίας καὶ θαυμασμοῦ τὰς λατρευτικὰς τῶν συνάξεις. Καὶ μόνον πρὸς χάριν τῶν ἑτεροδόξων τούτων, —πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐπαναλαμβάνουν τὸ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν μνημονευθὲν σύνθημα τοῦ βενεδικτίνου Lambert Beauduin, καθ' ὃ «ἡ Δύσις πρέπει νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἀνατολῆς» (L' Occident à l'

école de l' Orient)— ἐπιβάλλεται ἡ συνέχισις τῆς ἐνεργοῦς συμμετοχῆς τῶν Ὀρθοδόξων εἰς τοὺς Οἰκουμενικοὺς Διαλόγους, ἵνα ἐνισχύωμεν ἐκείνους ἐκ τῶν ἑτεροδόξων, οἱ ὅποιοι ἀφ' ἐνὸς βλέπουν μετὰ συμπαθείας τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιδιώκουν φιλορθοδόξους μεταβολὰς καὶ μεταρρυθμίσεις ἐν ταῖς Ἐκκλησιαῖς των. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἐν τοῖς Οἰκουμενικοῖς Συνεδρίοις πρέπει, ἄνευ συγκριτιστικῶν συμβιβασμῶν καὶ ὑποχωρήσεων, νὰ προβάλλωμεν σταθερῶς τὰς ὀρθοδόξους ἀπόψεις. Ὅσον καὶ ἐὰν αἱ ἀπόψεις αὗται φαίνονται ὡς σταγόνες ἐντὸς συνεδρίων κυριαρχουμένων ὑπὸ Προτεσταντῶν, παρὰ ταῦτα αὗται ὡς δυναμικαὶ σταγόνες ὀλίγον κατ' ὀλίγον «πέτρας κοιλαινουσιν». Ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἐν Santiago de Compostela συνταχθέντα κείμενα, μολοντί δὲν ἱκανοποιοῦν πλήρως τοὺς Ὀρθοδόξους, διὰ τῶν ὑπομονητικῶν παρεμβάσεων αὐτῶν, ἔχουν καθαρθῆ εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἐκ τῶν τάσεων ἀπροκαλύπτου προβολῆς προτεσταντικῶν ἀπόψεων. Ἡ ἐν τῷ παρελθόντι πλημμυρὶς ἀπαρადέκτων διατυπώσεων ἔχει ὑποχωρήσει καὶ περιορισθῆ σημαντικῶς. Ἐξ ἄλλου πρέπει μετ' ἀγάπης νὰ κατανοῶμεν καὶ τοὺς ἐμμένοντας εἰς τὰς ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀποκλίσεις, ἐφ' ὅσον αὗται γίνονται ἐν χρηστῷ συνειδότη, ἐξ ὑπερβάλλοντος ζήλου, ἀφοσιώσεως καὶ ἐμμοῆς εἰς τὴν παράδοσιν τῶν πατέρων των. Ἡ ἐμμοῆ μας εἰς τὴν σταθερὰν ἀντίκρουσιν καὶ καταδίκην τῶν κακοδόξων ἀποψεῶν των πρέπει νὰ γίνεταί μετὰ τῆς ἀγάπης ἐκείνης, ἢ ὅποια «μακροθυμεῖ, χρηστεύεται..., οὐ παροξύνεται..., πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει» (Α' Κορ. ιγ', 4-7).

(Συνεχίζεται)

Μητροπολίτου Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ
ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ
— ΤΟΜΟΣ Α' —

Ἀκάθιστος Ὕμνος· Ἡ Ὁδὴ τῆς Θεοτόκου· Θεομητορικὸν Ἑορτολόγιον (Γενέσιον, Εἰσόδια, Εὐαγγελισμός, Κοίμησις, «Ἀπόδοσις», Σύναξις, Ὑπαπαντή, Ζωοδ. Πηγῆ, Ἁγία Σκέπη, Τιμία Ἑσθῆς, Ἁγία Ζώνη, Ἑορταὶ θαυμάτων καὶ Εἰκόνων Της).

Ἐνας ἀνεκτίμητος «πανδέκτης», πραγματικὸ θεοσαύρισμα κηρυγμάτων ἐποικοδομητικοῦ περιεχομένου, ποὺ ἀναποκρίνεται στὶς λειτουργικὰς καὶ εορτολογικὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

«Θησαυρὸς ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν»*

(Ἡ μαρτυρία τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη)

Θεοπρόβλητοι Πατέρες,
λαοπρόβλητοι Ἄρχοντες,
θεόσωστο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας,

ἀπὸ τὶς χώρες τοῦ βορρᾶ ὡς τὸν ἱεραποστολικὸ ἀγρὸ τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κὶ ἀπὸ τῆ χώρα τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου ὡς τὶς ἐσχατιεὲς τῆς Δύσης, στοὺς θεοβαδίστους Τόπους, στὴ Δαμασκὸ καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆ μεγάλη, παν-

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γουμενίσσης,
Ἀξιουπόλεως καὶ Πολυκάστρου κ. **Δημητρίου**

τοῦ, ὅπου ἡ ὑπ' οὐρανὸν Ὀρθοδοξία — μὲ ἐπίκεντρο τῆ Βασιλεύουσα — φρουκτῶρει τὸ ἅγιον φῶς τῆς θεουργικῆς ἐμπειρίας τῆς, **σήμερα πανηγυρίζουμε τὸ θρίαμβο τῆς Ὀρθοδοξίας.**

* * *

Τί μπορεί νὰ σημαίνει γιὰ τὸν ὀμιλοῦντα καὶ γιὰ τὴν ἱερὴ μας Σύναξη αὐτὴ ἡ ἐορτή;

Τί νόημα ἔχει ὁ πανηγυρισμὸς τῆς Ὀρθοδοξίας στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης; Μήπως τὸν ὑπερτονισμὸ στοιχείων διαλεκτικῆς ἀντιπαράθεσως τῆς θρησκευτικῆς μας παραδόσεως ἀπέναντι στὴν παπικὴ καὶ προτεσταντικὴ ὑπόλοιπη Εὐρώπη; Ἔχει ἄραγε θέση μὴ τέτοια ἐορτῆ, καὶ μὲ τόση ἐπισημότητα, στὴν διαδικασία κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς συγκλίσεως τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως;

Ἄς ἀποσαφηνίσουμε κάποιους ὅρους, περὶ Ὀρθοδοξίας καὶ περὶ Δύσεως, ὅρους ποὺ ἐκφράζουν ποιότητες ζωῆς.

Τί εἶναι, καταρχὴν, ἡ Ὀρθοδοξία; Ἐνα ἰδεοληπτικὸ σύστημα; Μιὰ θρησκευτικὴ συσσωμάτωση αὐστηρῶν δογματιστῶν; Ἐνα συμπῆγμα ἰδεῶν Ἑβραϊκῆς καὶ Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς κοσμοθεωρίας; Ὅχι. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά.

Ὀρθοδοξία εἶναι ἡ μία καὶ ἀδιαίρετη ἀγία,

* Ὁ ὀμιλίας ἐκφωνήθηκε μὲ περικοπές, ἀλλὰ δημοσιεύεται στὴν ἐκτενέστερη μορφή τῆς. Ἡ θεματικὴ τῆς εἶναι ἡ ἀκόλουθη: α) τί εἶναι ἡ Ὀρθοδοξία καὶ τί εἶναι ἡ Δύση; ποιοὶ εἶναι τὸ ἐκατέρωθεν ἦθος; β) Ἡ Ὀρθοδοξία ἀπειλομένη ἀπὸ τὴ Δύση — ἡ Ἐκκλησία, ὡστόσο, θετικὴ στὴν ἐνοποίηση. γ) Ἡ προσδοκία τῆς Εὐρώπης. Θὰ ἀνταποκριθοῦμε; καὶ πῶς;

καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐπέκταση τῆς σάρκωσης τοῦ Θεοῦ στὴν ἱστορικὴ σάρκα τοῦ κόσμου, στοὺς αἰῶνες καὶ στὴν αἰωνιότητα.

Κὶ αὐτὸ δὲν τὸ λέμε αὐθαιρέτως. Τὸ μαρτυρεῖ μὲν «ἐν ἀποδείξει Πνεύματος Ἁγίου καὶ δυνάμεως»¹ ἡ αὐτοσυνειδησία μας. Ἀλλὰ τὸ ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ κοινὴ χριστιανικὴ παράδοση τῶν πρώτων αἰῶνων καὶ ὁλόκληρη ἡ μετέπειτα ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία². Ὡς ἄμεση ἐπιβεβαίωση, σὲ λίγη ὥρα, θὰ ἀπαγγεῖλουμε ἐκεῖνα τὰ ἅγια ῥήματα τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Οἱ Προφῆται ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν, οἱ Διδάσκαλοι ὡς ἐδογματίσαν, ἡ Οἰκουμένη ὡς συμπεφώνηκεν, ἡ Χάρις ὡς ἔλαμψεν, ἡ ἀλήθεια ὡς ἀποδέδεικται, τὸ ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, ἡ σοφία ὡς ἐπαρρησιάσατο, ὁ Χριστὸς ὡς ἐβράβευσεν, οὕτω φρονούμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν».

Γιὰ μᾶς, αὐτὰ τὰ λόγια δὲν εἶναι ρητορισμός. «Οὐ γὰρ ἐν ῥήμασιν ἡμῖν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡ ἀλήθειά τε καὶ ἡ εὐσέβεια»³. Ἡ Ὀρθοδοξία ἀγωνίσθηκε γιὰ τὰ δόγματα, δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀποκλειστικότητα τῆς ἐνθεῆς ἐμπειρίας τῆς καὶ γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς ἀποκαλυμμένης πίστεώς τῆς ὄχι γιὰ λέξεις καὶ ἰδεολογήματα. Κὶ ἂν θέλετε νὰ κυριολεκτήσουμε, ἀκόμη καὶ μὲ αὐτὰ τὰ θριαμβικὰ λόγια πάλι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφρασθεῖ ἡ πεμπουσία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας. Διότι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐμπειρία εἶναι μετοχὴ στὶς ἄκτιστες ἐνέργειες καὶ στὴν ἄκτιστη ζωὴ τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ σὲ μιὰ πραγματικότητα πέρα ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς δικῆς μας κτιστῆς φύσεως. Αὐτὴ ἡ πραγματικὴ ἐμπειρία καὶ ἡ αὐθεντικὴ γλωσσικὴ διατύπωση τῆς ἐμπειρίας συνιστᾶ τὴν οὐσία καὶ τὴ μαρτυρία

1. Α' Κορ. β' 4.

2. Βλ. π. Γ. Φλωρόφσκυ «Τὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ», Θεσσαλονίκη 1981, 105: «Εἶναι μία φοβερὰ, ἀλλὰ δικαία καὶ ἀκριβὴς ἀξίωσις. Ὑπάρχει ἐδῶ κάτι περισσότερο ἀπὸ μιαν ἀπλῶς ἀδιάκοπον ἱστορικὴν συνέχειαν, ἡ ὁποία εἶναι ὄντως τελειῶς προφανής. Ὑπάρχει προπάντων ὑψίστη πνευματικὴ καὶ ὄντολογικὴ ταυτότης, ἡ αὐτὴ πίστις, τὸ αὐτὸ πνεῦμα, τὸ αὐτὸ ἦθος. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῆς Ὀρθοδοξίας».

3. Βλ. Συνοδικὸ Τόμο τοῦ 1351.

τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶναι ὁ θησαυρὸς γιὰ τὸν ὁποῖο μίλησε ὁ Παῦλος, ὁ ἐλληνοιστὸς Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ: «Ὁ Θεὸς (εἶναι) ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν»⁴.

Καὶ τί εἶναι ἄραγε ἡ Δύση γενικότερα, ἡ Δυτικὴ Χριστιανοσύνη εἰδικότερα; Δὲν εἶναι μιὰ ἔκφραση τοῦ Χριστιανισμοῦ, τυπικὰ ἐξίσου ἀξιόπιστη μὲ ἐκείνη τῆς Ὁρθοδοξίας;

Θὰ διακινδυνεύσουμε νὰ προβοῦμε σὲ μερικὲς ἐπισημάνσεις, ἔγκυρες ὅμως, ἀφοῦ πέρασαν μέσα ἀπὸ τὴ δοκιμασία τῆς Ὁρθοδοξίας διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου τῶν ἀδελφῶν μας τῆς Δυτικῆς Χριστιανοσύνης.

Μιὰ σύγχρονή μας προφητικὴ μορφή τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ μακαριστὸς π. Ἰουστίνος Πόποβιτς, ἐπισημαίνει: «Ὁ δυτικὸς Χριστιανισμὸς, εἰς τὴν οὐσίαν του, εἶναι ὁ πλέον ριζικὸς οὐμανισμὸς, διότι ἀνεκλήρῳξε τὸν ἄνθρωπον ἀλάθητον, καὶ τὴν θεανθρωπίνην κοινωνίαν μετέβαλεν εἰς οὐμανιστικὴν. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀτομοκρατία (τοῦ Προτεσταντισμοῦ) καὶ ἡ ὀλοκρατία (τοῦ Παπισμοῦ) εἶναι δύο ὄψεις τοῦ αὐτοῦ πράγματος... Μὲ τὴν πράξιν αὐτὴν τῆς σμικρύνσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς οὐμανιστὸν ἔχει ἀναμφιβόλως ἀπλοποιηθῆ ὁ Χριστιανισμὸς. Ταυτοχρόνως ὅμως ἔχει καταστραφῆ»⁵.

Μιὰ βαθειὰ ἀνάλυση αὐτῶν τῶν θέσεων θὰ ἀπαιτοῦσε εἰδικὴ διάλεξη καὶ ἐκτενὴ διαπραγμάτευση. Τὰ ἀκόλουθα μόνο λέγω· πρῶτον, ὅλα τὰ γνωστὰ φιλοσοφικά, κοινωνικοπολιτικά καὶ οἰκονομικὰ συστήματα, τὰ ἀλληλοαναιρούμενα, ἄσχετα ἀπὸ τὸ ποῦ ἐφαρμόστηκαν, πάντως ἐκπῆγασαν ἀπὸ τὴν Δύση⁶. Καὶ δεῦτερον, ὅλα αὐ-

τὰ τὰ συστήματα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ ἐποικοδόμημα τῆς ἔκπτωσης τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὸν θεανθρωπο-κεντρικὸ ἀνθρωπισμὸ τῆς ἐνιαίας Χριστιανοσύνης σὲ ἓνα ἀνθρωπο-κεντρικὸ οὐμανισμὸ.

* * *

Δεῖτε τὸν Δυτικοευρωπαϊκὸ ἄνθρωπο, εἴτε τὸν μόνιμο εἴτε καὶ τὸν μετανάστη πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Δεῖτε τὸν χωρὶς τὴν στυλιπνότητα τοῦ προηγμένου πολιτισμοῦ του, τοῦ πολιτιστικοῦ προσώπειο του. Ἡ ἱστορία του εἶναι ἡ «ἱστορία τῆς αὐτοπραγμάτωσης τοῦ ἀνθρώπου»⁷. Καὶ ἐν ὀνόματι τῆς οἰκονομικῆς καὶ τεχνολογικῆς του ἰσχύος, θέλει νὰ συμπεριφέρεται ὡς ἀγέρωχος ἐπικυρίαρχος καὶ αὐτόνομος ρυθμιστὴς τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου. Διακατέχεται ἀπὸ τὸ ἀρχετυπικὸ σύμπλεγμα τοῦ φεουδάρχη καὶ τοῦ ἀποικιοκράτη, μὲ τὴν αὐταρέσκεια εἴτε τοῦ ἀτομικοῦ εἴτε τοῦ συλλογικοῦ ἀτομικιστικοῦ ἀλαθῆτου. Εἶναι ἓνα σῶμα ποῦ λειτουργεῖ μὲ μόνη τὴν ὑπερτροφικὴ λογικὴ του, μὲ κριτήριον τὸ: «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος», ὁ Εὐρωπαῖος ὑπεράνθρωπος ἢ αὐτοθεός⁸.

Δεῖτε καὶ τὸν ἄνθρωπο τὸν ἀναθρεμμένο μὲ τὸ θεανθρώπινο ἦθος καὶ φρόνημα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς. Ἀκόμη καὶ μὲ τὶς κηλίδες τῶν ὁμολογημένων ἀμαρτημάτων καὶ λαθῶν του, εἶναι «ἓνας ἀριστοκράτης τοῦ πνεύματος»⁹. Αὐτὸ δὲ σημαίνει πὼς εἶναι ἰδεαλιστὴς· διότι δὲν τοῦ χρειάζεται —ὅπως στὸν Δυτικοευρωπαϊκὸ— νὰ ἐξωραΐσει τὴν ὀρθολογικὴ ἀπανθρωπία του. Οὔτε ἀνθρωπιστὴς· διότι ἀπλούστατα ἔχει ἀνθρωπιά¹⁰. Οὔτε τυραννικὸς πρὸς τοὺς ἄλλους· διότι, ὡς ἐτερόνομος μὲ τὴ Χριστοκεντρικὴ του ἐξάρτηση καὶ μὲ τὴν τελωνικὴ αὐτοσυνειδησία τῆς μετανοίας, δὲν διακατέχεται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνασφάλεια, τὶς ἰσχυρὲς ἀπωθήσεις, τὴν ἀπολυτότητα τῆς ἀκρωτηριασμένης αὐτοσυνειδησίας τοῦ οὐμανιστῆ Δυτικοῦ ἀνθρώπου¹¹. Ὁ Ὁρθόδο-

4. Β' Κορ. 4, 8-10.

5. π. Ἰουστίνου Πόποβιτς «Ἄνθρωπος καὶ Θεάνθρωπος», Θεσσαλονίκη 1974, 225. Βλ. καὶ σσ. 224-225: Στὴ λατινικὴ Δύση, «τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, μᾶλλον τὸ παν-δόγμα (τὸ παμ-περιεκτικὸ καὶ θεμελιώδες) περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπερρίφθη καὶ ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ λατινικοῦ αἰρετικοῦ παν-δόγματος περὶ τοῦ πρωτείου καὶ τοῦ ἀλαθῆτου τοῦ πάπα, δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς παναιρέσεως ἐγεννήθησαν καὶ γεννῶνται συνεχῶς ἄλλαι αἰρέσεις...». Καὶ ὁ Προτεσταντισμὸς; «Εἶναι τὸ πλέον πιστὸν τέκνον τοῦ Παπισμοῦ, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ὀρθολογιστικῆς σχολαστικῆς του πίπτει διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀπὸ τὴν μίαν αἴρεσιν εἰς τὴν ἄλλην αἴρεσιν».

6. Βλ. π. Ἰουστίνου Πόποβιτς ὁ.π. 151, 166-167, 178, 193 ἐξ. Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου Μητροπολίτου Ἐλβετίας, «Ὁρθοδοξία καὶ Ἠνωμένη Εὐρώπη», Κατερίνη 1989, 27-28

π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ «1992: ἀπειλὴ ἢ ἐλπίδα;» Ἀθήνα 1989, 17-26 (ὅπου καὶ διαλεκτικὴ θεώρηση Ὁρθόδοξου καὶ Δυτικοῦ «ἀνθρωπισμοῦ») π. Ἰερόθεου Βλάχου «Ἀνατολικὰ» τ. Α', 1993², 70-82.

7. Καθηγητοῦ Ἰω. Κορναράκη «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ οὐμανισμοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς Ὁρθοδοξίας», στὰ Πρακτικὰ Στ' Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνεδρίου, Ἀθήνα 1988, σ. 261.

8. Βλ. π. Ἰουστίνου Πόποβιτς ὁ.π., σ. 147.

9. π. Ἰερ. Βλάχου ὁ.π., σ. 58.

10. Βλ. π. Γ. Μεταλληνοῦ ὁ.π. σ. 27.

11. Βλ. Ἰω. Κορναράκη ὁ.π., σσ. 261, 262, 270, 266, 271.

ξος δὲν εἶναι ποτὲ κατακτητῆς, ποτὲ ἀποικιοκράτης, ποτὲ ἰμπεριαλιστῆς, ποτὲ σοβινιστῆς, ἰδίως στὸ θρησκευτικὸ τομέα^{11α}. Διότι ζεῖ καὶ ἐκφράζει τὴν καθολικότητα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, ποὺ δὲν ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ καταναγκασμοῦ, ἀλλὰ μετέχεται διὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης¹².

Καὶ παρ' ὅλα αὐτά, ἡ Ὁρθοδοξία ἀκόμη καὶ σήμερα εὐρίσκεται ἐνίοτε ἀπειλουμένη ἀπὸ τὴν ὁμόθηρηκη Εὐρώπη, καὶ στὸ θρησκευτικὸ καὶ στὸν πολιτικὸ τομέα, μᾶς καὶ οἱ δύο τομεῖς ἀφοροῦν τὸν ἴδιο ἀποδέκτη, τὸ γένος τῶν Ὁρθόδοξων, τὸ λαὸ τῆς. Δὲ χρειάζεται νὰ ἀπαριθμήσουμε παραδείγματα, γιὰ τὴν ὁμολογημένη ἐπεκτατικότητα τοῦ Βατικανοῦ (ἀλλὰ καὶ τῶν Προτεσταντικῶν ὁμολογιῶν) στὶς χώρες τῆς μετακομμουνιστικῆς Εὐρώπης· εἴτε ἄμεσα ὡς ἱεραποστολικὴ προπαγάνδα εἴτε ἔμμεσα μὲ τὴν —διὰ τῆς διεθνούς πολιτικῆς— προώθηση ἐθνικιστικῶν συγκρούσεων. Εἶναι σύγχρονα ὅλα αὐτὰ καὶ πασιγνώστα¹³.

Ὡστόσο, δὲν ἀποθαρρυνόμεθα οὔτε καὶ ἐκτραχυνόμεθα σὲ μισαλλοδοξία. Γνωρίζουμε ὅτι

11α. Ὡς πρὸς τὸ θρησκευτικὸ τομέα αὐτὸ βεβαίως ὀφείλεται στὴν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία ποὺ καταφάσκει τὸ Ἀποστολοπαράδοτο, κυρίως δὲ πατροπαράδοτο Συνοδικὸ σύστημα καὶ σέβεται τὴν ἰδιαιτερότητα τῶν Ἀυτοκεφάλων τοπικῶν ἐκκλησιῶν (σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἐκκλησιολογικὸ συγκεντρωτισμὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας). Ἐπὶ πλέον καὶ ἡ Ὁρθόδοξη ἱεραποστολικὴ ἀνέκαθεν λειτουργοῦσε στὴν ἴδια προοπτικὴ καὶ μὲ τὸ αὐτὸ φρόνημα· ἔστω καὶ ἂν ἐξυπηρετοῦσε μερικὲς φορὲς ἀνάγκες ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ὡς εἶδος ἄτυπης ἀλλ' ἰσχυρῆς διπλωματίας μὲ τὴν προώθηση τοῦ κράτους (περιπτώσεις ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Ρώσων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀλαβικῶν φύλων), ὅμως ποτὲ δὲν παρεξέκλεινε σὲ σοβινισμό. Ἀξίζει ὡστόσο, νὰ σημειώσουμε ὅτι παρὰ τὴν ἀταλάντευτὴ ἐπ' αὐτοῦ οἰκουμενικότητα τοῦ ἑλληνοκρατούμενου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλα ἱστορικὰ παραδείγματα ποὺ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴ ἐθνικιστικῶν κύκλων παρεξέκλιναν καὶ τέθηκαν στὴ ὑπηρεσία ὀθνείων ἐκκλησιαστικῶν στόχων (Ρωσικὸς μεγαλοϊδεατισμὸς, μὲ τὴν προώθηση τῆς ἰδέας τῆς τρίτης Ρώμης, Βουλγαρικὴ σχισματικὴ ἐξαρχία τοῦ 1872, σχισματικὴ Ἐκκλησία Σκοπίων)· ὅμως ὅλα αὐτὰ καταδικάστηκαν εἴτε στὰ πλαίσια τῶν διορθόδοξων σχέσεων, εἴτε καὶ Συνοδικὰ μὲ τὴν περίφημη Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ καταδίκη τοῦ Ἐθνοφυλετισμοῦ εἴτε καὶ ἐνδοεκκλησιαστικὰ.

12. Δὲν ἀποτελοῦν ἄραγε ὅλα αὐτὰ ἀπείκασμα ἢ καὶ φανέρωση τῆς ἐν Χριστῷ ἔνθεης ἐμπειρίας τῆς παραδόσεώς μας; «Δεῖξόν μοι τὸν ἄνθρωπὸν σου, καὶ γὰρ σοὶ δεῖξω τὸν Θεόν μου», λέει ἡ πείρα τῆς Ἐκκλησίας (Θεοφίλου Ἀντιοχείας «Πρὸς Αὐτόλκων» PG 6, 1025 B).

13. Βλ. σχετικὲς ἀναφορὲς - ἐπισημάνσεις στὸ Μήνυμα Προκαθημένων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν Μαρτίου 1993, σειρὰ ἄρθρων τοῦ Καθηγητοῦ Εὐθ. Θεοδώρου στὸ περ. «Ἐκκλησία» (1992-1993) καὶ ἄρθρο κ. Ἰω. Καψῆ στὸ «Βῆμα» 20.2.94 «Ὁ ἄφανη 13ος» τῆς Εὐρώπης».

ὁ θησαυρὸς τῆς ἀδιακόπου Θεανθρωπίνης ἐμπειρίας μας στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή, εἶναι «θησαυρὸς ἐν ὀσπράκινις σκεύεσι». Δὲ γίνεται νὰ μὴν ἐφαρμοσθεῖ στὴν ἑνσαρκη Χριστιανοσύνη, στὴν Ὁρθοδοξία, τὸ Παῦλειο: «ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι... πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ»¹⁴.

Καὶ εἶναι γεγονόςὸς ὅτι ὁ θησαυρὸς τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν εἶναι ἐξωτερικὸς οὔτε ἐξῶθεν ἀλωτός. Ἡ Ὁρθοδοξία, μολοντί βάλλεται, ὑφίσταται καὶ μεγαλοουργεῖ, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τις πλέον δυσμενεῖς ἐξωτερικὲς συνθήκες. Καὶ θὰ συνεχίσει —πιστεύω— νὰ βάλλεται, ὅπως καὶ θὰ συνεχίσει νὰ ὑφίσταται ὡς «λείμμα», διότι ἀκριβῶς ἔχει τὸν θησαυρό, καὶ ὁ θησαυρὸς τῆς δὲν εἶναι εὐχειρωτός οὔτε ἀλώσιμος¹⁵. Εἶναι ὁ θεόδοτος θησαυρὸς τῆς κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ «ὅπου ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐκεῖ ἐπακολουθεῖ, οἶον σκιά, ὁ διωγμὸς καὶ ἡ πάλη... Διὸ οὐκ (ὀφείλομεν) ξενίζεσθαι, ἀλλὰ ἀνάγκη διώκεσθαι τὴν ἀλήθειαν»¹⁶.

* * *

Προλαβαίνω τὴν ἔκφραση τῆς δυσφορίας σας, γιὰ τὴν ἐκ πρώτης ὄψεως πόλωση ποὺ διαφαίνεται, καὶ μάλιστα σὲ ἓνα λειτουργικὸ λόγο.

14. Β' Κορ. 4, 8-10.

15. Ἡ ἀποψη αὐτὴ βασίζεται στὴν μακροαίων ἱστορικὴ πείρα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἢ ὅποια παρὰ τις ἱστορικὲς ἀποτυχίες καὶ τοὺς συμβιβασμοὺς ἐνίων ἢ καὶ πολλαπλασίων μελῶν τῆς ποτὲ δὲν θεομοποίησε τὸ «εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, ἵνα μὴ τῷ Σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκηται», ἀλλὰ «συσταυροῦται» μὲ τὸν Χριστὸ «ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας». Συνεπῶς, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ συνεχίσει νὰ γεύεται τοὺς καρπούς αὐτῆς τῆς «ἐκνοσίου κενώσεως» (ἀπὸ κάθε ἐγκόσμιο ἐρεισμα πολιτικῆς ἢ οικονομικῆς ἰσχύος) καὶ τῆς αὐτοπαράδοσεως στὴν (προδιαγραφόμενη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ) μαρτυρικὴ πορεία «ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος» (Ἰω. ιε' 19). Πιστεύουμε, μὲ ἄλλα λόγια, πὺς παρὰ τις φιλότιμες καὶ φιλόθεες προσπάθειες συνδιαλλαγῆς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἀλλοτριωμένη Χριστιανοσύνη, ἀλλὰ καὶ τις προσπάθειες ἐπικοινωνίας καὶ ἀλλοσεβασμοῦ μὲ τις ἄλλες ἱστορικὲς θρηκεῖες, καὶ αὐτὸ χάριν τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως τοῦ Ὁρθόδοξου πληρώματος, ἡ Ὁρθοδοξία ὡς «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» δὲν θὰ παύσει νὰ γίνεται ἀντικείμενο πολεμικῆς, παλαιότερα ἀπροκαλύπτου, σήμερα συγκεκριμένης, αἰγίου «ὁ Θεὸς οἶδε πῶς». Καὶ ἐπιπλέον ἐλπίζουμε, βασιζόμενοι πάλι στὴν πνευματικὴ πείρα τῆς Ἐκκλησίας, πὺς μέσα ἀπὸ τὸ Σταυρὸ τοῦ ἱστορικοῦ μαρτυρίου τῆς ἐνδέχεται ὁ Θεὸς νὰ χάρισει τὴν ἀναστάσιμη χαρὰ καὶ εἰρήνη «τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως».

16. Μακαρίου Αἰγυπτίου, Ὁμιλία 15, 11-12, PG 34, 584 AB.

Ὡστόσο, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσουμε· ἡ Ἐκκλησία, παρ' ὅλες τὶς ἐπιφυλάξεις, βλέπει θετικὰ τὴν δεδομένη πλέον διαδικασία τῆς ἐνοποιήσεως. Δὲ θέλουμε νὰ περιθριγκώσουμε τὸ δυναμισμό τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ μισαλλόδοξους «Φιλιππικούς». Δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ἦθος καὶ τὸ φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας· ἡ ὁποία, ἤδη ἀπὸ τὸ 1920, διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἔκανε γενναῖα ἀνοίγματα διαχριστιανικῆς συνεργασίας στὸ χῶρο τῆς Εὐρώπης.

Ἀπλά, ἐπιχειρήσαμε μιὰ διαγνωστικὴ ἀνατομία τοῦ ἐκατέρωθεν ἦθους Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, πού ἀποτελεῖ τὸ πλαίσιο καὶ τὴν δυναμικὴ τῶν ἐκατέρωθεν πολιτισμῶν. Δηλαδή τῶν δύο τρόπων βιοθεωρίας καὶ κοσμοθεωρίας, πού θὰ πρέπει νὰ συμβάλλουν στὴν ἐπιζητούμενη πολιτιστικὴ ἐνοποίηση¹⁷.

Γιὰ νὰ εἶμαστε δὲ εἰλικρινεῖς, πέρα ἀπὸ ὅσα ἀναφέραμε, τὸ πολιτιστικὸ φρόνημα καὶ ἦθος τοῦ Δυτικοευρωπαίου ἀνθρώπου καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ πολιτιστικά, πολιτειακά καὶ θρησκευτικὰ «ἀγαθὰ» τοῦ Διαφωτισμοῦ ἔχουν πρὸ πολλοῦ εἰσβάλλει καὶ ἀλλοιώσει τὴν ταυτότητα ἡμῶν, τῶν Νεοελλήνων. Κι αὐτὸ ἀπὸ πολλὴ παλιά, προεπαναστατικὰ καὶ μετεπαναστατικὰ, ὥστε ὁ Νέος Ἑλληνισμός νὰ εἶναι παράγωγο μιᾶς διαλεκτικῆς μεταξὺ Δυτικοευρωπαϊκοῦ οὐμανισμοῦ καὶ Ὁρθόδοξης πατριότητος¹⁸. Τὸ αὐτὸ μπορούμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε βασίμως καὶ γιὰ τοὺς ἄλλης ἐθνικότητος ὁμοδόξους λαοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Καὶ γιὰ νὰ ἐξειδικεύσουμε τὸ θέμα στὰ πάντοτε ἐπίκαιρα δικά μας ἐσωτερικὰ προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας. Σήμερα, θρησκευόντες χριστιανοὶ πού ὁμολογοῦν δυναμικὰ τὴν ὀρθοδοξία τῆς πίστεώς τους, ὡστόσο ἀποδέχονται στὴν πράξη

17. Πρὸβλ. π. Γ. Μεταλληνῶ «1992...», ὁ.π. 12-14. Πέραν τῶν ὄσων ἀναφέρουμε στὴν ὁμιλία μας, ἄς ὑποσημειωθεῖ ὅτι διατηροῦμε σοβαρὸς ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸν τρόπο, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτογνοῦς μιᾶς τέτοιας ἐνοποιήσεως. Εἶναι ἐφικτὴ μιὰ τέτοια ἐνοποίηση; Γιὰ τὴ Δυτικοευρωπαϊκὴ χράνη τοῦ πολιτιστικοῦ κατακερματισμοῦ, ἢ συσσωμάτωση ἢ συγκόλληση τυπικῶν στοιχείων τῆς ἑλληνορθόδοξης παραδόσεως, δηλαδή ἕνα εἶδος πολιτιστικῆς διακοινωνίας Ἀνατολῆς - Δύσεως, πιστεύω ὅτι θὰ ἀποτελέσει προδοσία καὶ τῆς δικῆς μας παραδόσεως καὶ τῆς δικῆς τους προσδοκίας. Διότι, ἀπλούστατα, τὰ ἄμυχα καὶ ἄσαρκα πολιτιστικά - φολκλωρικά στοιχεία, ἀντὶ νὰ προσφέρουν καὶ νὰ προσλάβουν, σὲ τελικὴ ἀνάλυση ἀφομοιώνονται, ἀλλοτριώνονται καὶ σβήνουν.

18. Βλ. π. Γ. Μεταλληνῶ «Ἱστορικὴ θεώρηση τῶν δύο προτύπων στὸ Νεοελληνικὸ χῶρο», στὰ Πρακτικὰ Στ' Π.Θ.Σ., ὁ.π., σ. 200/1.

τὸ ἀλλοτριωμένο ἦθος τῆς Δυτικῆς ἀνθρωπολογίας: τὴν ἐγωκεντρικὴ αὐτοδικαίωση, τὴν ἀτομικὴ ἀνελευθερία καὶ ὑποταγὴ σὲ ἕνα ἄτεγκτο σύστημα ἀξιών καὶ ἀπαξιών τοῦ τύπου «πρέπει» καὶ «δὲν πρέπει», στὸ ὁποῖο θεωροῦν πὼς εἶναι ἀνυπερθέτως ἀναγκασμένος ὁ Θεὸς νὰ ὑποτάσσεται· καὶ ἐκείνους μὲν νὰ δικαιώνει, τοὺς ἄλλους δὲ νὰ καταδικάζει. Ἔτσι, δυστυχῶς; φθάσαμε στὸ σημεῖο νὰ ἀποδεχόμαστε καὶ νὰ περιφέρουμε ἀνὰ τὸ πανελλήνιο μιὰ κακοποιημένη εἰκόνα περὶ Ὁρθοδοξίας: τὴν μισαλλοδοξία τῶν σταυροφόρων καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, τὴν ἀδυσώπητη μισανθρωπία τοῦ ἠθικισμοῦ, τὸν δογματισμὸ τῶν αὐτοχειροτονημένων ἀλαθῆτων, τὸν ἀκτιβισμὸ τῶν ἀξιωμασθίων, τὸν λαϊκισμὸ τῆς διαμαρτυρήσεως... καὶ τόσα ἄλλα πού ποτὲ δὲν ἐξέφραζαν καὶ ποτὲ δὲν μποροῦν νὰ ἐκφράσουν τὸ δόγμα καὶ τὸ ἦθος τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὡστόσο, ἡ Εὐρώπη, μολονότι συνέβαλε στὸν ἐκδυτικισμὸ καὶ τὴν ἀλλοτρίωση τῆς Ἀνατολῆς (μὲ τὴν ἐξαγωγή εἴτε τοῦ θρησκευτικοῦ εἴτε τοῦ κοινωνικο-πολιτικοῦ ἰδεολογικοῦ της συναλλάγματος) σήμερα προσδοκᾷ νὰ λάβει ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ ὅπως εἶναι φυσικό, νὰ λάβει καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ εἴτε καὶ τὴν Ἑλλαδικὴ Ὁρθοδοξία¹⁹.

Ὁ διεθνούς φήμης γηραιὸς Βρεταννὸς Βυζαντινολόγος σὲρ Στῆβεν Ράνσιμαν σὲ πρόσφατη συνέντευξή του στὸ BBC, τόνισε ὅτι: «Κατὰ τὸν ἐπόμενο αἰῶνα ἡ Ὁρθοδοξία θὰ ἐπικρατήσει μεταξὺ ὄλων τῶν ἱστορικῶν θρησκειῶν, ἐνῶ τὸ μέλλον τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ εἶναι ἀβέβαιο. Ἡ Ὁρθοδοξία διατηρεῖ τὰ στοιχεῖα τῆς πίστεως, ἐνῶ οἱ ἄλλες χριστιανικὲς ὁμολογίες ξεπέσανε σὲ ἕνα ξηρὸ Ὁρθολογισμό»²⁰.

Τὸ ὄραμα τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, ὅπως ἄλλωστε καὶ διαπρεπεῖς ἐκπρόσωποι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐπισήμαναν, δὲν μπορεῖ νὰ ἐνυλωθεῖ παρὰ μόνον μέσα καὶ ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν²¹. Αὐτὸ σημαίνει ἔμμεση ἀποδοχή,

19. Οἱ προσδιορισμοὶ χρησιμοποιοῦνται, ὡς εἰκός, γιὰ νὰ δηλώσουν ἀπλὰ καὶ μόνον τὴ βίωση καὶ ἐκφραση τοῦ ὀρθόδοξου φρονήματος καὶ ἦθους ἀπὸ τίς λεγόμενες ἑλληνοφώνες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

20. Ἐφ. «Χριστιανική», 27.1.94, σ. 5. Δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ φωνὴ πολιτιστικῆς διοράσεως. «Μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν, σκέπτεται ὁ Σπλέγκερ, ἔρχεται ὁ πολιτισμὸς τοῦ Ντοστογιέφσκι, ὁ πολιτισμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας» (π. Ἰ. Πόποβιτς, ὁ.π., σ. 163).

21. Μητροπολίτου Ἑλβετίας Δαμασκηνῶ, ὁ.π., σ. 30.

ἀν ὄχι τῆς ἰσοτιμίας, τουλάχιστον τῆς θετικῆς ἀξίας καὶ τῆς δικῆς μας παραδόσεως.

* * *

Τὰ αὐτογνωστικά, ὅμως, ἐρωτήματα ποὺ τίθενται ἀμείλικτα καὶ γιὰ τὸν ὀμιλοῦντα καὶ γιὰ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι:

Πόσο βιώνουμε τὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας καὶ πόσο ἐκφράζουμε μὲ τὸ ἦθος μας τὴν πίστη τῆς Ὁρθοδοξίας;

Ὑπάρχουν σύγχρονοι Κύριλλοι καὶ Μεθόδιοι, γιὰ νὰ δώσουν τὴ ζείδωρη μαρτυρία τῆς δικῆς μας Πατερικῆς παραδόσεως, ποὺ εἶναι «κοινωνία μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»²²; Διότι, ἀν δὲν ὑπάρχουν, τότε, ὅλα ὅσα προαναφέραμε συνιστοῦν μιὰ μουσειακὴ εἰκόνα ἐνὸς λαμπροῦ παρελθόντος, ποὺ προσφέρεται μὲν γιὰ ἀκαδημαϊκὴ ἐνασχόληση καὶ γιὰ διθυραμβικὲς τελετουργίες, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἐμφυσῆσει στὸν κόσμον μας, ἐδῶ καὶ τώρα, «πνοὴ ζωῆς».

Ὅμως, ὑπῆρξαν καὶ θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ γίνονται «ἓνα πνεῦμα μὲ τὸν Κύριον»²³, «διδασκτοὶ Θεοῦ», καθαιρόμενοι, ἐλλαμπόμενοι καὶ θεούμενοι, ποὺ «τρέφονται ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ καὶ τροφοδοτοῦν τὸν κόσμον»²⁴. Καὶ αὐτὸ τὸ λέμε, βασιζόμενοι στὴν «ἐλπιδοφόρο» γιὰ μᾶς παρουσία τῶν συγχρόνων ἁγίων ἀνδρῶν

22. Α' Ἰω. α', 3.

23. Α' Κορ. γ' 17.

24. Ἡμέτερον «Ἀγιολογικὲς πηγὲς κατηχήσεως», ἀνάπτυπο, Ἀθήνα 1986, σ. 5. Βλ. καὶ ἀρχιμ. Σωφρονίου «Ὁσφόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστίν» σ. 361-362: «Ἡ λειτουργικὴ πράξις... ἐκδιδάσκει ἡμᾶς νὰ παραμένωμεν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος ἐλκεῖ ἡμᾶς, ἵνα ἐν πνεύματι περιβῶμεν ὅλον τὸν κόσμον, ἐνθα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καθ' ἑκάστην δεδομένην στιγμὴν συντρίβονται ὑπὸ τῶν πληγμάτων τῆς σκληρῆς πραγματικότητος ἢ κείνται πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ θανάτου καὶ μετὰ βαθέων στεναγμῶν ἐπικαλοῦνται τὴν Ἀνοθεν βοήθειαν. Ἐν τῷ μέτρῳ τῆς προσωπικῆς ἡμῶν πείρας παντὸς εἶδους παθημάτων, δυνάμεθα νὰ βυθισθῶμεν ἐν τῇ ἀχανεῖ θαλάσῃ τῶν παθημάτων τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τῆς προσευχῆς νὰ μοιρασθῶμεν μετ' αὐτῶν τοὺς φόβους, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν χαρὰν αὐτῶν. Εἶναι δυνατόν, εἰς τινα στιγμὴν, νὰ περιληφθῶμεν τοσοῦτον εἰς τὰ ἀτελεύτητα μαρτύρια πάσης τῆς ἀνθρωπότητος, ὥστε οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε ὁ ψυχισμὸς, οὔτε ἡ σκέψις νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀκολουθήσουν τὸ αἰχμαλωτισθὲν ὑπὸ τῆς προσευχῆς πνεῦμα, τὸ παριστάμενον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ «στεναγμοῖς ἀλαλήτοις» (Ρωμ. η' 26-27). Τοιαύτη προσευχὴ εἶναι δῶρον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ οὐχὶ ἀνθρωπίνων προσπαθειῶν. Αὕτη ὁδηγεῖ μέχρι τῶν ὁρίων τοῦ θανάτου καὶ ἐν ταύτῳ ζωοποιεῖ ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν Γεσημανὴ καὶ εἰς τὸν Γολγοθᾶ εἰσέτι, καὶ συγχρόνως δίδει νὰ προγευθῶμεν τῆς ἀναστάσεως. Ἐν αὐτῇ τῇ προσευχῇ γνωρίζομεν τὸν Χριστὸν κατερχόμενον εἰς τὸν ἄδην τῆς ἀπέριου Αὐτοῦ ἀγάπης τῆς νικητρίας τοῦ θανάτου».

καὶ γυναικῶν, ὧσων ἀνέδειξε ὁ Θεὸς καὶ ἀναγνώρισε ἢ γῆ, ἀλλὰ καὶ ὧσων θὰ ἐπακολουθήσουν.

Μὲ βάση αὐτὰ τὰ ἀποδείξιμα παραδείγματα τῆς ἔνσαρκης Ὁρθοδοξίας, τονίζουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν «ὀρθοδοξία» τοῦ μυαλοῦ μας, οὔτε γιὰ τὴν «ὀρθοπραξία» τῶν δημοσίων σχέσεών μας ἄφου καὶ τὰ δύο συνιστοῦν μειοδοσία. Δὲν ἐπιδιώκει νὰ μᾶς καταστήσει οὔτε δογματιστὲς οὔτε ἠθικιστὲς. Ἀλλὰ νὰ μᾶς ἀναγάγει στὴν ὄντολογικὴ γνώση καὶ τὴν χαρισματικὴ μίμηση τοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἀρκεῖ, λοιπόν, νὰ κατέχουμε τὴ σωστὴ φραστικὴ διατύπωση τῆς πίστεως, ἀλλὰ νὰ ἀποκτήσουμε «ὁμοίθειαν Θεοῦ»²⁵. Τόσο ἡ πίστη ὅσο καὶ τὸ ἦθος καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀληθινοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ, δηλαδή –κατὰ τὸν ἅγιο Συμεὼν τὸν Νέο Θεολόγο– τοῦ Ἁγίου, εἶναι καταστάσεις ὄντολογικῆς-ἐμπειρικῆς ἀφορῶν τὴν ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὄχι σπαράγματα καὶ ἀποσπάσματα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Ὁ Θεὸς «βλέπει εἰς καρδίαν ἀνθρώπου»²⁶, στὸ ὄντολογικὸ δηλαδή βάθος του, καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο «υἱέ μου, δός μοι σὴν καρδίαν»²⁷, τὴν ἄβυσσο τῆς ἀνθρώπινης ὑποστάσεως²⁸.

Ἴδου, λοιπόν, τί σημαίνει ἡ Ὁρθοδοξία γιὰ τὸ ὑπερέθνος καὶ τὸ ὑπερκράτος τῆς Εὐρώπης: τὴν ἐπανάνακαλύψη τῆς παναξίας τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπ-αναβίωση τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, τὴν ὁποία «ἀρχιτεκτονεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον»²⁹. Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ παράδοση ἔχει νὰ κάνει μὲ τὰ κύρια καὶ ἐσώτατα προβλήματα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ποὺ δὲν κατόρθωσε οὔτε πρόκειται νὰ κατορθώσει αὐτόνομα νὰ τὰ ἐπιλύσει.

25. Ἀγ. Ἰγνατίου, Μαγνησιεύσι 6, 2.

26. Βλ. Α' Βασ. ις' 7: «Ὁ Θεὸς ὄψεται εἰς καρδίαν».

27. Παροιμ. κγ' 26: «δός μοι, υἱέ, σὴν καρδίαν».

28. Γι' αὐτό, τόσο στὴ βιβλική, ὅσο καὶ στὴ μεταβιβλικὴ πατερικὴ Παράδοση συναντοῦμε τὸ παράδοξο γιὰ μᾶς: τὴν ἀπόρριψη τῆς συμβατικῆς ἠθικῆς καὶ τὴν ὑπέρβασή της μὲ τὴν ἠθικὴ τῆς προσωπικῆς κοινωνίας τῆς μετανοίας τὸ (ἀκατανόητο γιὰ τὴ δικὴ μας λογικὴ καὶ, προπαντὸς, γιὰ τὴ λογικὴ τοῦ Εὐρωπαϊοῦ χριστιανοῦ) παράδειγμα τῶν ἁγίων διὰ Χριστὸν Σαλῶν τὸ σκάνδαλο τοῦ πρώην φονιά Θεόπτη Μωυσῆ, τοῦ διπλᾶ καὶ ἀκραῖα ἀμαρτωλοῦ μετανοήσαντος Προφητάνακα Δαβὶδ, τοῦ εὐγνώμονος κακούργου ληστῆ, τοῦ πρώην διώκτη Ἀποστόλου Παύλου, τῶν ἁγίων Μαρτύρων τῶν ἀπὸ δημίων, καὶ τόσα ἄλλα, ποὺ δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ δικανικὴ θεώρηση τῆς μεταμελείας, γιὰ νὰ ἐξηγήσει οὐσιωδῶς τὴ δικαίωση καὶ τὴν ἐν-χριστώση καὶ τὸν ἁγιασμὸ ὅλων αὐτῶν.

29. Μ. Βασιλείου, «εἰς τὸν Ἡσαΐαν», 3, PG 30, 289.

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ*

B.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ πρέπει νὰ γίνουν γιὰ νὰ ἀλλάξει πρὸς τὸ καλύτερο ἢ κατάσταση στὴ Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση ὡς πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν

Τοῦ πρωτοπρ. κ. **Θεοδώρου Ζήση**
Καθηγ. Θεολ. Σχολῆς Παν/μίου Θεσ/νίκης

Θρησκευτικῶν ὡς πλέον ἐπείγοντα καὶ ἀναγκαῖα κρίνονται τὰ ἑξῆς:

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 168 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ βαθειὰ εἰκονοκλαστικῆ, ἐποχὴ νεοειδωλολατρείας, ἀμφισβήτησεως τῶν παραδοσιακῶν θρησκείων καὶ ἐξαπλώσεως ποικίλων παραθρησκείων, ποὺ ἐμπορεύονται τὴ δίψα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ θρησκευτικὲς ἐμπειρίες καὶ μεταφυσικὰ διέξοδα, ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολικὴ Παράδοση προβάλλει τὸ θησαυρὸ τῆς γιὰ νὰ ἀναβαπτίσει τὴν ἀλλοτριωμένη θρησκευτικότητά τοῦ Δυτικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκδυτικισμένου ἀνθρώπου μέσα στὴν βιουμένη ἀποκάλυψη τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ τὴν σφραγίσαι μὲ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἄγαπητοί μου, ἐπιτρέψτε μου νὰ κλείσω τὸ ἴδιο ἄτεχνα τὸ λόγο μου, ὅπως καὶ τὸν διεξήληθα.

Ἐπιχειρώντας νὰ ὁμιλήσω γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία, εἶχα τὴν αἴσθησι ὅτι «πολλὰ λέγων, ἐπειρώμην τὰ πάντα διεξελθεῖν, καὶ ἰδοὺ ἐστὶν ἀναρίθμητα: ἃ γὰρ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, πῶς γλώσσα μετρήσασα ταῦτα λόγῳ ἐκδιηγῆσεται;»³⁰.

Ἡ Ἐκκλησία, πολὺ σοφὰ περιέκλεισε τὴν

1. Ὡς πρὸς τοὺς θεολόγους

I. Νομοθετικὰ μέτρα

α'. Προσθήκη εἰδικοῦ θεολογικοῦ μαθήματος στὰ ἐξεταζόμενα μαθήματα τῆς δέσμης.

Ἐφ' ὅσον ἐξακολουθήσει ὑφιστάμενο τὸ ἰσχύον σύστημα εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων στὰ πανεπιστήμια, στὰ τέσσερα μαθήματα τῆς δέσμης νὰ προστεθεῖ πέμπτο εἰδικὸ θεολογικὸ μάθημα, ὅπως συμβαίνει καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις, [ἀρχιτεκτονικὴ (σχέδιο), ξενόγλωσσα τμήματα κ.τ.λ.]. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ συστήματος, κατὰ τὴν ἐξαγγελία τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Παιδείας, δὲν ἀναιρεῖ αὐτὴν τὴν ἀναγκαιότητα, ἢ ὅποια οὕτως ἢ ἄλλως ἐνισχύει τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καὶ τὸ κύρος τοῦ θεολόγου στὸ σχολεῖο.

πεμπτοσύνη τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ ἱερὸ Σύμβολο καὶ στοὺς Ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐκφράζοντας διὰ μέσου αὐτῆς τῆς ἐμπειρικῆς κτιστῆς «γλώσσας» τὸν θησαυρὸ τῆς ἐμπειρίας τοῦ ἀκτίστου.

Καὶ ἀκόμη περισσότερο· περιχώρησε αὐτὸν τὸ θησαυρὸ στὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστιακῆς Συνάξεως, ποὺ εἶναι ἡ ἐπαναβίωση ὄλου τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Οἰκονομίας. Πέρα ἀπὸ τὴν θεία Λειτουργία «περαιτέρω προελθεῖν οὐκ ἔστιν οὐδὲ προσθεῖναι»³¹.

Καθὼς ζοῦμε, λοιπόν, στὸ λειτουργικὸ χῶρο καὶ χρόνον, ποὺ εἶναι ὁ ὑπερέκεινα χῶρος καὶ ὁ ὑπέρχρονος χρόνος τῆς ἀχώρητου καὶ αἰωνίου βασιλείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἃς ξαναθυμηθοῦμε ὅτι στὸν Οἶκον τοῦ Πατρὸς μας βρίσκεται ὁ ἀναπαλλοτρίωτος θησαυρὸς μας.

Ἔστω κι ἂν αὐτὸς ὁ ἀχώρητος θησαυρὸς περικλείεται μόνον σὲ ὀστράκινα-εὐθραυστα σκευῆ, ὅπως ἡ καρδιά μας· εἶναι ὁ μόνος, ποὺ μπορεῖ νὰ δώσει πνοὴ ζωῆς, στὸν ἄ-καρδο καὶ ἄ-πρόσωπο πολιτισμὸ τῆς Εὐρώπης.

30. Ἄγ. Συμεὼν νέου Θεολόγου, ὁμιλία η', παρὰ Π. Εὐδοκίμου «Ἡ Ὁρθοδοξία», Θεσσαλονίκη 1972, σ. 161.

31. Ἄγ. Νικολάου Καβάσιλα «Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς».

β'. Προσκόμιση μεταξὺ τῶν δικαιολογητικῶν τῶν ὑποψηφίων γιὰ τὶς θεολογικὲς σχολὲς συστατικοῦ γραμματοῦ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου.

Βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὸν μέλλοντα νὰ σπουδάσει τὴν ἱερὰ ἐπιστήμη εἶναι ἡ κοινωνία πρὸς τὸν τοπικὸ ἐπίσκοπο καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ θέματα τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ φανερῶνεται σὲ ἐνοριακὸ ἐπίπεδο. Μὲ βάση λοιπὸν βεβαίωση τῆς ἐνορίας γιὰ τὸ ἦθος τοῦ ὑποψηφίου, ὁ μητροπολίτης νὰ ἐκδίδει σχετικὸ πιστοποιητικὸ ἢ συστατικὸ.

γ'. Γιὰ τὸν διορισμὸ στὴν Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση, ἐκτὸς τοῦ πτυχίου, νὰ ἀπαιτεῖται καὶ σύμφωνη γνώμη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐχει ἀποδειχθῆ ὅτι μόνον τὸ πτυχίο κάποιας Θεολογικῆς Σχολῆς δὲν ἐγγυᾶται γιὰ τὸ ἦθος καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα τοῦ μέλλοντος διδασκάλου τῶν Θερησκευτικῶν. Ἀκόμη καὶ σὲ μὴ ὀρθόδοξες χώρες, καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ποὺ ὑπάρχει χωρισμὸς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, χρειάζεται ἐγκριση ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο γιὰ νὰ διδάξει κανεὶς τὸ μάθημα τῶν Θερησκευτικῶν. Εἶναι εὐκόλο νὰ εὑρεθῆ τρόπος συναινέσεως καὶ ἐγκρίσεως τῆς Ἐκκλησίας.

δ'. Βαθμολογικὴ προαγωγή καὶ ἐξέλιξη.

Κριτήριον βασικὸ γιὰ τὴν ἐπιτυχή διακονία καὶ τὴν προαγωγή τοῦ θεολόγου νὰ θεωρεῖται ἡ συνεργασία του μὲ τὴν τοπικὴ ἐκκλησία, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν καὶ τὴ βελτίωση τοῦ χριστιανικοῦ ἦθους τους.

ε'. Ἀνάλογες ρυθμίσεις καὶ γιὰ τοὺς καθηγητὰς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν.

Ἡ βελτίωση αὐτὴ καὶ ἐξυγίανση τῆς κατάστασεως στὴν Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση δὲν θὰ συντελεσθῆ, ἂν δὲ βελτιωθῆ ἡ κατάσταση καὶ στὶς Θεολογικὲς Σχολές, ὅπου ὡς γνωστὸν πολλοὶ καθηγηταὶ δὲν διδάσκουν τὴν θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὴν προσωπικὴ τους θεολογία. Οἱ φοιτηταὶ ὡς καθηγηταὶ κατόπιν στὴν Μ. Ἐκπαίδευση ἔχουν ὡς πρότυπα καὶ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμα τῶν πανεπιστημιακῶν διδασκάλων.

II. Πνευματικὰ μέτρα

Μέχρι νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ νομοθετικὴ ρύθμιση τῶν μέτρων αὐτῶν γιὰ τὴν βελτίωση τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως, πρέπει νὰ ἐνεργοποιηθοῦν οἱ κατὰ τόπους ἐπίσκοποι, ὥστε νὰ ἐπιτευχθῆ ἀγαστὴ ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία μὲ τοὺς θεολόγους κάθε ἐπαρχίας. Πρέπει νὰ καταστῆ

σ' αὐτοὺς σαφὲς ὅτι, μολονότι ἀμείβονται ἀπὸ τὴν πολιτεία καὶ ὑπαλληλικὰ συνδέονται μόνον μ' αὐτὴν, ἡ ἀποστολή τους εἶναι καθαρὰ ἐκκλησιαστικὴ καὶ τὸ ἔργο τους ἐκκλησιολογικὰ ἐντάσσεται στὰ πλαίσια τῆς εὐθύνης τοῦ τοπικοῦ ἐπισκόπου. Ἐξεγειρόμεθα δικαίως ἐναντίον τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀνωμαλίας τῶν ὀργανώσεων, τὰ μέλη τῶν ὁποίων ὑπακούουν στὴν κεντρικὴ διοίκηση τῆς ἀδελφότητος καὶ ὄχι στὸν τοπικὸ ἐπίσκοπο, καὶ ἀφήνομε ἀνέγγιχτη τὴν ἐκπαίδευση ποὺ ἀφορᾷ ὄχι σὲ μερικὰ ὀλιγάριθμα μέλη, ἀλλὰ στὸ σύνολο τῶν διδασκάλων, νὰ πορεύεται ἀνεξάρτητο καὶ ἀνεξέλεγκτο δρόμο. Γιὰ νὰ γίνῃ αἰσθητὴ ἡ παρουσία τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας στὸ ἐκπαιδευτικὸ ἔργο, γιὰ τὴν ἀπουσία τῆς ὁποίας πολλὲς φορὲς εὐθύνονται οἱ ἐπίσκοποι, προτείνονται τὰ ἑξῆς:

α'. Στὴν ἀρχὴ κάθε σχολικοῦ ἔτους ὁ ἐπίσκοπος νὰ συγκεντρῶναι τοὺς θεολόγους τῶν σχολείων καὶ νὰ ἀνταλλάσσει μαζί τους ἀπόψεις γιὰ τὸ ἔργο τῶν θεολόγων στὰ σχολεῖα, ὑπενθυμίζοντας καὶ τονίζοντας καταλλήλως τὸν ἐκκλησιαστικὸ του χαρακτήρα. Ἡ συνάντηση αὐτὴ νὰ συνδυάζεται μὲ ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία (ἀγιασμὸ, εὐχέλαιο, δέηση) ὥστε νὰ καθίσταται σαφὲς ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐνδιαφέρεται καὶ παρακολουθεῖ τοὺς θεολόγους στὰ σχολεῖα καὶ εὐλογεῖ τὸ ἔργο τους. Οἱ συναντήσεις αὐτὲς μπορεῖ νὰ ἐπαναλαμβάνονται περιοδικὰ.

β'. Στους ἱκανοὺς καὶ καταλλήλους ἐκ τῶν θεολόγων μὲ ἐνταλτήρια γράμματα νὰ ἀνατίθεται τὸ ἔργο τοῦ ἱεροκήρυκος ἢ τοῦ κατηχητοῦ ἢ τοῦ συντονισμοῦ διαφόρων ἐκδηλώσεων. Τὸ ἐνταλτήριον γράμμα τιμᾷ τοὺς ἐντελλομένους καὶ περιγράφει συγχρόνως τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὄρια τῆς ἀποστολῆς των. Δὲν ἀφήνει νὰ ἐμπεδώνεται ἢ ἀποψη ὅτι τὸ διδάσκειν δικαιωματικῶς καὶ φυσικῶς ἀνήκει στοὺς θεολόγους, ἀλλὰ στὴν Ἐκκλησία, ποὺ τὸ διαχειρίζεται καταλλήλως.

γ'. Σὲ περιπτώσεις σοβαρῶν καταγγελιῶν εἰς βάρος θεολόγου νὰ καλεῖται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο γιὰ τὶς δέουσες πατρικὲς συστάσεις ἐν ἀγάπῃ. Σὲ περίπτωσι μὴ συμμορφώσεως, ἐγγράφως νὰ τοῦ ἐπισημαίνεται ὅτι θὰ γίνῃ ἐγγραφὴ ἀναφορὰ στὴν Διεύθυνση τοῦ σχολείου καὶ στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, ἢ ὁποία καὶ θὰ ἀποτελέσει στοιχεῖο τοῦ φακέλλου του. Θὰ δοθῆ ἔτσι ἡ ἐντύπωση ὅτι οἱ ποιμένες ἀγρυπνοῦν καὶ φυλάσσουν.

2. Ὡς πρὸς τὸ μάθημα τῶν Θερησκευτικῶν

I. Νομοθετικὰ μέτρα

α'. Νὰ ἀναλάβει πλήρως ἡ Ἐκκλησία τὴν

εὐθύνη καταρτισμοῦ τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων καὶ συγγραφῆς τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ὀρίζοντας ἢ ἴδια τὶς σχετικὲς ἐπιτροπὲς καὶ τοὺς συγγραφεῖς τῶν βιβλίων. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς ψυχολογικῆς προσαρμογῆς τῶν βιβλίων στὴν δεκτικότητα τῶν μαθητῶν, ποὺ μπορεῖ δῆθεν καλύτερα νὰ γίνεταί με τὴν εὐθύνη τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ με εἰδικούς παιδαγωγούς, δὲν εὐσταθεῖ. Ἡ Ἐκκλησία ἀσκεῖ παιδευτικὸ καὶ παιδαγωγικὸ ἔργο πολὺ πρὸ μπροστὰ ἀπ' ὅλα τὰ Ὑπουργεῖα Παιδείας καὶ σὲ πολὺ εὐρύτερη κλίμακα καὶ γνωρίζει νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψη τὶς ἀνάγκες τῶν καιρῶν καὶ τῶν προσώπων. Ἄλλωστε σὲ παιδαγωγούς θὰ ἀναθέσει καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸ ἔργο αὐτό.

β'. Σὲ πρώτη φάση νὰ ἐπανέλθει ἢ πρὸ τοῦ 1936 κατάστασις, ποὺ τὴν ἀνέτρεψε ἡ δικτατορικὴ κυβέρνησις τοῦ Μεταξᾶ, νὰ ἐγκρίνονται δηλαδὴ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τὰ διδακτικὰ βιβλία με τυπωμένη τὴν ἔνδειξη αὐτῆς τῆς ἐγκρίσεως, ὥστε οἱ συγγραφεῖς ἐν ὄψει αὐτῆς τῆς ἐγκρίσεως καὶ τῆς πιθανότητος ἀπορρίψεως τοῦ ἔργου τῶν νὰ προσπαθοῦν νὰ ἐκφράζουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν διδασκαλίαν καὶ ὄχι τοὺς προσωπικοὺς τῶν προβληματισμούς.

γ'. Νὰ γίνῃ ἀλλαγὴ τῆς ὀνομασίας τοῦ μαθήματος ἀπὸ μάθημα Θεολογικῶν σὲ μάθημα «Ὁρθόδοξης Ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς» ἢ ἀπλῶς «Ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς». Ἡ ἰδέα αὕτη ἔχει ὀριμῶσαι καὶ ἔχει προταθῆ σὲ εἰδικὰ συνέδρια θεολόγων, εἶναι δὲ ἀπαραίτητὴ ἢ ἐφαρμογὴ τῆς, τῶρα ποὺ πλανᾶται ἢ πρότασις μεταβολῆς τοῦ μαθήματος σὲ οὐδέτερον θεολογικὴν παρουσίαση καὶ ἀνάλυση τῶν θεμάτων, χωρὶς ὁμολογιακό, ἢ καλύτερα γιὰ μᾶς, χωρὶς ἐκκλησιαστικὸν χαρακτήρα.

δ'. Ἐν ὄψει τῆς καταργήσεως τῶν δεσμῶν νὰ ἐπανέλθει στὴν Γ' Λυκείου ἢ ἀφαιρεθεῖσα δευτέρῃ ὥρᾳ τοῦ μαθήματος, εἰς δὲ τὰ τεχνικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ λύκεια (ΤΕΛ) νὰ διδάσκηται τὸ μάθημα τόσες ὥρες ὅσες καὶ στὰ γενικὰ λύκεια. Αὕτη ἢ αὔξησις τῶν ὥρῶν θὰ ἔχει σὰ συνέπεια καὶ τὴν αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θεολόγων καὶ τὴν κατ' ἀνάλογο ποσοστὸ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῶν ἀδιορίστων θεολόγων, ποὺ καθίσταται καὶ πάλι ὀξύτατο.

ε'. Νὰ ζητηθῆ ὁ ἐμπλουτισμὸς ἄλλων συγγενικῶν μαθημάτων, ὅπως τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, τῆς Ἱστορίας, τῶν Νεοελληνικῶν Ἀναγνωσμάτων, τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Κοινωνιολογίας κ.ἄ. με στοιχεῖα τοῦ Ὁρθοδόξου Πολιτισμοῦ, ὥστε διαχρονικὰ καὶ ἀδιαίρετα νὰ παρουσιά-

ζονται τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ νὰ στηρίζονται ἔτσι καὶ με ἄλλα μαθήματα αὐτὰ ποὺ μαθαίνουν οἱ μαθηταὶ στὸ μάθημα τῶν Θεολογικῶν.

II. Ἄλλα μέτρα

α'. Νὰ ἰδρυθῆ εἰδικὸ μόνιμο ἐπιτελικὸ ὄργανο στὴν Ἱερὰ Σύνοδο, στελεχωμένο με κατάλληλα πρόσωπα, ποὺ θὰ μελετᾷ τὰ προβλήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς στὴν δημόσια καὶ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ θὰ ὑποβάλλει στὴν Ἐκκλησίαν πρὸς περαιτέρω προώθησις κατάλληλες προτάσεις.

β'. Μέχρι τῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως τοῦ θέματος τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων νὰ ζητηθῆ ἢ Ἐκκλησίαν νὰ γίνουσι δεκτὰ τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα ποὺ με πρωτοβουλία τῆς ΕΘΕΒΕ καὶ σύμπραξις τῆς ΠΕΘ κατήρτισε πολυμελὴς ὁμάδα εἰδικῶν πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν καὶ θεολόγων τῆς Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης, στὴν ὁποία συμμετεῖχάν καὶ τρεῖς ἀρχιερεῖς, οἱ Ἀλεξανδρουπόλεως, Δημητριάδος καὶ Φιλίππων. Τὸ σχέδιον αὐτῶν τῶν προγραμμάτων υἰοθέτησε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καὶ τὸ διεβίβασε στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Τῶρα βρῖσκεται ἀντιμέτωπο καὶ συγκρίσιμο με τὰ ἰσχύοντα ἀναλυτικὰ προγράμματα, τὰ πρὸ δεκαετίας καταρτισθέντα, χωρὶς ἐλπίδες προωθήσεως.

γ'. Σὲ περίπτωσις ποὺ ἐξακολουθήσουσι νὰ ἰσχύουσι τὰ ἴδια ἀναλυτικὰ προγράμματα καὶ τὰ ἴδια διδακτικὰ βιβλία, ἢ Ἱερὰ Σύνοδος νὰ καταρτίσει ἐπιτροπὴν ἐλέγχου τῶν βιβλίων, ἢ ὁποῖα ἀφοῦ κωδικοποιήσῃ τὶς παρατηρήσεις γιὰ κάθε βιβλίον, νὰ τυπώσῃ γιὰ τὸ καθένα ξεχωριστὰ σχετικὸ φυλλάδιον, ποὺ θὰ σταλεῖ σὲ ὅλους τοὺς θεολόγους μέσῳ τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων ἢ θὰ διανεμηθῆ ἀπ' αὐτοὺς σὲς προτεινόμενες συγκεντρώσεις τῶν θεολόγων. Θὰ ἀποτελέσει αὕτη ἢ ἐνέργεια πνευματικὴ παρέμβασις τῆς Ἐκκλησίας σὲ περιεχόμενον τῶν διδακτικῶν βιβλίων, διορθωτικὴ τῶν κακῶς γραφομένων καὶ ἀποτρεπτικὴ γιὰ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ μέλλοντος.

δ'. Στὴν ἴδια κατεύθυνση εἶναι ἀκόμη δυνατὸν με τὰ ἴδια ἀναλυτικὰ προγράμματα νὰ ἀναθέσει ἢ Ἐκκλησία συγγραφὴν διδακτικῶν βιβλίων γιὰ κάθε τάξιν τοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ Λυκείου, τὰ ὁποῖα θὰ λειτουργοῦν ὡς βοηθήματα τῶν θεολόγων, ὡς βιβλία γιὰ τὸν καθηγητὴν, ποὺ θὰ τοῦ δύνουσι τὴν δυνατότητα εἴτε συμπληρώσεως εἴτε διορθώσεως τῶν ἐλλειπῶν ἢ κακῶς λεγομένων στὰ ἐγκεκριμένα σχολικὰ ἐγχειρίδια.

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΦΥΛΑΚΑΙΣ*

Ἔσκηση Λατρείας στὶς Φυλακὲς καὶ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα ἢ τὸ Δικαίωμα τῶν Κρατουμένων στὴ Λατρεία

«Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ μείνει ἐλεύθερος, ἀκόμα κι ἀνάμεσα στοὺς τοίχους τῆς φυλακῆς. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ ποτέ τους δὲν ὑπῆρχαν ἐλεύθεροι, κι ἄς μὴν ἔζησαν ποτέ στὴ φυλακῆ».

(Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης)

2. Ἡ δεοντολογικὴ πλευρὰ: Νομοθετικὴ θεμελίωση

2.1 Τὸ Σύνταγμα

Ἡ νομοθετικὴ θεμελίωση τοῦ δικαιώματος τῶν κρατουμένων στὴν ἄσκηση τῆς θρησκείας ἐκπορεύεται ἀπὸ τρία διαφορετικὰ ἐπίπεδα κανόνων: τὸ Ἑλληνικὸ Σύνταγμα τοῦ 1975/1986, τὴν Σύμβαση γιὰ τὴν Προάσπιση τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῶν Θεμελιωδῶν Ἐλευθεριῶν, τὴ γνωστὴ ὡς ΕὐρΣΔΑ (ν.δ. 53/1974) καὶ τὸν Κώδικα Βασικῶν Κανόνων γιὰ τὴ Μεταχείριση τῶν Κρατουμένων (ΚωδΜεΚ) (ν. 1851/1989). Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ καθιέρωση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ, βρίσκεται σὲ δύο γενικὰ καὶ αὐξημένης τυπικῆς ἰσχύος νομοθετικὰ κείμενα (τὸ Σύνταγμα καὶ

τὴν ΕὐρΣΔΑ) καὶ ἓναν εἰδικότερο νόμο: τὸν Κωδ-ΜεΚ.

Τὸ Σύνταγμα, δηλαδὴ ὁ ὕψιστος νόμος τοῦ Κράτους, κατοχυρώνει τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία⁸. Στὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία βρίσκεται ἡ ἀπαρχὴ ὅλων τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἀφοῦ ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία

Τῆς **Κ. Α. Σπινέλλη**

Καθηγήτριας Ἐγκληματολογίας - Σωφρονιστικῆς
Νομικοῦ Τμημ. Πανεπ/μίου Ἀθηνῶν

ἱστορικὰ ἀποτελεῖ τὴ ρίζα τῶν θεμελιωδῶν, τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων⁹. Γιὰ τοὺς σκοποὺς ὅμως τῆς διερεύνησης τοῦ δικαιώματος τῶν κρατουμένων νὰ ἀσκοῦν τὴ θρησκεία τους θὰ ἀναφερθῶ συνοπτικὰ στὸ συγκεκριμένο αὐτὸ ἀτομικὸ δικαίωμα. Τὸ ἄρθρο 13 Σ ἀναφέρεται στὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία, δηλαδὴ τὴν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς λατρείας ἑαυτοῦ. Ἡ διακήρυξη ὅτι «ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης εἶναι ἀπαραβίαστη» καὶ ὅτι «κάθε γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλεύθερη καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ λατρεία της τελοῦνται ἀνεμπόδιστα ὑπὸ τὴν προστασία τῶν νόμων» εἶναι γενικὴ καὶ ἐπομένως ἐφαρμόζεται, σύμφωνα μὲ ὅσα διατυπώθηκαν παραπάνω, καὶ στὴν εἰδικὴ κατηγορία ἀτόμων ποὺ ἔχουν στερηθεῖ τὴν προσωπικὴ τους ἐ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 173 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

Τέτοια βιβλία γιὰ τὸν καθηγητὴ ζητοῦν ἀπὸ πολὺ καιρὸ οἱ θεολόγοι τῆς Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης.

ε'. Πρέπει ἐπίσης νὰ εἶναι ἔτοιμη ἡ Ἐκκλησία, σὲ περίπτωση ποὺ θὰ καθιερωθεῖ βιβλίον ἐπιλογῆς γιὰ κάθε μάθημα, νὰ ἔχει ἔτοιμα τὰ δικά της βιβλία καὶ νὰ στρέψει τοὺς θεολόγους καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων στὴν προτίμηση τῶν ἰδικῶν της βιβλίων.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ἀποτελεῖ τεράστια ἐκκλησιολογικὴ ἀνωμαλία ἢ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν οὐσιαστικῶς ἐρήμην τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν ὑπάρχει θεολογία χωρὶς τὴν Ἐκκλησία, οὔτε διδακτικὴ ἀρμοδιότης χωρὶς τὴν ἔγκριση καὶ ἐυλογία τῆς Ἐκκλησίας. Πρέπει νὰ ξεφύγει ἐπιτέλους ἡ θεολογία ἀπὸ τὸν προτεσταντικὸ λαϊκισμό καὶ κρατισμὸ καὶ νὰ ἐπανέλθει στὴν Ὁρθόδοξη ἀγιοπατερικὴ της πορεία. Δὲν δικαιολογεῖται περαιτέρω ἀμέλεια καὶ ἀδιαφορία. Οἱ ἐκτιμήσεις καὶ προτάσεις, συμπληρούμενες καὶ μὲ ἄλλες, θὰ βοηθήσουν πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση. (Τέλος)

8. Οἱ δύο πρώτες παραγράφους, τοῦ ἄ. 13 τοῦ Σ., οἱ ὁποῖες ἐνδιαφέρουν ἐν προκειμένῳ, προβλέπουν:

«1. Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης εἶναι ἀπαραβίαστη. Ἡ ἀπόλαυση τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τις θρησκευτικὲς πεποιθήσεις καθενός.

2. Κάθε γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλεύθερη καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ λατρεία της τελοῦνται ἀνεμπόδιστα ὑπὸ τὴν προστασία τῶν νόμων. Ἡ ἄσκηση τῆς λατρείας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλλει τὴ δημόσια τάξη ἢ τὰ χρησιὰ ἡθ. Ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται...».

9. Π. Δαγτόγλου, ὁ. π. σ. 364, ἀλλὰ καὶ Spyridon Troianos, Die Religionsfreiheit in den internationalen Texten, ἀνάτυπο ἀπὸ Kanon, Oekumenismus und Interkommunion aus rechtlicher Sicht, VIII, Wien, 1987, σ. 163-172 καὶ ἰδίως σ. 163.

λευθερία. Στις διατάξεις αυτές κατοχυρώνεται τὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὄλων τῶν εὐρισκομένων στὴν ἑλληνικὴ ἐπικράτεια: α) ὀπαδῶν τῆς ἐπικρατοῦσας θρησκείας, β) ἑτεροδόξων ἢ καὶ γ) ἄλλοθρήσκων. Τοῦτο σημαίνει, σύμφωνα καὶ μὲ ὅσα προαναφέρθηκαν γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ ὡς ἀποθετικοῦ ἢ ἀμυντικοῦ, ὅτι ἀπαγορεύεται κάθε ἐνέργεια τῆς Πολιτείας μὲ τὴν ὁποία θὰ παραβιάζονταν ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως ἢ τῆς λατρείας τῶν Χριστιανῶν Ὁρθοδόξων ἢ τῶν ὀπαδῶν ἄλλων δογμάτων ἢ θρησκειῶν, ἐφόσον βέβαια: α) οἱ τελευταῖες εἶναι «γνωστὲς θρησκείες»¹⁰, β) δὲν προσβάλλεται μὲ τὴν ἀσκότητά τους ἡ δημόσια τάξη ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη, καὶ γ) δὲν ἐνεργεῖται προσηλυτισμὸς¹¹. Ἐπομένως τὸ Σ. κατοχυρώνει: τὴν ἐλευθερία καὶ ἰσότητα τῶν γνωστῶν θρησκειῶν – καὶ ὄχι μόνον τὴν ἀνεξιθρησκεία –, τὸ ἀκώλυτο τῆς λατρείας, τὴν ἐκπλήρωση τῶν θρησκευτικῶν ὑποχρεώσεων (ἐκκλησιασμός, ἀργίες, νηστείες), τὰ δικαιώματα τῆς συνάθροισης καὶ τῆς ἔνωσης γιὰ θρησκευτικούς (ἀκόμα καὶ γιὰ ἀντιθρησκευτικούς) σκοποὺς καὶ τὸ δικαίωμα θρησκευτικῆς διδασκαλίας (ἐκπαίδευσης κηρύγματος, κατήχησης, ἱεραποστολῆς κ.ο.κ.)¹². Καὶ αὐτὰ ἔχουν ἐφαρμογὴ τόσο στοὺς ἐλεύθερους πολίτες ὅσο καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν στερηθεῖ τὴν ἐλευθερία τους.

Κατὰ συνέπεια, τὸ περιεχόμενον τῶν δύο πρώτων

10. Γνωστὴ εἶναι κάθε θρησκεία μὲ φανερά δόγματα, λατρεία, ὄργανωση καὶ σκοποὺς, ΣτΕ 2105-2106 (Ὁλ). Τὸ Σ. 1975, σ. 894, ὅπως ἀναφέρεται ἀπὸ Δαγτόγλου, ὁ. π. σ. 379. Συγκεκριμένα ἡ σχετικὴ ἀπόφαση τῆς Ὀλομέλειας, ἡ ὁποία δέχθηκε ὅτι τὸ δόγμα τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά ἢ Χιλιαστῶν ἀποτελεῖ «γνωστὴ θρησκεία», μὲ τὴν ἔννοια τοῦ Σ., ὄρισε τὴ «γνωστὴ θρησκεία» ὡς ἐξῆς: «... τῆς γνωστῆς θρησκείας, ἣτοι τῆς ἐχούσης τὸ μὲν δοξασίας φανεράς καὶ οὐχὶ κρυφίας, δημοσίᾳ διδασκομένης, τὸ δὲ λατρεῖαν ἐπίσης φανεράν, ἀδιάφορον ὄντος περαιτέρω, ἐν ὅψει τῆς κατοχυρωμένης ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἂν τὸ κατὰ τὰ ἄνω δόγμα ἀποτελεῖ αἴρεσιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἑλλάδι θρησκείαν τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ἐπίσης εἶναι ἀδιάφορον ἂν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὡς εἴρηται δόγματος δὲν διατηροῦν ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς ἢ ἂν οἱ θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ αὐτῶν στεροῦνται ἱερωσύνης ὑπὸ τὴν καθιερωμένην ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἔννοιαν τοῦ ὅρου τούτου. Ἐξ ἄλλου, οὐδόπως προσπατεῖται ὅπως τὸ πληροῦν τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις δόγμα ἔχη τύχει καὶ ἐγκρίσεως ἢ οἰασθῆποτε φύσεως ἀναγνωρίσεως διὰ πράξεώς τινος τῆς Πολιτείας ἢ τῆς Ἐκκλησίας». Σχετικὰ μὲ τοὺς Χιλιαστὲς βλ. ἀκόμη: Κ. Α. Καλλικούνη, Τὸ ζήτημα τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά, ΤοΣ 1989, σ. 137 ἐπ., Ἰ. Μ. Κονιδάκη, Θεωρία καὶ νομολογία γιὰ τοὺς «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά», ΝοΒ 1986, σ. 502 ἐπ.

11. Βλ. Π. Παραρᾶ, ὁ. π. σ. 202 ἐπ. ὅπου καὶ ἀναφορὴς οὐ νομολογία τοῦ ΣτΕ.

12. Π. Δαγτόγλου, ὁ. π. σ. 375-388 καὶ ἰδίως 380.

παραγράφων τοῦ ἄ. 13 τοῦ Σ. μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ, ὅτι δίνει τὶς πρώτες κατευθυντήριες γραμμὲς γιὰ σχετικὴ συμπεριφορὰ τῆς διεύθυνσης στὰ Καταστήματα Κράτησης. Δηλαδή, τί πρέπει νὰ πράττουν, καὶ τί νὰ μὴν πράττουν οἱ ὑπάλληλοι τῆς Πολιτείας καὶ τί δικαιούνται νὰ πράττουν καὶ τί νὰ παραλείπουν οἱ κληρικοί τῆς Ἐκκλησίας μας ἢ καὶ ἐκπρόσωποι ἄλλων δογμάτων ἢ γνωστῶν θρησκειῶν. Γιὰ παράδειγμα, κρατούμενος, χριστιανὸς ὀρθόδοξος, ἐπιζητεῖ πνευματικὴ στήριξη ἀπὸ ἱερέα, καὶ ἡ διεύθυνση τοῦ ΚΚ τὴν ἀρνεῖται. Ἡ ἀρνηση αὐτὴ ἀποτελεῖ παραβίαση τοῦ Σ. καὶ ὁ κρατούμενος ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία νομιμοποιούνται νὰ ζητήσουν τὴν ἀρση αὐτῆς τῆς ἀπαγόρευσης.

2.2 Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Σύμβαση Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου

Μιὰ δευτέρη σειρὰ ἀπὸ τέτοιες κατευθύνσεις παρέχεται ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσα ΕὐρΣΔΑ. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἡ Σύμβαση αὐτὴ ὑπογράφηκε στὴ Ρώμη τὸ 1950, καὶ ἀφοῦ κυρώθηκε μὲ τὸ ν.δ. 53 τῆς 19/20.9.1974, ἀποτελεῖ ἀπὸ τότε ἐσωτερικὸ νόμο τοῦ κράτους. Σύμφωνα μάλιστα μὲ τὸ ἄ. 28 § 1 Σ οἱ διεθνεῖς συμβάσεις εἶναι ἀυξημένης τυπικῆς ἰσχύος, δηλαδή τοποθετεῖται ἱεραρχικὰ ἀμέσως μετὰ τὸ Σύνταγμα, ὅποτε σὲ περίπτωση ποῦ ὑπάρχει σύγκρουση ἀνάμεσα στὸ Σύνταγμα καὶ στὴν ΕὐρΣΔΑ ὑπερισχύει τὸ πρῶτο, ὅταν ὁμως προσκρούει στὴν ΕὐρΣΔΑ διάταξη κάποιου ἄλλου νόμου τῆς χώρας, τότε ὑπερισχύει ἡ ΕὐρΣΔΑ.

Τὸ ἄρθρο 9 τῆς ΕὐρΣΔΑ ποῦ ἀναφέρεται στὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία¹³ εἶναι εὐρύτερο τοῦ ἄ. 13 τοῦ Συντάγματος μας¹⁴.

(Συνεχίζεται)

13. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ στὴν πρώτη του παράγραφο ἐμπεριέχει τὸ ἄ. 18 τῆς Παγκόσμιας Διακήρυξης τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ ΟΗΕ, ἢ τοῦ Διεθνούς Συμφώνου γιὰ τὰ Ἀτομικὰ καὶ Πολιτικὰ Δικαιώματα τῆς 19.12.1966, τὸ ὁποῖο ὁμως δὲν ἔχει κυρωθεῖ ἀκόμη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἀναφορὰ στὴ θρησκεία γίνεται σὲ πολλὰ κείμενα τοῦ ΟΗΕ, ὅπως π.χ. στὴν προαναφερόμενη Παγκόσμια Διακήρυξη στὰ πλαίσια τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκπαίδευσης: «[ἡ ἐκπαίδευση] πρέπει νὰ προάγει τὴν κατανόηση, τὴν ἀνεκτικότητα καὶ τὴ φιλία ἀνάμεσα σὲ ὅλα τὰ ἔθνη καὶ σὲ ὅλες τὶς φυλὲς καὶ τὶς θρησκευτικὲς ομάδες...» (ἄ. 26 § 2), σὲ Ἐπεξηγηματικὴ Ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν ΗΕ τῆς 25.11.1981 ἀποτελούμενη ἀπὸ 8 ἄρθρα στὰ ὁποῖα, μεταξὺ ἄλλων, τονίζεται τὸ δικαίωμα στὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης, τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς θρησκείας καθὼς καὶ ἡ ἀπαγόρευση θρησκευτικῶν διακρίσεων. Γιὰ περισσότερα, βλ. Spyridon Troianos, Die Religionsfreiheit in den internationalen Texten, ἀνάτυπο ἀπὸ Kanon, Oekumenismus und Interkommunion aus rechtlicher Sicht, VIII, Wien, 1987, σ. 163-172 καὶ ἰδίως σ. 166-168.

14. Βλ. καὶ Δαγτόγλου, ὁ. π. σ. 379.

Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΡΙΜΑΤΟΥ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΚΑΝΤΕΡΜΠΟΥΡΥ ΛΟΡΔΟΥ G. L. CAREY ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*

Τὸ πρωὶ τῆς ἐπομένης Παρασκευῆς 11 Φεβρουαρίου, στίς 10 τὸ πρωί, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Σεραφεὶμ ἀνταπέδωσε στὸν Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Καντέρμπουρυ τὴν ἐπίσκεψη στὴν Πρεσβεία τῆς Μ. Βρεταννίας, ὅπου κατέλυσε μὲ τὴν κυρία Κάρεϋ.

Στίς 11.30 π.μ. ἡ Α.Χ. μὲ τὰ μέλη τῆς ἀκο-

Τοῦ κ. **Ἰ. Μ. Χατζηφώτη**
Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου Τύπου
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

λουθίας του ἔλαβε μέρος σὲ Συνδιάσκεψη μὲ τὴ Σ. Ἐπιτροπὴ Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν προεδρεύοντά της Σεβ. Μητροπολίτη Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιο στὴ μεγάλη αἴθουσα τελετῶν τῆς Ἱ. Συνόδου. Ἀκολούθησε δεξίωση πρὸς τιμὴν του στὸ Συνοδικὸ μέγαρο. Τὸ ἀπόγευμα ἐπισκέφθηκε τὴ Θεολογικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στοῦ Ζωγράφου, ὅπου εἶχε ἐπαφῆς μὲ τοὺς διδάσκοντες καὶ τοὺς φοιτητές. Ὁ Κοσμήτωρ τῆς Σχολῆς Καθηγητῆς κ. Βασίλειος Τσάκωνας τὸν ὑποδέχθηκε μὲ τούτα τὰ λόγια:

«Θεοφιλέστατε,

Μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ ἐξαιρετικὴ τιμὴ Σᾶς ὑποδεχόμεθα εἰς τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἐπίσημὴ ἐπίσκεψή Σας εἰς τὴν χώρα μας.

Καὶ εἶναι δικαιολογημένη ἡ χαρὰ μας, διότι ὑποδεχόμεθα τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία κρατεῖ πολλὰ ἀπὸ τίς παραδόσεις τῆς κοινῆς καταγωγῆς μας καὶ εὐρίσκειτο ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν σὲ δημιουργικὸν διάλογον καὶ κοινὴν προσπάθεια, προκειμένου νὰ συμβάλουμε εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν οἰκοδομὴ τῶν πιστῶν μας καὶ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ θελήμα-

τος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εἰρήνης Του ἀνάμεσα στίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν.

Ἐὰν ἡ συνεργασία μας αὐτὴ ἦτο ἀναγκαία στὸ παρελθόν, σήμερα καθίσταται πρὸ ἐπιτακτικῆ (ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνεν), ἀφοῦ κοινωνικὲς ἀναστατώσεις, ἐμφύλιες συρράξεις μὲ ὄλες τίς συνέπειές τους (φόνος, πείνα, ἀθλιότης, ταλαιπωρίες) κατακλύζουν τὸν πλανήτη μας καὶ γιὰ νὰ εἴμαστε περισσότερο συγκεκριμένοι, καὶ τὴν γειτονιά μας. Τὸν Εὐρωπαϊκὸ καὶ Βαλκανικὸ χῶρον.

Τὰ ὄπλα τῆς ἐπιτυχίας μας δὲν εἶναι ἄρματα καὶ ἵπποι, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ ἡ δύναμη τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὰ ὅποια ἐμεῖς οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν παράταξιν τοῦ Κυρίου μεγαλοουργοῦμε.

Ἐναντὶ τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔχουμε ἐπιτακτικὸ καθήκον νὰ συμβάλουμε εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ θείου θελήματος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἐργασθοῦμε διὰ μίαν ἀδελφοποίησιν τῶν ἀνθρώπων, ἐφ' ὅσον ὅλοι εἴμαστε τέκνα τοῦ ἐνὸς Πατρὸς, ὁ Ὅποιος ἐποίησεν ἐξ ἐνὸς αἵματος πᾶν γένος ἀνθρώπων.

Ἐναντὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς ὀφείλομεν νὰ ἀντιτάξουμε τὴν πανοθενὴ δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος μᾶς κατέστησε κήρυκες τῶν μεγαλείων Του καὶ οἰκονόμους τῆς Χάριτός Του.

Συγχρόνως ὀφείλομεν νὰ διατηρήσουμε τὴν γνήσια καὶ ἀνόθευτη παράδοσιν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καὶ μέσα ἀπὸ ἐπιστημονικὲς θεολογικὲς ἐρευνες νὰ τὴν ἐφαρμόσουμε στὴ σύγχρονη πραγματικότητα, ἐφ' ὅσον ἡ πράξις εἶναι θεωρίας ἐπίβρασις.

Θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου εὐτυχῆ, καὶ νομίζω καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν συναδέλφων μου στὴ Σχολὴ αἰσθάνονται τὸ ἴδιο, διότι κατὰ καιροὺς στὴν πορεία τῆς Θεολογικῆς μας μαρτυρίας ἔχουμε συναναστραφῆ μὲ Θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας Σας, εἴτε στὴν Εὐρώπῃ, εἴτε στὴν Ἀμερικῇ, οἱ ὅποιοι μὲ ἐπιστημονικὴ συνείδησιν καὶ αἰσθημα εὐθύνης μελετοῦσαν καὶ μελετοῦν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ μῆνυμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 171 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Καντέρμπουρου στοὺς Δελφούς.

ἔχουν τὰ μέγιστα συμβάλει στὴν ὀρθὴ ἐρμηνεία τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶθε ἡ ὡραία πορεία τῆς συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν μας καὶ τῶν θεολογικῶν μας Σχολῶν νὰ συνεχισθῆ πρὸς Δόξαν Χριστοῦ.

Καὶ πάλιν Σᾶς καλωσορίζω στὴν χώρα μας καὶ στὴν Θεολογικὴ μας Σχολὴ καὶ πρὸς ἐπισφράγιση τῆς συναντήσεώς μας ἐπιτρέψατέ μου νὰ Σᾶς προσφέρω ἀναμνηστικά τινὰ δῶρα τοῦ Παν/μίου καὶ τῆς Θεολογικῆς μας Σχολῆς, ἡ ὁποία συνεπλήρωσε 157 ἔτη δράσεως εἰς τὸν Ὁρθόδοξον χώρον.

Δεχθῆτε καὶ τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μας καὶ τὴν ἔκφραση τῆς εὐγνωμοσύνης μας διὰ τὴν τιμὴν, ποὺ μᾶς ἐκάματε νὰ ἔλθετε στὴ Σχολὴ μας καὶ νὰ μᾶς δώσετε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπικοινωνήσουμε μαζί Σας ἐν πνεύματι ἀγάπης».

Ἡ Α.Χ. εὐχαρίστησε τὸν Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς γιὰ τὴ θερμὴ ὑποδοχὴ ποὺ τοῦ ἐπιφυλάχθηκε καὶ εὐχήθηκε πρόοδο στοὺς φοιτητὲς καὶ τὰ δέοντα στοὺς καθηγητὲς.

Τὸ Σάββατο 12 Φεβρουαρίου συνοδευόμενος

ἀπὸ τοὺς Σεβ. Μητροπολίτες Νεαπόλεως, Ζακύνθου κ. Παντελεήμονα καὶ Φωκίδος κ. Ἀθηναγόρα, τὸν Πρωτ. Στ. Ἀβραμίδη καὶ τὸν Διευθυντὴ τῆς «Ε.Α.» κ. Ἰ. Μ. Χατζηφώτη ἐπισκέφθηκε τὸ μουσεῖο καὶ τὸν ἀρχαιολογικὸν χώρον τῶν Δελφῶν, ὅπου καὶ παρατέθηκε γεῦμα ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Φωκίδος κ. Ἀθηναγόρα, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν προσφώνησε ἀγγλιστί. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρου ἀπάντησε κατὰλληλα καὶ ἀντάλλαξαν ἀναμνηστικά δῶρα. Στὴ συνέχεια ἐπισκέφθηκε τὴν Ἱ. Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Ἀμφίσσης μὲ τὸ θαυμάσιο ξυλόγλυπτο τέμπλο. Τὸ ἀπόγευμα μετέβη καὶ ἐπισκέφθηκε τὴν Ἱ. Μητρόπολη Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας τὴν Ἱ. Μονὴ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Μακρινοῦ, ὅπου τὸν ὑποδέχθηκε ὁ ἐπιχώριος Μητροπολίτης Σεβ. κ. Βαρθολομαῖος, ὁ Δήμαρχος Μεγάρων, ἡ Καθηγουμένη, ἱερεῖς καὶ οἱ μοναχὲς. Προσφωνώντας τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Καντέρμπουρου ὁ Μητροπολίτης Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας εἶπε:

Χαίρει ἡ τῶν Μεγαρέων Ἐκκλησία καὶ ἡ Μοναχικὴ Ἀδελφότης τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς,

ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει τῆς Ὑμετέρας Χάριτος, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κανταουρίας καὶ Προμάτου τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐπισκοπιανῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ταπεινὴν ἡμῶν παροικίαν καὶ τῷ ἱερῷ τούτῳ καταγωγίῳ.

Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Ὑμετέρας Χάριτος καὶ τῆς σεπτῆς Αὐτῆς συνοδείας ὀδηγεῖ τὴν μνήμην ἡμῶν εἰς τοὺς δυσχειμέρους χρόνους τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, καθ' οὓς δεσμοὶ ἀμοιβαίας ἀγάπης ἐσφυρηλατήθησαν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου. Εἰς τὰς Μονὰς μάλιστα τῆς παροικίας ἡμῶν ἔτυχον προστασίας, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ μετώπου καὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἄξονος, πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τοῦ ἀποσταλέντος τότε εἰς Ἑλλάδα ἐκστρατευτικοῦ σώματος, οἵτινες καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐφυγαδεύθησαν εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν.

Δὲν δυνάμεθα ἐπίσης νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πολλοὶ ἐκ τῆς παροικίας ἡμῶν, ἐκφυγόντες τῶν δεσμῶν τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονος, συνέχισαν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν ἀξιών τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, συμπολεμοῦντες μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου.

Ἀλλὰ καὶ σήμερον πλείστοι νέοι καὶ νέαι ἐκ τῆς παροικίας ἡμῶν μεταλαμβάνουν τῆς ἐπιστημονικῆς παιδείας ἐν Πανεπιστημιακοῖς Ἰδρύμασι τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου, γινόμενοι καὶ αὐτοὶ ὄργανα καλλιέργειας τῆς μεταξὺ τῶν δύο λαῶν φιλίας.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ ταύτῃ Μονῇ, εἰς ἣν ἐγκαταβιοῦν ὑπὲρ ἐξήκοντα Ἀδελφαί, καλλιεργοῦνται τὰ ἰδεώδη τοῦ Ὀρθοδόξου Μοναχικοῦ βίου. Ἡ Μοναχικὴ Ἀδελφότης, ὑπὸ τὴν πεπνυμένην καθοδήγησιν τῆς Ὀσιωτάτης Ἡγουμένης Μοναχῆς Μακρίνης καὶ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ποδηγεσίαν τοῦ Πνευματικοῦ Πατρὸς τῆς Ἀδελφότητος Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Δαμασκηνοῦ, ἔχει ἀναδείξει τὴν Μονὴν ταύτην εἰς τηλαυγὴ πνευματικὸν φάρον, οὐ μόνον τῆς παροικίας ἡμῶν ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας.

Αἱ Ἀδελφαί τῆς Μονῆς, ἔχουσαι ἐγκεχαράγμενους ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τοὺς λόγους τῆς ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ Ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δέονται ἀδιαλείπτως ὑπὲρ εὐοδόσεως τῆς πορείας πρὸς ἐνότητα τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης ὁμολο-

γούντων Αὐτὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, ὥστε τῷ φωτὶ τῆς Ἀποστολικῆς παραδόσεως ἀσφαλῶς καθοδηγούμενοι νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ τοῦ Κυρίου πόθος “ἵνα ὡσιν ἐν καθῶς ἡμεῖς” (Ἰω. 17,11).

Ἐχοντες βεβαίαν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἢ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ὁμολογούντων τὸν Χριστὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν ἐμφαλεύουσα πρὸς Αὐτὸν ἀγάπη θὰ καθοδηγῇ πάντας εἰς ὁδοὺς συγκλινοῦσας εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ἐνότητα, χαίρειζομεν τὴν ἐνταῦθα ἐπίσκεψιν τῆς Ὑμετέρας Χάριτος ὡς ἐκδήλωσιν τῆς τοιαύτης εὐλογημένης ἐπιθυμίας πρὸς σύγκλισιν καὶ ἐνότητα.

Ὡς εὖ παρέστητε ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ καταγωγίῳ.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρου εὐχαρίστησε γιὰ τὴ θερμὴ ὑποδοχὴ καὶ τὴν ἀπόδοσιν ὕμνων ἀπὸ χορῶ μοναζουσῶν καὶ ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του γιὰ τὴν ἐπίσκεψιν σὲ ἓνα τόσο ἐνδιαφέρον μοναστήρι ὅπως αὐτό. Ἀνταλλάχθηκαν ἀναμνηστικὰ δῶρα καὶ ὁ Προμάτος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐπισκέφθηκε τὰ ἐργαστήρια Χρυσοκεντητικῆς τῆς Ἱ. Μονῆς. Κατόπιν παρακάθησε σὲ δεῖπνο, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ Σεβ. Μεγάρων ἔκανε τὴν ἀκόλουθη πρόποση:

Τὴν ζῶσαν παρουσίαν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διαισθανόμενοι κατὰ τὸ δεῖπνον τοῦτο τῆς ἀγάπης καὶ τὰς καρδίας ἔχοντες πεπληρωμένας χάρας πνευματικῆς καὶ δοξολογίας τοῦ παννυμήτου Αὐτοῦ Ὀνόματος, ἐπιτρέψατέ μοι ἵνα τὸν λόγον τοῦ Οὐρανοβάμονος Παύλου ἐπαναλάβω, ὃν εἶπε μετὰ τὴν κατασίγασιν τοῦ τυφωτικοῦ ἀνέμου τοῦ καλουμένου «Εὐροκλύδων» πρὸς τοὺς μετ' Αὐτοῦ πλέοντας: “Εὐθυμεῖτε ἄνδρες” (Πράξ. 27,25).

Εὐθυμεῖτε, ἀγαπητοὶ ἐν Κυρίῳ ἀδελφοὶ καὶ συνδαιτημόνες· ὁ Εὐροκλύδων τῶν ἀντιθέων δυνάμεων θὰ κοπάσῃ καὶ οἱ πιστοὶ διὰ τῆς πανσθενοῦς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ χάριτος σώοι καὶ ἀλώβητοι θὰ συνεχίσουν ἀγωνιζόμενοι τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, ὅστις ἀσφαλῶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ὑψῶν δὲ τὸ ποτήριον ἐπιτρέψατέ μοι ἵνα προπίω ὑπὲρ ὑγείας, μακροημερεύσεως καὶ κατὰ Χριστὸν προκοπῆς τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος τῆς Βασιλείσεως Ἐλισσάβητ, τῆς Ὑμετέρας Χάριτος μετὰ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς πνευματικῶν Αὐτῆς τέκνων καὶ τῶν ἀγαπητῶν συνδαιτημόνων τῆς τραπέζης ταύτης.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρου ἀπάν-

τησε κατάλληλα προσκαλώντας τὴν Καθηγουμένη νὰ ἐπισκεφθεῖ τῆ Μ. Βρετανία.

Τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς 13 Φεβρουαρίου τέλεσε τὴν ἀκολουθία τῆς Θ. Εὐχαριστίας στὴν ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Παύλου στὴν Ἀθήνα, ὅπου συναντήθηκε μὲ μέλη τῆς ἀγγλικῆς παροικίας τῆς Ἀθήνας καὶ τὸ μεσημέρι παρακάθησε σὲ γεῦμα ποὺ παρέθεσε στὴν Ἱ. Μονὴ Πεντέλης ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Σεραφεῖμ, Πρόεδρος τῆς Ἱ. Συνόδου. Προσφωνώντας τὸν ξένο ἐπίσημο ὁ Μακαριώτατος ἀναφέρθηκε μεταξὺ ἄλλων στὰ ἐθνικὰ θέματα:

Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Ὑμετέρας Χάριτος, ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ, Προμᾶτε τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐπισκοπιανῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀγιοτάτην Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐνέπλησε πάντας ἡμᾶς μὲ αἰσθήματα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἔχομεν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ἐν ταύτῃ τῇ ἱστορικῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν, τὸν πνευματικὸν ἡγέτην φίλου καὶ συμμάχου λαοῦ, τοῦ ἀγγλικοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου μᾶς συνδέουν στενότατοι δεσμοὶ φιλίας καὶ συνεργασίας.

Ἀμφότεροι οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ μας εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως καὶ ἐμπνέονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδανικῶν προόδου καὶ ἐν εἰρήνῃ δημιουργίας καὶ ἀναπτύξεως. Ἰδίως τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν ὁ ρόλος ὀφείλει νὰ εἶναι καθοδηγητικὸς οὐ μόνον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκείνην τῆς ἀντιμετώπισεως τῶν λίαν σοβαρῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα συντείνουν εἰς τὴν ἠθικὴν κρίσιν καὶ τὴν κάμψιν τοῦ πολιτισμοῦ. Δυστυχῶς, τὸ οἰκονομικὸν ὄφελος καὶ μόνον, ἢ κατἰσχυροὺς τοῦ ὑλιστικοῦ πνεύματος, ἢ ἄλογος χρῆσις τῆς τεχνολογίας ὠδήγησαν τὸν ἄνθρωπον τῆς σημερινῆς Εὐρώπης εἰς φοβερὰ ἀδιέξοδα. Τὸ πνεῦμα ὑπετιμήθη, ἐδέσποσαν ἄλλαι προτεραιότητες, προσέτι παραθρησκείαι καὶ ἀποκρυφιστικαὶ κινήσεις ἤλθον ἐξ Ἀμερικῆς νὰ κλονίσουν τὴν πίστιν εἰς τὰς ἀναντικαταστάτους καὶ αἰωνίας ἀξίας τοῦ Χριστιανισμοῦ μερίδος μὴ ἐχούσης στερεὰ θεμέλια εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Αἱ Ἐκκλησίαι μας εἶναι ἐδραιωμέναι εἰς τὰς Γραφὰς καὶ τοὺς Πατέρας, τὰ ἅγια Μυστήρια, δυστυχῶς ὁμως ὁ μεταξὺ αὐτῶν θεολογικὸς διάλογος ἔχει περιέλθει εἰς ἀδράνειαν ἐκ λόγων ἀσχετῶν πρὸς τὴν θέλησιν ἡμῶν. Διάπυρος, ἀγαπητὲ ἀδελφέ, εἶναι ἡ εὐχὴ μας πρὸς τὸν Κύριον

νὰ ἀρθοῦν οἱ λόγοι τοῦτοι καὶ νὰ δυνηθῶμεν συντόμως νὰ παρακαθήσωμεν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν διαλόγου καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης.

Ἦδη καλούμεθα νὰ ἀντιμετωπίσωμε, πέραν τῶν θεολογικῶν, ἕτερα ἐπιτακτικὰ προβλήματα ὡς αἱ ἐν τῇ πρώτῃ Γιουγκοσλαβία πολεμικαὶ συρράξεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ παύσουν τὸ ταχύτερον δυνατόν, ὥστε νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν ἡ εἰρήνη ἐν τῇ περιοχῇ. "Ἐν εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός, ἥτις ὑπερέχει πάντα νοῦν". Ὁμοίως ἐν Κύπρῳ εἶναι θλιβερόν νὰ συνεχίζεται ἡ παραμονὴ τουρκικῶν στρατευμάτων κατοχῆς, νὰ μὴ δύνανται οἱ πρόσφυγες νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς πατρογονικὰς ἐστίας αὐτῶν, νὰ ἐκπιοῦνται ὁ πολιτιστικὸς θησαυρὸς τοῦ βορείου τμήματος τῆς νήσου εἰς τοὺς οἴκους πλειστηριασμῶν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν. Προσέτι νὰ ἀγνοῖται ἡ ζωὴ ἑκατοντάδων ἀγνοουμένων τόσον ἐξ Ἑλλάδος ὅσον καὶ ἐκ Κύπρου.

Πολὺ πλησίον ἡμῶν, ἐν μικρὸν κρατίδιον, τῶν Σκοπίων, ἀντιπιοῦμενον ὀνομασίαν, ἱστορίαν, πολιτιστικὰ στοιχεῖα καὶ σύμβολα ἀμυγῶς ἑλληνικὰ, τὰ τῆς Μακεδονίας, ἀποβαίνει ἐστία διαρκοῦς ἀναταραχῆς καὶ κίνδυνος διασαλεύσεως τῆς εἰρήνης. Καὶ διὰ τὰς τρεῖς ταύτας περιπτώσεις, κατὰ τὸ γραφικόν "Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὴν εἰρήνην», ζητοῦμεν τὴν συνδρομὴν καὶ συναντίληψιν τῆς Ὑμετέρας Χάριτος γνωρίζοντες τὴν εὐαισθησίαν Αὐτῆς εἰς θέματα ἀπτόμενα τῶν δικαίων καὶ δικαιομάτων τῶν λαῶν. Γνωρίζομεν καλῶς ὅτι ἡ ἐπίλυσις προβλημάτων τοῦ εἴδους δὲν εἶναι διόλου εὐκόλος, ἐν τούτοις ἡ συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν πολλὰ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἐνδιαφέρεται ἀπλῶς διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἔχει καταστήσει τὸν ὅλον ἄνθρωπον ἐπίκεντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ. Ὅφειλομεν νὰ "μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ».

Ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ πεφιλημένε,

Εὐρισκόμεθα ἐν τῇ Τραπεζῇ τοῦ Διορθόδοξου Κέντρου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Εὐρύπου Ἁγίου Τιμοθέου καὶ προσενηκουσίης τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πατρίδι ἡμῶν σπουδαίας ὑπηρεσίας. Κατ' ἐξοχὴν αἱ Ἱεραὶ Μοναὶ τῆς Ὁρθοδόξιας ἀπέβησαν καταφύγια διωκομένων, ἀσθενῶν, ἀδυνάτων, πρὸς οὓς καὶ ἐπέδειξαν πλήρη

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρν μετὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆ.

στοργὴν καὶ συμπαραστάσιν. Σήμερον ὅπου ποικίλοι λόγοι καθιστοῦν τὸν ἄνθρωπον πρόσωπον τετραυματισμένον, πάσχον καὶ ὑποφέρον ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ πάλιν ἡ Ἐκκλησία ὡς κιβωτὸς τῆς σωτηρίας, καλεῖται νὰ περιθάλλῃ, νουθετήσῃ καὶ ἀνακουφίσῃ τοὺς τε ἐγγὺς καὶ τοὺς μακρὰν· σήμερον ἴσως ὁ ρόλος οὗτος καθίσταται ἐπιτακτικώτερος παρὰ ποτέ.

Ἐγείρων τὸ ποτήριον εἰς ὑγείαν κατ' ἄμφω τῆς Ὑμετέρας Χάριτος εὐχομαι ὅπως ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐνισχύῃ τὴν διακονίαν του καὶ κρατύνῃ πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθόν.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρν ἀπάντησε ὡς ἑξῆς:

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι, Ἐξοχώτατοι, Σεβαστοὶ Πατέρες, κυρίες καὶ κύριοι,

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ ἐπισκεπτόμαστε τὴν Ἀθήνα, καὶ πρὶν ἔρθω ἐψάξα νὰ μάθω τί ἐγγραψαν προηγούμενοι ἐπισκέπτες σχετικὰ μετὴν πόλιν. Καὶ ἐνίωσα μεγά-

λη ἀπογοήτευση σὰν εἶδα ὅτι ὁ μέγας Ἄγγλος ἱστορικὸς Ἐδουάρδος Γίββων κατηγορεῖ τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς του (μιλάμε γιὰ τὸν 18ον αἰῶνα) ὅτι περπατοῦν ἀνάμεσα στὰ ἐνδοξα ἐρείπια καὶ χαλάσματα τῆς ἀρχαιότητος μετὰ παντελὴ ἀδιαφορία.

Μακαριώτατε. Μπορῶ νὰ πῶ μετὰ ἔμφαση ὅτι ἡ δική μου ἐμπειρία εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ. Πολὸν ἐντυπωσιασθήκαμε ἀπὸ τὸ κράμα κλασσικῶν καὶ νεο-κλασσικῶν κτιρίων πού ἀποτελεῖ τὴν δόξα καὶ αἴγλη τῆς πόλεως Σας. Βλέποντας κανεὶς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸν Παρθενώνα, θυμᾶται τὴν τεράστια προσφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας στὸν Δυτικὸ Πολιτισμὸ.

Γιὰ αἰῶνες τώρα ἡ ἑλληνικὴ σκέψη ἀποτελεῖ τὸ ὑπόβαθρον τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς φιλοσοφίας, καὶ τῆς πολιτικῆς σκέψης τῆς Εὐρώπης.

Ὁ ἱστορικὸς Γίββων φυσικὰ ἔγραψε σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἀθήνα ἐδιοικεῖτο ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἴσως τὴν ἐ-

ποχήν ἐκεῖνην πολλοὶ κάτοικοι τῆς πόλης ἀγνοοῦσαν τὴν σπουδαιότητά της, ἀλλὰ τοῦτο καθόλου δὲν ἀληθεύει γιὰ τοὺς σημερινούς κατοίκους της. Ἀγαπάτε καὶ ἐκτιμᾶτε τὶς παραδόσεις σας, καὶ τὴν Κλασικὴν, δηλ. τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Χριστιανικὴν. Ἡ Ἀθήνα εἶναι μιὰ σύγχρονη πόλη πού δὲν ἔχει χάσει τὴν ἐπαφή της μὲ τὶς ρίζες της.

Γι' αὐτὸ μοῦ ἔρχεται νὰ ἐπαναλάβω τὰ λόγια τοῦ Ἀγγλοῦ ποιητῆ John Milton, ὁ ὁποῖος ὑμνεῖ τὶς δόξες τῆς πόλεως αὐτῆς:

“Ἀθήνα, ὀφθαλμὸς τῆς Ἑλλάδος, μητέρα τῶν
τεχνῶν
καὶ τῆς εὐφράδειας, πατρίδα ἐπιφανῶν σοφῶν

φιλόξενη μὲ τὴν γλυκιά της μοναξιά
Καὶ πόλις καὶ ἐξοχή, περίπατοι καὶ σκιᾶς κατὰλληλοι
γιὰ μελέτη καὶ περισυλλογή”.

Μακαριώτατε, ἦτο γιὰ μένα μεγάλη τιμὴ καὶ χαρὰ νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησή Σας νὰ ἔρθω στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ δῶ αὐτὴ τὴν λαμπρὰν καὶ μεγαλόπρεπὴ πόλη. Τὴν Τρίτη θὰ μοῦ δοθῆ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἀκρόπολη. Θὰ δῶ τὸν Ἄρειο Πάγο, ὅπου στάθηκε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ κήρυξε στοὺς Ἀθηναίους. Καὶ ὅταν φύγω τὸ ἀπόγευμα τῆς Τρίτης θὰ πάρω μαζί μου τὶς πιδ εὐτυχισμένες ἀναμνήσεις τῆς ἐπισκέψεώς μου στὴν Πόλη αὐτὴν καὶ θὰ ἔχετε τὶς μεγαλύτερές μου εὐχαριστίες.

Καὶ πάλι θέλω νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὴν γενναϊὸδωρη φιλοξενία σας πρὸς ἐμέ, τὴν σύζυγό μου καὶ τοὺς συναδέλφους μου στὸ γεῦμα αὐτό, καὶ ἐγείρω τὸ ποτήριόν μου ὑπὲρ Ὑμῶν, Μακαριώτατε, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπ' εὐκαιρία, ὑπὲρ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων.

Ἐκτὸς χειρογράφου διαβεβαίωσε τὸν Μακαριώτατο ὅτι ἐπιστρέφοντας στὸ Λονδίνο θὰ μελετήσῃ τρόπους συνεργασίας μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν εἰρήνευση στὴν πρώην Γιουγκοσλαβία καὶ τὴν ἐνιαία Κύπρο, ὅπως ἀνέφερε. Στὸ γεῦμα προσήλθε καὶ ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας κ. Δημ. Φατούρος. Τὸ βράδυ ἡ Α.Χ. παρακάθησε σὲ δαίτηνο πού τοῦ παρέθεσε ἡ ἐδῶ ἀγγλικὴ παροικία.

Τὴ Δευτέρα 14 Φεβρουαρίου ἡ Α.Χ. ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆ καὶ παρακάθησε τὸ μεσημέρι σὲ γεῦμα πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν τῆς ἐκ μέ-

ρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας κ. Δημ. Φατούρος στὸ «Athenaeum». Μεταξὺ τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Καντέρμπουρου ἀνταλλάχθησαν θερμὲς πρόσεις. Τὸ βράδυ παρέθεσε πρὸς τιμὴν τῆς δεξίωσης ὁ Πρόεδρος τῆς Μ. Βρεταννίας στὴν Ἀθήνα.

Τὸ πρωὶ τῆς Τρίτης 15 Φεβρουαρίου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρου συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Πρωτ. π. Στέφανο Ἀβραμίδη καὶ τὸν Διευθυντὴ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱ. Συνόδου ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀκρόπολη, τὸν Καθεδρικό Ναό, ὅπου ξεναγήθηκε ἀπὸ τοὺς ἐφημερίους Πρωτ. Δημ. Νίκου καὶ Ἡλία Δροσινό, ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ προσέφερε κορνιζαρισμένο ἀντίγραφο παλιάς χαλκογραφίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ, καὶ τὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο. Στὶς 16.45' ὁ Πριμάτος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐπέστρεψε ἀεροπορικῶς στὸ Λονδίνο προπεμφθεὶς ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Νεαπόλεως κ.ἀ. ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

(Τέλος)

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Στὴ σειρὰ «Θεωρία καὶ πράξη»:

★ Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ (Εἰσαγωγή στὴν Καινὴ Διαθήκη). Τοῦ Γεωργίου Π. Σωτηρίου. Ἀριθμὸς 5, σελίδες 144.

★ ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΒΑΠΤΙΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ. Συμβολὴ στὴν ποιμαντικὴ διακονία τῶν προσερχομένων στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Τοῦ ἀρχιμ. Ἱεροθέου Σ. Βλάχου. Ἀριθμὸς 6, σελίδες 214.

Στὴ σειρὰ «Φυλλάδια ἐπικαιρότητας»:

★ Ο ΝΕΟΣ ΑΓΙΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΑΣ ΙΕΡΕΥΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΝΑΣ. Τοῦ ἀρχιμ. Νικ. Ἱ. Πρωτοπαπά. Ἀριθμὸς 32, σελίδες 48.

★ ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΛΗΣΤΗ. Τοῦ ἀρχιμ. Γεωβ. Ἱ. Ραπτοπούλου. Μιὰ συγκινητικὴ καὶ διδακτικὴ ἱστορία ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀριθμὸς 33, σελίδες 40.

Ἐπίσης κυκλοφόρησε:

★ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΕΩΡΟΣ – Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἰδέα καὶ τὸ ὄραμα τῆς Εὐρώπης. Τοῦ πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Καθηγητοῦ. Μία σὲ βάθος θεώρηση τῆς Ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ. Σελίδες 380.

Προηγούμενος Χρυσόστομος Λαυριώτης (1856-1908)*

Ἀπετέλεσε ὁμως τὸ θεμέλιο καὶ τὴ βάση γιὰ τὸν μετὰ ταῦτα ἐκδοθέντα Κατάλογο χειρογράφων Κωδίκων τοῦ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου καὶ Σπυρίδωνος Λαυριώτου (Καμπανάου). Διατηροῦσε στενὲς σχέσεις μὲ διακεκριμένους ἐπιστήμονες, Ἕλληνες καὶ ξένους,

Τοῦ π. Παύλου Μοναχοῦ, Λαυριώτου

καθὼς καὶ μὲ ἐπιστημονικὲς ἑταιρίες, ὡς ἡ Βρεταννικὴ ἑταιρία παλαιογράφων κ.ἄ.

* * *

Πλούσια καὶ ἐποικοδομητικὴ ὑπῆρξε ἡ δραστηριότητα καὶ προσφορὰ τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς Ἀντιπροσώπου (πρώτου μεταξὺ τῶν ἐν Ἄθω εἴκοσι Ἰ. Μονῶν) τῆς Ἰ. Μ. Μεγίστης Λαύρας στὴν Ἰ. Κοινότητα, σὲ μιὰ περίοδο ἐξόχως κρίσιμη γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἀθωνικῆς Πολιτείας. «Καὶ πάντοτε μὲν, σημειώνει σὲ σχετικὸ σημειώμα τῆς ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ποὺ ἐκδιδόταν στὴν Κων/πολι, τοῦ Χρυσοστόμου Λαυριώτου ἡ γνώμη εἰς πᾶν οἰονδήποτε ζήτημα εἶχε τὸ ἀναμφισβήτητο κύρος, ἰδίᾳ ὁμως ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Λαυριώτου, ἀνέλαβε διαρκῶς τὴν παρὰ τῆ Ἰ. Κοινότητι ἀντιπροσωπεῖαν τῆς Μεγίστης Λαύρας» ἔκτοτε πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς τὸν ἄκρον ἱεροφάντην τῆς ἀγιορειτικῆς θεομοθεσίας, ἀπέβλεπε σύμπας ὁ ἀγιορειτικὸς πληθυσμὸς, καὶ παρ' αὐτοῦ ὡς ἀπὸ ἀνωτάτου κριτηρίου προσεδόκα ἕκαστος τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων καὶ διαφορῶν αὐτῶν. Διὰ πᾶσαν ἀναφερομένην ὑπόθεσιν, εἴτε μεταξὺ ἱερῶν μονῶν, εἴτε μεταξὺ σκητῶν, εἴτε κελλίων, εἴτε μοναχῶν, εἴτε λακῶν, ἡ πρώτη ἐρώτησις ἦτο, «τί λέγει ὁ Λαυριώτης;» ἐάν τις ἔλεγε: «τὸ εἶπεν ὁ Χρυσόστομος», ἐσημαινεν «αὐτὸς ἔφα» καὶ ἦτο τοῦτο πέρασ πάσης ἀντιλογίας»⁸.

Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῆς παραμονῆς του στὴν Ἰ. Κοινότητα συνέταξε καὶ τὸν κατάλογο τῶν χειρογράφων αὐτῆς, ἔργο ἀξιόλογο καὶ πρωτοποριακὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ του.

Ἐτερα ἔργα ποὺ συνέγραψε ὁ αἰοιδίμος ἀνὴρ, εἶναι:

α) Ἀποκρίσεις εἰς τὰς πρὸς τὴν Ἰ. Κοινότητα Ἀγίου Ὁρους Ἄθω ὑπὸ τοῦ ἐν Σκιαθῶ... συλλόγου ὑ-

ποβληθείσας ἐρωτήσεις (περὶ τυπικῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων)⁹,

β) Κανὼν μετ' ἀκροστιχίδος εἰς τὸν ἅγιον Καισάριον καὶ τὰ τῆς λοιπῆς Ἀκολουθίας.

γ) Δύο ἐπικηδεῖους λόγους εἰς Μοναχοῦς.

δ) Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ὁρέστου.

ε) Μετάφρασιν «ἐν ἐπιτομῇ» τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Βενεδίκτου¹⁰.

στ) Κατάλογο ἀπάντων τῶν βιβλίων... τῆς ἀδελφότητος τῶν Ἰωασαφαίων τῆς Ἰ. Σκήτης Καυσοκαλυβίων, μετὰ τῶν ὁποίων διατηροῦσε ἄριστες σχέσεις¹¹.

ζ) Προσφώνησις εἰς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιον, γενόμενον ἀδελφὸν τῆς Μονῆς (Λαύρας)¹².

η) Ὡς ἄριστος μουσικὸς καὶ καλλιφώνος ψάλτης, ἔγραψε Ἀκολουθίας ἀλλὰ καὶ μελοποίησε δοξαστικὰ διαφόρων ἁγίων: Γεωργίου, Εὐσταθίου, Μεθοδίου, Ἰωάσαφ, Μαξίμου Καυσοκαλυβίτου¹³.

θ) Διάφορες συλλογὲς τοῦ Προηγ. Χρυσοστόμου, εὗρηται ὑπὸ στοιχεῖα 1801, Μ 110 - 1807 - μ116, στὸν Κατάλογο Χειρογράφων Ἰ. Μ. Μ. Λαύρας, σελ. 322-323.

* * *

Ἡ ἀκάματος καὶ ἐπιδέξια ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἀγίου Ὁρους δραστηριότης τοῦ Προηγ. Χρυσοστόμου ἔμελλε νὰ διακοπῆ, νὰ ἔχη αἰφνίδιον τέλος. Ἀνθρωποὶ ἀδιαβάθμητου κοινωνικοῦ ὑποστρώματος καὶ χαμηλοτάτης πνευματικῆς ὑποστάθμης, ἐμμεταλλευόμενοι καὶ τὶς δύσκολες περιστάσεις τοῦ Ἰ. Τόπου, ἐσχέδιασαν τὴν δολοφονία του τὴν ὁποίαν καὶ ἐξετέλεσαν ἐν ψυχρῷ. Ἔτσι, τὴν 23ην-12-1908, ἐνῶ μετέβαινε στὴ Μονὴ τῆς Λαύρας, γιὰ νὰ περάσῃ τὶς ἑορτὲς τοῦ δωδεκαήμερου, δολοφονήθηκε, στὸ μέσον περιπτου τῆς δασικῆς ὁδοῦ Καρυῶν - Ἰ. Μ. Ἰβήρων, «ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς δράσεώς του... βληθεὶς ἐξ ἐνέδρας ὑπ' ἀγνώστου, μὴ προφθάσας μὴδὲ λέξιν νὰ προφέρῃ...»¹⁴.

Τὸ ἀποτρόπαιο ἔγκλημα προκαλέσε θλίψη καὶ ἀ-

9. Κατάλογος Κωδίκων Ἰ. Σκήτης Καυσοκαλυβίων..., σελ. 91.

10. Κατάλογος Χειρογράφων Κωδίκων Ἰ. Μ. Μ. Λαύρας, σελ. 371.

11. Κατάλογος χειρογράφων Κωδίκων Ἰ. Σκήτης Καυσοκαλυβίων, σελ. 94.

12. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 96.

13. Κατάλογος χειρογράφων Κωδίκων Ἰ. Μ. Μ. Λαύρας, σελ. 97.

14. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 8.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 186 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

8. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 8.

γανάκτηση στη Λαύρα, στο Ἅγ. Ὅρος, στο Οἰκουμηνικό Πατριαρχεῖο κ.ά. Ὁ ὑποτακτικός του Κοσμάς, μαθὼν τὴν στυγερὴ δολοφονία ἔγραψε σὲ ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τοὺς Ἰωασαφαίους: «... ὡς βροντὴ μοι ἐφάνη ἡ ἀπαισία εἰδήσις τῆς δολοφονίας τοῦ σεβαστοῦ μου Γέροντος... διότι ἀνεξήγητόν μοι φαίνεται... νὰ πέσῃ θῦμα κακούργων χειρῶν τοιοῦτος ἄνθρωπος... ἐνάρετος καὶ χρήσιμος καὶ εἰς τὴν Μονὴν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος... καὶ εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν... Κρίμα εἰς τὴν Λαύραν, κρίμα εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος. Ἐχασε τὸν μόνον ὅστις ἐγνώριζε καὶ ἠδύνατο νὰ υπερασπίσῃ τὰ δίκαιά του κατὰ τῶν παντοίων ἐχθρῶν. Ἐματαιώθησαν... αἱ εὐγενεῖς ἰδέαι τοῦ μακαρίτου καὶ ὑπὸ μιᾶς ἐπαράτου καὶ κακούργου χειρὸς τόσοσὺν προώρως ἐκάλυψεν ὁ τάφος τόσα ἔξοχα πνευματικὰ καὶ φυσικὰ χαρίσματα. Ἐξάπαντος, ὡς μοι φαίνεται, ἐγένετο θῦμα τοῦ κατηραμένου Κελλιωτικοῦ ζητήματος¹⁵. Πιστεύσατέ μοι, ἀγαπητοί, ἔφοριξαν οἱ μαθηταί... ὅταν ἄκουσαν τὸ κακούργημα. Οἱ λαϊκοὶ οὐδέποτε τολμῶσι νὰ διαπράττωσι φόνον κατὰ κληρικοῦ καὶ μάλιστα ὁποῖος ἦτο ὁ μειλίχιος καὶ γλυκύτατος ἐκεῖνος χαρακτήρ... ὁ Μακαρίτης δὲν ἠγάπα τόσοσὺν τὴν δόξαν καὶ τοὺς τύπους τῆς ψευδοπολιτικῆς καὶ κολακειᾶς...»¹⁶.

* * *

Ἡ εἰδηση τῆς δολοφονίας ἔφθασε πολὺ γρήγορα στὰ ὦτα τοῦ φίλου του Πατριάρχου Ἰωάκειμ Γ', ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἔστειλε τὸ ὑπ' ἀρ. πρωτ. 605/30-12-1908 γράμμα στὴν Ἱ. Κοινότητα, στὸ ὁποῖο ἔγραφε:

«Ὁσιώτατοι Ἐπιστάται καὶ Ἀντιπρόσωποι τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Λύπην καὶ κατάπληξιν προὔξενησεν ἡμῖν γνωσθεῖσα ἡ στυγερὰ δολοφονία τοῦ ἀοιδίμου Προηγούμενου Χρυσοστόμου Λαυριώτου ἐναγῶς καὶ θεομισῶς φονευθέντος ἐν τῷ εὐαγεῖ ὑμῶν Τόπῳ, ὅθεν πᾶν ἄλλο ἢ τοιαῦται ἀπαισίαι εἰδήσεις ἔδει ἵνα λαμβάνωνται. Ἐπὶ τῇ στυγερᾷ δὲ ταύτῃ μαιφονία ἐκφράζοντες τὴν κατάκρισιν καὶ ἀποδοκιμασίαν τῆς Ἐκκλησίας, προτρεπόμεθα Συνοδικῇ διαγνώμῃ τὴν ὁσιότητα ὑμῶν, ὅπως πάσῃ δυνάμει προσπαθήσητε, ἵνα ἀνακαλυφθῇ ὁ

15. Τὸ Κελλιωτικὸ ζήτημα ἀπασχόλησε γιὰ μακρὸν διάστημα τὸ Ἅγιον Ὅρος. Τὸ ζήτημα αὐτὸ δξύνθηκε καὶ ἔλαβε διεθνεῖς διαστάσεις ὑπὸ τὴν πίεση, κυρίως, τῶν Ρώσων, κατὰ τὸ τέλος τοῦ περασμένου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ δύντος αἰῶνος. Ὁ ἰσχυρὸν Καταστατικὸς Χάρτης Ἁγίου Ὁρους ἔθεσε τέρμα στὸ πρόβλημα καὶ ρύθμισε τὸ καθεστῶς τῶν σχέσεων Ἱ. Μονῶν καὶ Ἐξαρτημάτων.

16. Κοσμάς Λαυριώτης, Ἐπιστολὴ 5-1-1909 (Ἀρχεῖον Ἰωασαφαίων).

δράστης τοῦ κακούργηματος καὶ τιμωρηθῆ παραδειγματικῶς, προσεπιδηλοῦντες, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τέλους ἀναγκασθήσεται, ἵνα προβῆ εἰς τὴν ἔκδοσιν φρικτοῦ ἐπιτιμίου πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ὑμῶν».

Προηγούμενος Χρυσόστομος Λαυριώτης (1856-1908).

Στὴν Ἱ. Κοινότητα ἡ δολοφονία ἀνηγγέλθη μὲ γράμμα τῆς Ἱ. Μ. Ἰβήρων, στὰ ὄρια τῆς ὁποίας συνέβη τὸ ἀνήκουστον ἔγκλημα. Ἡ ἀναγγελία προκαλέσθη τὴν βαθεῖα συγκίνηση τῶν μελῶν Αὐτῆς, ἡ ὁποία «μετὰ φρίκης καὶ ἀποστροφῆς ἤκουσε τὴν δολοφονίαν τοῦ Προηγ. Χρυσοστόμου Λαυριώτου, ἐγκρίτου Ἀγιορείτου...»¹⁷.

Στὸ Ἱ. Σῶμα τῆς Ἱ. Κοινότητος κατέφθασαν ἀναφορὲς τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Ἁγίου Ὁρους στὴ Θεσ/νίκη καὶ Κων/πολι, οἱ ὁποῖοι ἀνέφερον τῆς ἀντιδράσεις ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, καὶ ἄλλων, σχετικὰ μὲ τὴν δολοφονίαν τοῦ διαπρεποῦς ἀγιορείτου.

Ἡ Ἱ. Μ. Μεγίστης Λαύρας εἶχε προβεῖ σὲ παραστάσεις καὶ ἐνέργειες γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῶν δρα-

17. Πρακτικὰ Ἱ. Κοινότητος, συνεδρία Α/ 18-2-1909.

σπών τῆς «ἀγρίας δολοφονίας», ἣτις ἦταν γεγονός «πρωτάκουστον ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ Ἱ. Τόπου». Οὕτω, μὲ ἔγγραφο τῆς Μονῆς, ἡ Ἱ. Κοινότης σὲ σχετικὴ ἀπόφασί της, ἀφοῦ ἐξέφραζε τὴν ἀπορία «ἐπὶ τῷ μεγέθει τῆς θηριωδίας τοῦ δολοφόνου τολμήματος, ἵνα τόσο ἀπηνῶς καὶ ἀσπλάγχχνως βέβηλον καὶ μαιφόνον χεῖρα ἐγείρῃ κατὰ ἀνθρώπου διακρινομένου ἐπὶ φιλευσεβεία, ποικίλαις χριστιανικαῖς ἀρεταῖς καὶ ἀγωνιζομένου ἐπὶ τῇ ἐπάλλξει καὶ περιφρουρήσει τῶν προνομίων καὶ τῆς ὑψώσεως τοῦ γοήτρου τῆς τιμαλφούς ἡμῶν πνευματικῆς πατρίδος...», συνέστησε ἱεροκοινοτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων Μεγίστης Λαύρας Γέροντος Δαμιανοῦ, Ζωγράφου Γέροντος Γαλακτίωνος, Δοχειαρίου Γέροντος Γεωργίου, Καρακάλου Γέροντος Φιλίππου καὶ Ἁγίου Παύλου Γέροντος Ἀνθίμου, γιὰ νὰ διεξαγάγῃ τις σχετικὲς ἀνακρίσεις¹⁸.

Τὸ θέμα συζητήθηκε ἐκ νέου στὴν Ἱ. Κοινότητα, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀφίξεως στοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ μακ. Μητροπολίτου Κασσανδρείας Εἰρηναίου, ὡς ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς ἐπίλυσιν ἀγιορειτικῶν θεμάτων. Ὁ Εἰρηναῖος, ἀφοῦ μετέφερε τὰ συλλυπητήρια τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας «ἐπὶ τῇ συγγενοῦ δολοφονίᾳ τοῦ Προηγ. Χρυσοστόμου Λαυριώτου...», ἐδήλωσε ὅτι, ἐὰν «μετὰ τὴν ἐξάντησιν ὄλων τῶν δυνατῶν ἐξετάσεων καὶ ἐρευνῶν, δὲν ἀνακαλυφθῆ τι, ἔχει ἐντολήν, ἵνα ἀναγνώσῃ ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τοῦ Πρωτάτου, ἐπιτίμων...»¹⁹.

Ἡ ἱεροκοινοτικὴ ἐξεταστικὴ τῆς ὑποθέσεως Ἐπιτροπὴ ἀσχίσε τις ἀνακρίσεις οἱ ὁποῖες δὲν ἐτελεσφόρησαν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιβληθῇ ὁ Πατριαρχικὸς ἀφορισμός. Πολλὰ διεδόθησαν γιὰ τὴν θλιβερὴν ὑπόθεση, ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια δὲν ἀποκαλύφθηκε. Προφανῶς οἱ δύσκολες συνθήκες τῆς ἐποχῆς σκέπασαν τὴν ἀλήθεια, ἀφοῦ πρῶτα διευκόλυναν τὴν δολοφονία ἐνὸς μεγάλου λαυριώτου καὶ ἀγιορείτου.

* * *

Αὐτὸς ἦταν, σὲ ἀδρῆς γραμμῆς, ὁ Προηγ. Χρυσόστομος Λαυριώτης. Μία προσωπικότητα μὲ ἀρετὴ, ἦθος, χαρίσματα καὶ ἀξία. Ταυτόχρονα, μὲ τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν εὐρυμάθειά του «ἡμιλλᾶτο ἢ τοῦ ἀνδρὸς μετριοφροσύνη, τὴν ὁποῖαν διέκρινέ τις ἐν τε τῇ ἀπειρίτῳ αὐτοῦ περιβολῇ καὶ τῷ τῶν τρόπων ἀνεπιτηδεύτῳ... Καὶ ἐνεποίει τῷ ὄντι τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ ἐντύπωσιν ὄχι μεμορφωμένου ἀνθρώπου... ὅτε ὁμοῦ ἦνοιγε τὸ στόμα αὐτοῦ, εἴτε εἰς διηγῆσεις, εἴτε εἰς συζητήσεις, ποικίλων μάλιστα τὸν λόγον, ὡς εἶχε συνή-

θειαν, διὰ καταλλήλων καὶ ἐπιτυχῶν παραβολῶν καὶ παρομοιώσεων, συνεκράτει, ἐπειθε καὶ ἐποίει θαυμάζειν τὸν ἀκροατὴν αὐτοῦ. Μετὰ πολλῆς ἀφειλείας μοι διηγεῖτο ἐσχάτως τι συνέβη αὐτῷ, εὐρισκομένῳ ἐν Κρήτῃ διὰ μοναστηριακὴν ἀποστολήν, κατὰ τὴν ἐμφάνισίν του ἐνώπιον τοῦ ὑπάτου ἀρμοστοῦ, τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου, ὅστις ἐκλαβὼν αὐτὸν ὡς τινα τῶν συνήθων μοναχῶν καὶ προσενεχθεὶς ὡς πρὸς τοιοῦτον, μετέβαλεν ἦθος καὶ στάσιν εὐθύς μετὰ τὰς πρώτας ἀνταλλαγείσας λέξεις...

«... Διὰ πάντων αὐτοῦ τῶν προσόντων, δι' ὧν περιεκοσμεῖτο καὶ ἀπετέλει τῷ ὄντι τὸν κόσμον τοῦ Ἁγίου Ὁρους, διὰ τῆς πολυγλωσσίας του καὶ τῆς εὐθυκροισίας του, διὰ τῆς ἀντιληπτικότητος καὶ τῆς ἀκρας του νοημοσύνης, διηύθυνεν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, πάσας τὰς ὑφισταμένας ἐκάστοτε γενικὰς καὶ μερικὰς τοῦ τόπου ὑποθέσεις. Πρῶος δὲ καὶ ἦπιος τὸν χαρακτήρα, ἀτάραχος καὶ ἀόργητος ἐν ταῖς συζητήσεσι, ζηλωτῆς τῶν θεσμῶν καὶ παραδόσεων καὶ ὑπερμαχος ἀκραιφνῆς τῶν δικαίων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, σὺν πᾶσι δὲ τούτοις δίκαιος, χρηστὸς καὶ ἐνάρετος, εἶχε κατακτήσει τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν πάντων τῶν μοναχῶν καὶ λαϊκῶν τοῦ ἱεροῦ Ἄθωνος, μηδ' αὐτῶν τῶν δι' ἀνθρωπίνην ἔλλειψιν καὶ διάφορον ἀντίληψιν ἀντιπάλων αὐτοῦ ἐξαιρουμένων, εἰδῶτων τιμᾶν καὶ θαυμάζειν τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός»²⁰.

Ἡ παρούσα ἀναφορὰ στοῦ ἱεροῦ πρόσωπο τοῦ Προηγ. Χρυσοστόμου ἀποτελεῖ ἓνα εὐλαβῆς μνημόσυνο στὴν ἱερὴ του μνήμη, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως στίς 23-12-1993, 85 χρόνων ἀπὸ τὴν μαρτυρικὴ του ἔξοδο ἀπὸ τὸν ἐπικηρο τοῦτο κόσμον καὶ τὴν μετάβασή του στίς οὐράνιες μονῆς τῆς θείας μακαριότητος καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κυρίου.

(Τέλος)

20. «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 8.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητῆς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεώς τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνετα κανονικὰ ἡ ἀποστολὴ τῶν Περιοδικῶν.

Τηλ. 72 18 308, 72 51 149. Fax 72 26 597

18. Πρακτικὰ Ἱ. Κοινότητος, συνεδρία Β/ 19-2-1909.

19. Πρακτικὰ Ἱ. Κοινότητος, συνεδρία Ι/ 12-3-1909.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821*

Ἡ ὅλη μελέτη διαιρεῖται εἰς δύο Μέρη. Τὸ Α' Μέρος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐν γένει δρασίον τοῦ Κ. Οἰκονόμου κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν καὶ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον, ὅτε διέμενον εἰς τὴν Ρωσσίαν (Ὁδησὸν - Πετρούπολιν) μέχρι τῆς ἐπανόδου του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς δὲ τὸ Β' Μέρος ἀναπτύσσεται ἡ σχετικὴ μὲ τὸν Ἀγῶνα ἐπιχειρηματολογία τοῦ Κ. Οἰκονόμου, τὸσον

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΥ**

ἐναντι τῶν Εὐρωπαϊῶν ἀρνητῶν τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ Ἀγῶνος, ὅσον καὶ ἐναντι τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς καλουμένων νὰ συνεισφέρουν, παντὶ σθένει καὶ μετὰ διαθέσεως ἀγάπης καὶ φιλογενείας, πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἀνακούφισιν τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος.

Α' ΜΕΡΟΣ

I. Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν περίοδον.

Ὁ Κ. Οἰκονόμος, τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, καθίσταται σημαῖνον πρόσωπον εἰς τὴν Τσαριτσάνην τῆς Ἑλασσῶνος. Νυμφευθεὶς τὴν Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ Δήμου Στατήρη, καὶ χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος, καὶ ἱερεὺς, ἔλαβεν τὸ ἀξίωμα τοῦ οἰκονόμου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἑλασσῶνος, ἀξίωμα τὸ ὁποῖον τὸν ἐτοποθέτει εἰς τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν Κληρικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἑλασσῶνος.

Ἡ συγκέντρωσις εἰς τὸ πρόσωπόν του ὄλων τῶν ὑποθέσεων, σχεδόν, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, καθὼς καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἐπετρόπευεν τὸν Ἰωαννίκιον²⁷ Ἑλασσῶνος, ὅτε ἀπουσίαζεν, ἠξίωσαν τὴν προβολὴν του καὶ τὸν ἀνεδείκνυεν ἡγετικὸν πρόσωπον εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Τσαριτσάνης. Ἄν δὲ σημειώσῃ κανεὶς ὅτι πολὺ συντόμως συνεκέντρωσεν εἰς τὰς χεῖράς του καὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως εἰς τὴν

Τσαριτσάνην καὶ ὡς διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ Σχολῆς, καθὼς καὶ τὴν διάδοσιν ὅτι εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν πενθερόν του Καραδήμον Στατήρη σημαντικὴν περιουσίαν²⁸, διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἦτο ἐπόμενον νὰ θεωρῆται ἐξ ἐκείνων τῶν ἐπισημῶν προσώπων τὰ ὁποῖα συνελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Τούρκων, εὐθὺς ὡς διεδίδετο ἢ ἐγένετο οἰονδήποτε ἐπαναστατικὸν κίνημα. Τοῦτο συνέβη καὶ μὲ τὸν Κ. Οἰκονόμον ὅτε εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐξερχομένη τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ ἥρωος ἐκείνου, τοῦ παπᾶ-Εὐθυμίου Βλαχάβα, εἰς μίαν μάλιστα ἐποχὴν τὴν ὁποῖαν ὁ Κ. Οἰκονόμος εἶχεν ἀναπτύξει ἀξιόλογον ἀποστολικὴν δρασίον.

Δυστυχῶς ὁμως τὴν ὄντως ἀποστολικὴν δρασίον τοῦ Κ. Οἰκονόμου «τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ρέεν αὐτῆς»²⁹, διέκοψεν ἀτυχῶς ἡ σύλληψις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀπαισίων ὀργάνων, ὡς ἐνεχομένου εἰς τὴν γενναίαν ἐπανάστασιν τοῦ ἥρωος παπᾶ-Εὐθυμίου Βλαχάβα³⁰. Οὕτως ἐρρίφθη³¹ εἰς τὰς ἀνηλίους καὶ δυσ-

28. Πρὸβλ. *Κώστα Λάππα - Ρόδης Σταμούλη*, Ἀλληλογραφία..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. κβ' καὶ κδ'.

29. Ἰδ. Ὁμήρου Ἰλιάς, Α, 248.

30. Εὐθύμιος Βλαχάβας, υἱὸς Ἀθανασίου Βλαχάβα, ἐξ οἰκογενείας ἀρματολικῆς, καταγομένης ἐκ τοῦ χωρίου Βλαχάβα τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας, ἡ ὁποία εἶχεν ἐπικρατήσει εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Χασίων μέχρι τοῦ Ὀλύμπου. Ἐπαναστάτης κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὸ 1806, συνελήφθη καὶ ἀφοῦ ἐβασανίσθη ἀπέθανεν. Κατὰ τὸν Κ. Κούμαν «ἐπαθεν τὸν σκληρότερον ὄλων τῶν θανάτων, ἐπειδὴ τοῦ ἔκοψαν μεληδὸν τὸ σῶμα, ἕως οὗ τὸν ἐνέκρωσαν». Κ. Κούμα, Ἰστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τ. 1Β', σ. 549. Πρὸβλ. Κ. Σιβίνη, Ὑπόμνημα... ἐνθ' ἀνωτ., σ. 7. Νικολάου Κασσομούλη, Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπανάστασεως τῶν Ἑλλήνων (1821-1833), ἐκδ. Γιάννη Βλαχογιάννη, τ. Α' (1939), σ. 71. Ἀναστασίου Ν. Γούδα, Βίαι..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 171-172. Κ. Ν. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἐν Ἀθήναις 1868, σ. 731. Παντελῆ Ν. Κοττογιάννη, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, περ. «Ἡ Μελέτη», Ἀπρίλιος 1909, σ. 194-195. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Ἰστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1920, τ. Α', σ. 147. Νίκου Α. Βέη, Ὁ Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων καὶ μιὰ καταγραφή τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Κισσάβου, περ. «Ν. Ἔστια», τ. 39 (1946), σ. 16-18. Ε. Π. Φωτιάδου, Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, περ. «Ἐνορία», τ. 1Β' (1957), σ. 70-71. Στ. Σαχελίδου, Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, περ. «Γρηγόριος Παλαμάς», τ. 54 (1971), σ. 412-413. Ἀχ. Λαζάρου, Κων. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους, περ. «Θεσσαλικὰ Χρονικά», τ. 10 (1971), σ. 116. (Πρὸβλ. περ. «Ἐκκλησία», ἀρ. 24/15-12-1957, σ. 488, 499, 519-520).

31. Περὶ τοῦ χρόνου ἐνάρξεως τῆς ἐπανάστασεως τοῦ παπᾶ-Εὐθυμίου Βλαχάβα ἰδ. Νίκου Α. Βέη, Ὁ Κ. Οἰκονόμος..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 18.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 180 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

27. Ἰδ. Πολυκάρπου Συνοδινῶ, Κ. Οἰκονόμος..., ἐνθ' ἀνωτ., «Γρ. Παλαμάς», τ. 6 (1922), σ. 458, σημ. 1.

ώδεις φυλακὰς τῶν θρυλικῶν Ἰωαννίνων ὑπομείνας παντεῖας κακώσεις. Εὐτυχῶς ἠλευθερώθη, ἀντὶ πολλῶν λύτρων, καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Τσαριτσάνην, διωρίσθη δημόσιος διδάσκαλος, διαδεχθεὶς τὸν Κ. Κούμαν³². Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐσυκοφαντήθη τῷ τυρράνῳ Ἀλῆ πασᾶ καὶ πάντως θὰ ἐθανατοῦτο, ἐὰν μὴ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, προφθάσασα, ἔσωξεν αὐτὸν διορίσας ἔξαρχον³³ καὶ ἐπίτροπον ἐν Θεσσαλονίκῃ τοῦ, τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντος, Μητροπολίτου Γερασίμου³⁴. Εἰς σωτηρίαν δὲ τοῦ διασήμου κληρικοῦ συνετέλεσε φιλική τις γνωστοποίησις γινομένη κρυφὰ ὑπὸ τοῦ Μάνθου Οἰκονόμου³⁵ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ τυρράνου ὄντος³⁶.

Περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἀνωτέρω δὲν ἔχομεν σχετικὰς μαρτυρίας ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Κ. Οἰκονόμου, αἱ ὁποῖαι νὰ μᾶς πείθουν περὶ μιᾶς κάποιας συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν

κίνησιν τοῦ παπᾶ-Εὐθυμίου Βλαχάβα³⁷. Ἴσως ἢ ἔλλειψις σχετικῶν μαρτυριῶν νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ἀσυμβίβαστον τοιούτων ἐνεργειῶν πρὸς τὸ τοῦ ἱερέως λειτουργημα³⁸.

Τὸ ὅτι ὁμως διὰ σιγίλλου τῆς 1-8-1808 καὶ ἄνευ ἄλλης συγκεκριμένης αἰτίας, ἐντέλλεται ὁ Κ. Οἰκονόμος νὰ ἀπέλθῃ τῆς Τσαριτσάνης καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον, τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου ἐνδόξου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὅπου θὰ εὔρη πατριαρχικὴν προσταγὴν, τὴν ὁποῖαν ὀφείλει νὰ ἐνεργήσῃ ἔξαρχικῶς, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐνδεικτικὸν μιᾶς κάποιας ἀναταραχῆς σοβαρᾶς εἰς τὴν μέχρι τοῦδε ἡρεμον ζωὴν τοῦ Κ. Οἰκονόμου, ἀναταραχῆ, ἢ ὁποῖα θὰ εἶχεν ἄμεσον σχέσιν πρὸς μίαν ἀπειλὴν τῆς ἰδίας ζωῆς αὐτοῦ.

Ὑπακούων εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', ὁ Κ. Οἰκονόμος μετέβη εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς Σέρρας, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς Θεσσαλονίκην, παραμείνας περίπου ἐκεῖ ἐν ἔτος ὡς «ἔξαρχος καὶ ἐπίτροπος τοῦ, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀρχιερατεύοντος εἰς τὴν πόλιν ταύτην Γερασίμου, ἐνδημοῦντος ἐν τῇ βασιλευσῆ»³⁹. (Συνεχίζεται)

32. Περὶ Κωνσταντίνου Μ. Κούμα, ἰδ. *Π. Κωντογιάννη*, Κωνσταντίνος Μ. Κούμας, περ. «Μελέτη», Ἰανουάριος 1909, σ. 3-11. *Πιλ. Ζηριδίου*, Ὁ Κ. Κούμας, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του, Ἀθήναι 1959. *Πολυχρόνη Κ. Ἐνεπεκίδη*, Κοραῆς - Κούμας - Κάλβος, Ἀθήναι 1967. *Κ. Μίνδλερ*, Κούμας Κωνσταντίνος *Μιχ.*, Μ.Ε.Ε., τ. ΙΕ', σ. 50-51. *Μιχ. Ἀθ. Ἀναστασιάδης*, Ἐνας καινοτόμος φυσικός τοῦ ἑλληνικοῦ διαφωτισμοῦ, Κωνσταντίνος Μιχαὴλ Κούμας (1777-1836), Ἀθήναι 1977. Πρβλ. *Ἰωάννου Δ. Μπουγάτσου*, Ἀλληλογραφία..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 92-93 σημ. 2. *Φαίδωνος καὶ Γλυκερίας Μπουμπουλίδου*, Ἡ Νεωτέρα..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 75 σημ. 3.

33. Τὸ σχετικὸν κείμενον ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Διορισμὸς Κωνστ. Οἰκονόμου εἰς ἔξαρχίαν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ κτλ.

Ἐντιμότατε οἰκονόμῃ τοῦ ἱερωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἐλασσώνος κύριε Κωνσταντίνε, τέκνον ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη σοὶ καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχῆ, εὐλογία, καὶ συγχώρησις. Διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς ἐντελλόμεθα καὶ ἐπιτάττομέν σοι εὐχετικῶς, ὅπως ἅμα τῷ ἐγχειρισθῆναι σοὶ ταύτην, ἀψάμενος ὁδοῦ κινήσεως κατ' εὐθείαν καὶ ἀπέλθῃς εἰς τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Σερρῶν ἱερὸν καὶ σεβάσιμον ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου ἐνδόξου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὅπου θέλεις εὔρη ἡμετέραν πατριαρχικὴν προσταγὴν, τὴν ὁποῖαν θέλεις ἐνεργήσεις ἔξαρχικῶς. Οὕτω ποιήσον προθύμως καὶ ταχέως, ἵνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ἐντιμότητός σου.

Ἀυγούστου α', ἡμέρῃ (1808).

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ εὐχέτης.

Τῷ ἐντιμωτάτῳ Οἰκονόμῳ τοῦ ἱερωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἐλασσώνος Κωνσταντίνῳ, τέκνῳ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος, εὐχετικῶς».

34. Ἰδ. *Βασιλείου Γ. Ἀτέση*, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, ἐν Ἀθήναις 1973, σ. 87.

35. Περὶ Μάνθου Οἰκονόμου ἰδ. *Β. Ι. Δημαράτου*, Οἰκονόμου Μάνθος, Μ.Ε.Ε., τ. ΙΗ', σ. 763-764. *Πολυκάρπου Συνοδινού*, Κ. Οἰκονόμος..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 459-460.

36. Πρβλ. *Πολυκάρπου Συνοδινού*, Κ. Οἰκονόμος..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 459-460. *Κ. Σιβίνη*, Ὑπόμνημα..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 7.

37. Ὁ Νίκος Βέης σημειοῖ ὅτι «στὴν ἐπανάστασιν τοῦ παπαθύμιου Μπλαχάβα ἐπαιξε ἡ Τσαριτσάνη σημαντικὸν ρόλο. Κι ὁ Κωνσταντίνος Οἰκονόμος, στὸ φανερὸ ἢ κρυφὸ, θ' ἀνακατέφτηκε —χωρὶς ἄλλο— στὸ κίνημα τοῦ παλιοῦ ἀρχαιτολοῦ τῶν Χασσιῶν. Ὅπως κι ἂν εἶναι ὁ Κωνσταντίνος Οἰκονόμος προδόθηκε ἀπὸ κακοὺς ὁμογενεῖς μας, ὅτι ἦτανε συναγωνιστὴς τοῦ παπαθύμιου Μπλαχάβα, ρίχτηκε στὰ μπουντρούμια τῶν Γιαννίνων, καὶ μόλις ἔσωσε τὴ ζωὴ του, ἀφοῦ πλήρωσε ξαγορὰ στὸν Ἀλῆ πασᾶ». Ἀφοῦ ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται εἰς τὴν μετάθεσιν τοῦ Κ. Οἰκονόμου εἰς τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου τοῦ «Μενοικέως» διὰ τοῦ σχετικοῦ σιγίλλου τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', τὸ ὁποῖον ἀναφέραμεν ἀνωτέρω, σημειοῖ: «Ἐτοὶ στὰ εἰκοσιοχτῶ του χρόνια ὁ λαμπρὸς Θεσσαλὸς ξενιτεύτηκε γιὰ πάντα ἀπ' τὰ ριζὰ τοῦ Ὀλύμπου χωρὶς νὰ ξεχάσῃ ποτὲ τῆς πατρογονικῆς του χώρας τίς χάρες καὶ τὰ τραγούδια της». (Νίκου Α. Βέη, Ὁ Κ. Οἰκονόμος..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 16-17).

38. Ἰδ. *Κ. Σκαλιόρα*, Κωνσταντίνος Οἰκονόμος. Ὁ Φιλάργυρος τοῦ Μολιέρου, Ἀθήνα 1970, σ. 10 σημ. 3. Ἐκτενῆ ἔρευναν τοῦ ὅλου αὐτοῦ θέματος ἰδ. *Κώστα Λάτπα - Ρόδης Σταμούλη*, Κ. Οἰκονόμος..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. λ' κ.ε.ξ., 303-305.

39. Ἰδ. *Κ. Σιβίνη*, Ὑπόμνημα..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 7.

Οἱ Παιδομάρτυρες τῶν Πατρῶν Ἀναστασία καὶ Χριστόδουλος*

Ἀγιολογικὴ εἰσαγωγὴ καὶ σχόλιον εἰς τὴν ἀσματικὴν ἀκολουθία αὐτῶν
ποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου

Πράγματι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1147 τῆς 14ης Αὐγούστου 1992 ἐγκριτικῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς πράξεως, ἀπεφάνθη «ὅπως, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, οἱ ἐν λόγῳ μάρτυρες Χριστόδουλος καὶ Ἀναστασία συναριθμῶνται τοῖς ὁσίοις καὶ ἀγίοις τῆς Ἐκκλησίας... ὕμνοις ἐγκωμίων γεραίρομενοι κατ' ἔτος τῆ τρίτῃ τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος, καθ' ἣν μαρτυρικῶ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ**,
Λυκείαρχου Ἀρσακείου Πατρῶν

θανάτῳ ἐτελειώθησαν»¹². Τέλος ὁ Μητροπολίτης συνέθεσε καὶ τὴν εἰδικὴν Ἀσματικὴν Ἀκολουθία τῶν ἐκ Πάτραις μαρτυρησάντων Ἁγίων Παίδων Χριστοδούλου καὶ Ἀναστασίας «διὰ τὴν ἐπ' ἐκκλησίας χρῆσιν αὐτῆς», ἡ ὁποία ἔτυχε καὶ τῆς ἐγκρίσεως τῆς Δ. Ἱ. Συνόδου «ὡς καλῶς ἔχουσα, καθ' ὅσον οὐδὲν τὸ ἀπάδον πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας περιέχεται ἐν αὐτῇ».

α) Ὁ συγγραφεὺς τοῦ «μαρτυρολογίου» τῶν Παιδομαρτύρων Ἀναστασίας καὶ Χριστοδούλου

Μοναδικὴ πηγὴ πληροφοριῶν γιὰ τοὺς Παιδομάρτυρες τῶν Πατρῶν Ἀναστασίαν καὶ Χριστόδουλον εἶναι ὁ Γάλλος περιηγητὴς καὶ ιστοριογράφος Fr. Rouquerville (1770-1838), ὁ ὁποῖος ὑπηρετήσε ὡς πρόξενος τῆς Γαλλίας στὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Πάτρα, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821. Ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐμελέτησε μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων. Τὸ 1816 εἶχε περιηγηθῆ τὰς Πάτρας καὶ ἔγραψε περὶ αὐτῶν στὸ ἔργο του «Ταξίδιον εἰς Ἑλλάδα». Ὑπῆρξε ἀξιόλογη προσωπικότητα. Συνέδεσεν ἀρρήκτως τὸ ὄνομά

του μὲ τὴν ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, «ἦτις τοῦ ὀφείλει μεγίστην εὐγνωμοσύνην, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ ἔργα του συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ γιγάντωσιν τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ»¹³. Στὸ γνωστὸ τετράτομο ἔργο του «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως»¹⁴, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἱστορικῶν πληροφοριῶν, διέσωσε καὶ «μαρτυρολογικὰς διηγήσεις», οἱ ὁποῖες ἔχουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, γιὰτὶ ἀναφέρονται σὲ γνωστὸς, ἀλλὰ καὶ ἀγνώστους ἀλλαχόθεν χριστιανοὺς Νεομάρτυρας, «ποῦ βασανίστηκαν καὶ θανατώθηκαν στὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἢ καὶ σὲ ἄλλα μέρη» τῆς Ἑλλάδος¹⁵ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπως τοῦ ἥρωος τοῦ Σουλίου Σαμουήλ¹⁶, τοῦ ὁσιομάρτυρος Δημητρίου ἀπὸ τὴ Σαμαρίνα τῆς Πίνδου¹⁷, τοῦ διακόνου Τιμοθέου καὶ Ἐλένης μετὰ τοῦ τέκνου αὐτῆς¹⁸, τοῦ παπα - Εὐθυμίου Βλαχάβα¹⁹, τοῦ ὁσιομάρτυρος Χριστοῦ στὰ Ἰωάννινα²⁰ καὶ τέλος τῶν Παιδομαρτύρων τῶν Πατρῶν Ἀναστασίας καὶ Χριστοδούλου²¹.

Πολλὲς ἀπὸ τὶς διηγήσεις τοῦ Rouquerville τῆς δίκης τῶν χριστιανῶν, περιέχουν τὶς ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις τῶν κριτῶν καὶ τῶν κρινομένων ἀντιστοίχως, καθὼς καὶ τὶς ἀποφάσεις τῶν πρώτων ἐναντίον τῶν δευτέρων, ὅ,τι δηλαδὴ παρατηρεῖ κανεὶς καὶ στὰ ἀρχαῖα Μαρτυρολόγια τῆς Ἐκκλησίας²². Ὡς ἐκ τούτου οἱ διηγήσεις

13. Νεώτερον Ἐγκυκλοπαίδ. Λεξικὸν Ἡλίου, τομ. ΙΣΤ, σ. 332.

14. Ὁ πλήρης τίτλος τῆς ἑλλ. μεταφράσεως ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἦτοι ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Ξενοφ. Δ. Ζύγουρα, ἐν Ἀθήναις 1890.

15. Βασ. Ψευτογκά, Μαρτυρολόγια νεομαρτύρων, Πρακτικά..., ὁ.π. σ. 95.

16. Κων. Α. Βοβολίνη, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, σσ. 89-93.

17. Συναξαριστὴς Νεομαρτύρων, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 728 κ.έ.

18. Αὐτόθι, σσ. 765-766.

19. Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθήνησι 1869, σ. 591 κ.έ.

20. Συναξαριστὴς Νεομαρτύρων, ὁ.π. σ. 756 κ.έ.

21. Αὐτόθι, σ. 759 κ.έ.

22. Βλ. Π. Χρήστου, Μαρτυρολόγιον, Θ.Η.Ε. τομ. 8ος,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 184 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

12. Τὴν διαδικασίαν ἀνακηρύξεως καὶ τὰ σχετικὰ κείμενα βλ. εἰς: Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου, Ἀσματικὴ Ἀκολουθία, ὁ.π. σ. 31 κ.έ.

του ἀποτελοῦν «σπουδαία πηγή γιὰ μερικοὺς νεομάρτυρες»²³ καὶ ἔχουν ἰδιαίτερο ἀγιολογικὸ ἐνδιαφέρον, παρὰ τὶς διαφορετικὲς ἐκτιμήσεις, ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τὸ ἔργο τοῦ γάλλου ἱστοριογράφου²⁴. Διότι, ὡς πρόξενος οὗτος τῆς Γαλλίας στὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Πάτρα καὶ λόγω τῆς μακροχρονίου παραμονῆς του στὴν Ἑλλάδα, εἶχεν προφανῶς μίαν ἀμεσότητα μὲ τὰ γεγονότα, ποὺ ἐξιστορεῖ, ἀφοῦ ἄλλωστε παρευρέθη καὶ ὁ ἴδιος στὸ μαρτύριο πολλῶν χριστιανῶν²⁵, ἐνῶ ἄλλες πληροφορίες του ἐκ Πατρῶν, ποὺ διασώζει, προσέρονται ἀσφαλῶς ἀπὸ αὐτόπτες καὶ αὐτηκόους μάρτυρες καὶ κυρίως ἀπὸ τὸν ἐπίσης φιλέλληνα ἀδελφὸ του Οὐγὸ, ὁ ὁποῖος τὸν διεδέχθη στὸ γαλλικὸ προξενεῖο τῶν Πατρῶν²⁶.

Ἀνεξαρτήτως ὁμως τούτων καὶ οἱ μαρτυρολογικὲς διηγήσεις τοῦ Rouqueville πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν, ἀναντιρρήτως, στὸ γενικώτερο πρόβλημα τῆς ἀξιοπιστίας τῶν ἀγιολογικῶν πηγῶν καὶ συναξαρίων, γιὰ τὶς ὁποῖες ὑπάρχουν ἀμφιβολίες καὶ ἔχει ὑπογραμμισθῆ ἡ ἀνάγκη γιὰ ριζικὴ καὶ πλήρη ἀποκάθαρσι καὶ συμπλήρωσι μὲ τὴν παράλληλη σύγκρισί των μὲ ἀνεγνωρισμένους καὶ ἀδιαμφισβήτητες πηγές²⁷, ὥστε νὰ διασφαλισθῆ ἀπολύτως ἡ ἱστορικὴ των πιστότητα.

β) Ἡ διήγησι τοῦ Rouqueville περὶ τῶν Παιδομαρτύρων²⁸

«Τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἐποχὴ θλιβερῶν ἀναμνήσεων, πλουσία ἐλληνικὴ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας θὰ παρασιωπήσω τὸ ὄνομα, διότι ὁ ἀείποτε προθύμως παρέχων συγγνώμην ἴσως δὲν ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτῆς διὰ παντὸς τὴν χάριν τῆς εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ, μὴ δυνηθεῖσα νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ προξενεῖον τῆς Γαλλίας ἀπήχθη ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν. Μήτηρ, ἔφηβος υἱός, καὶ δύο θυγατέρες, ἃς ἤρμοξε μᾶλλον ἵνα ἴδῃ ἡ ἡμέρα αὐ-

τη, καθ' ἣν συνήθως τελοῦνται οἱ γάμοι, ὀδηγουμένας παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ νυμφικοῦ στεφάνου, ὠδηγήθησαν τὸναντίον ἐνώπιον τοῦ Γιουσοῦφ πασσά. Τὰς κραυγὰς τῶν δυστήνων τούτων ὄντων ἤκουσεν ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας, ὅταν ἔσυρον αὐτὰς πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν.

Γονυπετοῦσι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ βαρβάρου, ὅστις παρηγορῶν παροτρύνει αὐτὰς νὰ ἐξωμόσωσι. Γογγύζουσιν ἐκεῖναι· ἀπειλοῦνται, ἀλλ' ἀνθίστανται· ὁ θάνατος ἐμποιεῖ αὐταῖς φόβον, κλαίουσιν, ὀλολύζουσιν, τρέμουσι, καὶ οἱ ὀλέθριοι λόγοι τῆς ἐξωμοσίας ἐκφεύγουσι τῶν χειλέων αὐτῶν. Θεέ μου, εὐδόκησον νὰ συγχωρήσῃς αὐτὰς· ἡ μήτηρ φοβηθεῖσα διὰ τὴν τύχην τῶν δειλῶν αὐτῆς θυγατέρων ὑποχωρεῖ· αἱ θυγατέρες ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν γεννήσασαν αὐτὰς ἀκολουθοῦσι τὸ παράδειγμα ἐκεῖνης· ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν εἶναι ἀθῶος, διότι μόλις ἠρίθμει δύο πενταετίαις.

Αἱ τάλαινα! Δεινὴ ἦν ἡ ποινή, ἣν ὑπέστησαν! Ἐτάχθησαν μεταξὺ τῶν παλλακίδων τοῦ Γιουσοῦφ, ὁ δὲ νεανίας μεταξὺ τῶν ἐφήβων· τὸ ἐρύθημα καλύπτει τὰ μέτωπα αὐτῶν· τὰ δὲ ὀνόματα τῆς Φατμῆς, Ἀϊσῆς, Ζουλεϊκας καὶ Ἀχμέτ, ἀντικατέστησαν τὰ τῆς Ἑλένης, Κωνσταντίας, Ἀλεξανδρίνης καὶ Ἀνδρέου.

Ἡ ταπεινὴ αὐτῶν ὑπηρετρία Ἀναστασία ἀντέστη· ταράττει τοὺς τούρκους ἢ πίστις αὐτῆς, ἣς τὸ κάλλος εἶχε τὸ αὐστηρὸν καὶ θεῖον. Ἐνώπιον δὲ τοῦ κριτοῦ τοῦ ζητούντος νὰ παρασύρῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀποστασίαν... ἀκούσατε, ἐφήμεροι λειτουργοὶ τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, μεθ' ὀπόσης ἀσθεντικότητος, ἀποκρίνεται πρὸς τὸν τύραννον. — Ὁ Θεὸς μου εἶναι Θεὸς τοῦ ψευδοῦς σου προφήτου. Δύνασαι ν' ἀπειλήσῃς, ὁ κεραυνὸς αὐτοῦ ἀντηχεῖ ἰσχυρότερον παρὰ αἱ κραυγαὶ τῆς λύσσης τῶν φρουρῶν σου. Ἴδὲ τὸν οὐρανὸν τούτον, δυστυχῆ ἄπιστε! ἐκεῖ κατοικεῖ ἡ Παρθένος ἐκεῖνη, ἡ ὁποία τείνει ἤδη πρὸς ἐμὲ τοὺς βραχίονας. Βλέπω αὐτὴν, ὅποσον τὸ μευδίαμά της εἶναι γλυκύ! Μὲ προσκαλεῖ... «Ἐλθέ, περιστερά μου! ...Χαίρε βασιλὶς τῶν ἀγγέλων! Ἄστρον τῆς πρωΐας, χαίρε! Δέχθητι τὴν ταπεινὴν σου δούλην Ἀναστασίαν! Εἶσθαι σεῖς μάρτυρες τῆς πίστεως. Ζήτησον τὸ βάπτισμα, Βεζύρη! ... Ἀποτάχθητι τῆς πλάνης! ... Ἀλλὰ τὸ αἰσθάνομαι, ἰδοὺ ὁ Σωτὴρ μου μὲ προσκαλεῖ παρ' αὐτῶ. Ἐκπνέει μετὰ τοὺς λόγους τούτους πρὶν ἢ προφθάσωσιν οἱ δήμιοι νὰ μολύνωσιν αὐτὴν ἀφαιροῦντες τὴν ζωὴν της. (Συνεχίζεται)

στ. 795, Βασ. Ψευτογκά, Πρακτικὰ ... ὁ.π., σ. 78, 94. Βασ. Φανουργάκη, Μάρτυρες - Νεομάρτυρες, αὐτόθι, σ. 181.

23. Ἄντων. Παπαδοπούλου, Θεολογία ἀρχαίων καὶ νέων μαρτυρολογίων, Πρακτικὰ ... ὁ.π. σ. 127, ὑποσημ. Β'

24. Ἀ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ..., Θεσσαλονίκη 1980, τομ. Ε' σ. 4.

25. Κων. Α. Βοβολίνη, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα ... ὁ.π. σ. 93. Ἀρχιμ. Ἰωάν. Γ. Ἀλεξίου, Οἱ νέοι στὸ μαρτύριο, Ἀθήναι 1981, σ. 9.

26. Κων. Ν. Τριανταφύλλου, Ἱστορ. Λεξικὸν τῶν Πατρῶν, Πάτραι 1980, σ. 319.

27. Νικ. Ζαχαροπούλου, Ἡ ἀξιοπιστία τῶν ἀγιολογικῶν πηγῶν, Πρακτικὰ, ὁ.π. σ. 41, 50.

28. Fr. Rouqueville, Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως..., μεταφρ. Ξενοφ. Δ. Ζύγουρα, ἐν Ἀθήναις 1890, τομ. Β', σ. 206-208.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ὁ ἑορτασμός τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας

Διὰ μίαν ἀκόμη φοράν οἱ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ὁρθόδοξοι, κατὰ τὴν Α΄ Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, ἐόρτασαν δεόντως τὴν ἑορτὴν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ ἑορτασμός οὗτος εἶχεν ἰδιαίτερον λαμπρότητα ἐν Φαναρίῳ, ἐνθα ἐτελέσθη πανηγυρικὴ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Θεία Λειτουργία, τῆς ὁποίας ἐξ Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων (κληρικῶν, ὑπουργῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, βουλευτῶν, ἐκπροσώπων παντοειδούς Ἡγεσίας, προσκωνητῶν καὶ λοιπῶν), μετέσχον ὡς Συλλειτουργοὶ οἱ ἐκπροσωπήσαντες τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Ξάνθης κ. Ἀντώνιος καὶ Δράμας κ. Διονύσιος, ὡς καὶ Ἡγούμενοι Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἡ Θεία Λειτουργία αὕτη ἐτελέσθη ἐν τῷ Ἱ. Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅστις κατέστη ἀληθὲς κόσμημα τῆς καθ' ὅλου Ὁρθοδοξίας, ἀνακαινισθεὶς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς διὰ τῆς γενναιοδωροῦ δαπάνης τοῦ ἐντιμολογιώτατου Μεγάλου Εὐεργέτου καὶ Μεγάλου Λογοθέτου τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ. Παναγιώτου Ἀγγελολοπούλου καὶ τῶν υἱῶν του κ.κ. Θεοδώρου καὶ Κωνσταντίνου Ἀγγελολοπούλου, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἐξαιρέτων μελῶν τῆς οἰκογενείας των. Τὴν εἰς τὴν ἀνακαινιστὴν ταύτην ἀναφερομένην σχετικὴν ἀναμνηστικὴν πλάκα ἀπεκάλυψεν ὁ Προεξάρχων τοῦ ὅλου ἑορτασμοῦ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος, ὅστις κατὰ τὴν εὐσύνοπτον ὁμίλιαν του εἶχεν ἐξάρει προηγουμένως δι' εὐστόχων ἐπιγραμματικῶν λόγων τὴν μεγάλην αὐτοθυσίαν καὶ προσφορὰν τῶν ἐν λόγῳ εὐεργετῶν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Μεγαλοπρεπῆς ὑπήρξε καὶ ὁ καθιερωμένος σχετικὸς ἑορτασμός ἐν τῷ Ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν, καθ' ὃν παρέστησαν μέλη τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκπρόσωποι τῆς παντοειδούς Ἡγεσίας. Ἐνεκα τῆς ἀναρρώσεως τοῦ μετ' ὀλίγον ἐξεληθόντος ἐκ τοῦ Νοσοκομείου Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ὑπὲρ ὑγείας τοῦ ὁποίου εὐχεται μετ' αἰσθημάτων ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ σύμπαν τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀνὰ τὸν κόσμον Ὁρθοδοξίας, τῆς πανηγυρικῆς Συνοδικῆς Θ. Λειτουργίας προεξήρχεν ὁ ἐκ τῶν συλλειτουργούντων ἔχων τὰ προεβεία Σεβ. Μητροπολίτης Περιοστερίου κ. Χρυσό-

στομος. Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γουμεινίσσης κ. Δημήτριος.

Ἀνάλογοι λαμπροὶ ἑορτασμοὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐγένοντο εἰς πάσας τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀνὰ τὸν κόσμον Ὁρθόδοξοις Ἐκκλησίαις, ἵνα διακηρυχθῆ, ὅτι «αὕτη ἡ πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Ὁρθοδόξων, αὕτη ἡ πίστις τὴν Οἰκουμένην ἐστήριξεν».

Παράγων ὀρθοδοξομόρφου καὶ ἑλληνοκεντρικοῦ ἐξευρωπαϊσμοῦ

Ἐν συνεχείᾳ ἄς ἐπιτραπῆ νὰ ἀναφερθῆ, ὅτι ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐν ἄρθρῳ, ὅπερ ἐδημοσιεύθη εἰς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ὑπέμνησεν ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔχει ἀναπτύξει περὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἥτις ἐπιδιώκει τὴν ἔνωσιν αὐτῆς: «Ἡ Ὁρθοδοξία, — ἐσημειώσαμεν —, μέσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἔνωσις μπορεῖ νὰ συμβιβασθῆ μὲ τις ἰδιαιτερότητες τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, διότι εἶναι τὸ “ἀλλόμενον εἰς ζῶην αἰώνιον” ὕδωρ (Ἰωάν. 4, 14), ποῦ διαποτίζει τὰ διάφορα φυτὰ τῶν ἰδιατέρων ἱστορικῶν, ἐθνικῶν καὶ πολιτιστικῶν παραδόσεων καὶ προσλαμβάνει ποικίλες μορφές. Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι ἰσοπεδωτικὸς ὁδοστρωτήρας ποῦ ἐπιβάλλει τὴν ὁμοιομορφία. Γι' αὐτὸ καὶ μέσα στὴν Ἠνωμένη Εὐρώπῃ ἡμπορεῖ νὰ παιξῆ τὸν ρόλο ποῦ ἔπαιξε μέσα στὸ ἀχανές βυζαντινὸ κράτος, μέσα στὸ ὁποῖο, κατὰ τὸν Jorga, ἦταν “κύριος παράγων ἐξελληνισμοῦ”. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κατὰ τὸν ἐπιφανῆ ἱστορικὸ Κάρλο Diehl “ἀπετέλεσε τὴν στερεὰ ἀμμοκονία, ποῦ συνέδεε στερεῶς μεταξύ τους τὰ διάφορα μέρη τῆς κολοσσαίας οἰκοδομῆς” τῆς Βυζαντινῆς Ἀυτοκρατορίας. Ὅπως μέσα σ' αὐτὴν τὸ ἅγιο βάπτισμα καὶ ἡ πρόσληψις ἐλληνορθόδοξου μορφώσεως μεταμόρφωναν πλείστους βαρβάρους σὲ βυζαντινοὺς Ἕλληνας, ἔτσι καὶ μέσα στὴν Εὐρώπῃ τὸ ἐλληνορθόδοξο μορφωτικὸ ἰδεῶδες, ποῦ διαποτίζει καὶ τοὺς σλαβικοὺς λαοὺς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, μπορεῖ νὰ εἶναι ἐνοπιὸς παράγων ὀρθοδοξομόρφου καὶ ἑλληνοκεντρικοῦ ἐξευρωπαϊσμοῦ».

Τὸ ἄρθρον καταλήγει ὡς ἐξῆς: «Ἡ Ὁρθοδοξία ἡμπορεῖ κατὰ τρόπον ἁρμονικὸ νὰ ἐνοφθαλμίξῃ στὴν πολυέδρη καὶ πολὺπτυχη ἐμπειρία καὶ πνευματικὴ τῆς

βίωσφαιρα τις πὺδ διαφορετικὲς τοπικὲς παραδόσεις, νέες μορφὲς ἐκφράσεως, νέα — ἀλλὰ πάντοτε ἀπηλλαγμένα νατουραλιστικοῦ ἢ ἐγκοσμιοκρατικοῦ χαρακτῆρος — ὁμόλογα, ὁμογενῆ ἢ ὁμοιογενῆ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα κατὰ τόπους, λαοὺς καὶ χρόνους ἀποτελοῦν ἰσοδύναμα ὁσπράκινα σκευὴ τοῦ οὐρανοῦ θησαυροῦ της, διότι ἀναχωνεύονται στὴν πυρακτωμένη κάμινὸ της καὶ δέχονται ἐπάνω τους ὅλες τις ἀνταύγειες τοῦ Θαβωρείου φωτός».

Πατριαρχικὸν ὄραμα

Ἐν τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἀληθῶς ἠνωμένης Εὐρώπης καὶ ἀνθρωπότητος, τὰ ὁποῖα παρουσίασεν ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος ἐν τῇ Προσφωνήσει Αὐτοῦ κατὰ τὸ Διαθρησκειακὸν Συνέδριον περὶ Εἰρήνης καὶ Θρησκευτικῆς Ἀνοχῆς (Κωνσταντινουπόλις, 7-9 Φεβρουαρίου 1994), διευκρινήθη ὡς ἑξῆς:

«Σήμερον, ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἐν τῇ Συμφωνίᾳ τοῦ Ἐλσίνκι ἀρχὴν τοῦ ἀπαραβιάστου τῶν συνόρων. Δι' αὐτοῦ ὁμοῦ, τὸ ὄραμά μας, περιλαμβάνον ὄχι μόνον τοὺς ἀνατολικοὺς Εὐρωπαίους, ὄχι μόνον ὅλους τοὺς Εὐρωπαίους, ἀλλ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι ἐκεῖνο ἐνὸς κόσμου ἄνευ συνόρων.

«Οὐδεὶς σοβαρὸς λόγος ὑπάρχει, δι' ὃν ἄνθρωποι καὶ ἀγαθὰ δὲν θὰ ἠδύναντο κάποτε νὰ διακινῶνται ἐλευθέρως μεταξὺ Βιτολίων καὶ Βουκουρεστίου, μεταξὺ Τρικάλων καὶ Τιράνων, μεταξὺ Σόφιας καὶ Ἀγίας Πετρούπολεως, μεταξὺ Ἄλμα - Ἄτας καὶ Ἀγκύρας. Καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος πρὸς συνέχισιν τῆς ἐχθρας, ἢ ὁποῖα κατέστησε τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως τὰ Βαλκάνια, τὴν περὶ ἐθνικῶν συγκρούσεων γελοιογραφίαν τοῦ κόσμου.

«Τὰ πράγματα δὲν εἶχον πάντοτε οὕτως. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι πρὸ διακοσίων καὶ ἰσως ὀλιγωτέρων ἐτῶν, ὑπῆρχον Ἕλληνες ἐπιχειρηματίαι ἐν Ὀδησῶ καὶ Βουκουρεστίῳ, Ἀλβανικαὶ δὲ ἐπιχειρήσεις ἐν Αἰγύπτῳ. Σέρβοι ἔμποροι διεξῆγον ἐντονὸν ἐμπόριον μετὰ τῶν Ἀψβούργων συναδέλφων αὐτῶν. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶχεν ἀνθοῦσαν Ἑβραϊκὴν Κοινότητα καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

«Ὁφείλομεν νὰ ὑπερβῶμεν τὰς ἐξ ὑπερβολικοῦ ἐθνικισμοῦ διαιρέσεις καὶ ἐριδας ἡμῶν. Ἄλλοτε ἠνούμεθα ὑπὸ τῶν μεγάλων αὐτοκρατοριῶν, ἀλλ' ἢ διὰ τοῦ ἄκρου τῆς σπάθης ἐπιτυγχανομένη εἰρήνη δὲν γίνεται σήμερον πλέον ἀποδεκτὴ. Ὡς προτιθέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, “εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες” (Ρωμ. 12, 18). Ὁ σύγχρονος τρόπος πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐνότητος καὶ τῆς

εἰρήνης συνίσταται εἰς τὴν ἐπέκτασιν, εἰς τὴν διεύρυνσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως νὰ διανοιγῶν τὰ σύνορα τῶν μὲν πρὸς τοὺς δὲ καὶ νὰ ἐπιτραπῇ ἢ διακινήσῃς ἀνθρώπων, κεφαλαίων, ἰδεῶν καὶ προϊόντων.

«Πολλὰ ἐπετεύχθησαν ἤδη ἐν τῷ χώρῳ τῆς πολιτικῆς, ὡς ἡ Γενικὴ Συμφωνία περὶ Δασμολογιῶν καὶ Ἐμπορίου καὶ ἡ προταθείσα ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Προέδρου Μπὶλ Κλίντον Συνεργασία διὰ τὴν εἰρήνην. Ἀλλ' οἱ πολιτικοὶ ἀδυνατοῦν ἀφ' ἑαυτῶν νὰ καλύψουν τὰς ρωγμὰς τὰς ὁποίας προῦξένησεν ὁ ἀκράϊος ἐθνικισμός. Οἱ θρησκευτικοὶ ἡγῆται ἔχουν νὰ διαδραματίσουν κεντρικὸν καὶ ἐμπνευστικὸν ρόλον. Ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ συμβάλωμεν, ὥστε νὰ ἀχθοῦν εἰς τὸ προσκλήριον αἰ πνευματικαὶ ἀρχαὶ τῆς οἰκουμενικότητος, τῆς ἀδελφοσύνης καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀνοχῆς».

Ἐκφρασις «ἀπέραντης θλίψης»

Ὁ γνωστὸς φιλοσοφῶν στοχαστῆς κ. Κορνήλιος Καστοριάδης, ἐν συνεντεύξει του εἰς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα, ἐξέφρασε κατ' ἀρχὰς «ἀπέραντη θλίψη γιὰ τὸ τεράστιο μακελειὸ ἐπὶ ἑβδομήντα χρόνια στὴ Ρωσία, πού κόστισε τὴν ζωὴ δεκάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, καὶ ἐπὶ σαράντα χρόνια στὶς χώρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ποταμοὶ αἵματος, βουνὰ πτωμάτων, λίμνες δακρύων... Γιὰ νὰ φθάσουμε πού; πρὸς τί;... Ὁ κομμουνισμὸς ἐκμεταλλεύθηκε καὶ ἰδιοποιήθηκε τὴν πάλῃ τῶν ἀνθρώπων... ἐναντίον τῆς ἀνισότητος καὶ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ μόνη ἀξία στὴ ζωὴ εἶναι τὸ χρήμα... Δεύτερον ὁ Μαρξισμὸς (ὁ Κομμουνισμὸς παρουσιαζόταν ὡς ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Μαρξισμοῦ) προσέφερε ἓνα ὑποκατάστατο τῆς Θρησκείας: μίᾳ ἐγκόσμια θρησκείᾳ, στηριγμένη σὲ μίᾳ ψευδο - ἐπιστημονικῇ Ἀποκάλυψι, ὑποσχόμενῃ τὴν πραγματοποίησιν τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας».

Ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συνεντεύξεως ἐπισημαίνει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐκεῖνοι πού ἐδῶ καὶ σαράντα ἢ πενήντα χρόνια, καὶ πρὶν καὶ κατόπιν, ἀποκάλυπταν τὴν πραγματικότητά γιὰ τὸ ρωσικὸ καθεστῶς ἦταν φωνῆς βοῶντων ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οἱ σταλινικοὶ ἔκαναν ὅ,τι μπορούσαν γιὰ νὰ τοὺς ἐμφανίσουν ὡς ὄργανα τῆς δεξιᾶς προπαγάνδας... Ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ Δεξιὰ τοὺς βοηθοῦσε. Σχεδὸν καμία ἀπὸ τίς μεγάλες “ἐγκυρες” ἐφημερίδες, τὸ 1935-39, δὲν κατήγγειλε τὴν τερατῶδη φάρσα τῶν δικῶν τῆς Μόσχας. Ὅσο γιὰ τοὺς διανοοῦμενους, οἱ περισσότεροι ἐλάτρευαν δουρικὰ αὐτὸ πού θεωροῦσαν ὡς τὴν “κίνηση τῆς Ἱστορίας”, π.χ. ὁ Ζὰν Πῶλ Σάρτρ, ἀλλὰ καὶ πλήθος ἄλλοι».

Ἄλλά, θὰ ἰδύνατό τις νὰ προσθέσῃ, ὅτι εἰς τὸ πλῆθος αὐτὸ ἀνήκαν καὶ ἀρκετοὶ Ἕλληνες διανοούμενοι, λογοτέχναι, πολιτικοὶ κ.τ.τ. Οἱ ἐξ αὐτῶν ζῶντες τηροῦν σήμερον σιγὴν ἰχθύος περὶ τῶν ἐξ αὐτῶν τεθνεώτων ἢ περὶ τοῦ ἰδικοῦ των μακροχρονίου ιδεολογικοῦ δαλτωνισμοῦ, ὅστις ἀφαιρεῖ ἐξ αὐτῶν τὸ δικαίωμα νὰ κρίνουν μετ' αὐστηρότητος τὰ τυχόν σφάλματα τῶν ιδεολογικῶς ἀνταχθέντων εἰς αὐτούς.

Χρήσις προκρουστείου κλίνης

Ἐν τῇ συνεντεύξει, ἣτις μνημονεύεται εἰς τὴν προηγουμένην παρατήρησιν, ὁ κ. Καστοριάδης, ἐνῶ ὀρθῶς ἐπισημαίνει τὰ ὀλισθήματα τοῦ Σταλινισμοῦ καὶ τῶν συνοδοιπόρων του, ἐκδηλώνει μεγάλην προκατάληψιν κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀξιολόγησιν τῆς Θρησκείας καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οὕτω δὲν ὑπομνήσκει μόνον τὴν ἀπρηχαιωμένην θεωρίαν τοῦ Φρόντ περὶ τῆς Θρησκείας ὡς αὐταπάτης, ἣτοι μίαν διλεκταντικὴν θεωρίαν ἣτις ἔχει ἀπορροφηθῆ ὑπὸ κορυφαίων ψυχολόγων καὶ ψυχιάτρων (ὡς λ.χ. ὑπὸ τοῦ Γιούγκ), ἀλλὰ καὶ κατοποιεῖ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα ἐπὶ τῆς προκρουστείου κλίνης μᾶς ἀρνητικῆς στάσεως ἐναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οὕτω διακηρύσσει ὡς «τελειῶς ἐσφαλμένην» τὴν ἀποψιν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι προϋπόθεσις τῆς δημοκρατίας, ἢ ὅποια εἶναι δημιουργία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅτι ὁ τσαρισμὸς καὶ ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν ὀταλινικὴ πολιτικὴ εἶναι «ἡ πολιτικὴ ἐκφρασις τῆς Ὀρθοδοξίας» (!) καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ «ἀναζωπύρωσις τῆς θρησκείας στὸν δυτικὸν κόσμον» ἢ καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπου μόνον «ὑπάρχει ἡ δημαγωγικὴ χρησιμοποίησις τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγούς, οἱ ὅποιοι, ταυτοχρόνα, ὑποχωροῦν μπροστὰ στοὺς ἐκβιασμοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἐπαναφέροντας ἢ διατηρώντας μεσαιωνικὰς καὶ ἀντιδημοκρατικὰς διατάξεις, ὅπως εἶναι ἡ ἐξίσωσις τοῦ θρησκευτικοῦ μετὸν πολιτικὸν γάμον καὶ ἡ ἀναγραφή τοῦ θρησκευάτου σὺς ταυτότητες».

Ὁ κ. Καστοριάδης παραθεωρεῖ, ὅτι μερικαὶ καταχρήσεις δὲν αἴρουν τὸ γεγονός τῆς παρατηρουμένης ὁλονὲν καὶ μεγαλυτέρας ἀναζωπυρώσεως καὶ ἀνθήσεως τῆς θρησκείας κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας καὶ ὅτι ἡ ἀληθὴς καὶ ὠλοκληρωμένη Δημοκρατία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματώνεται ἄνευ γνησίου χριστιανικοῦ πνεύματος, ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἔχει ἐπισημανθῆ ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων. Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι τὰ θετικὰ στοιχεῖα τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ Διαφωτισμοῦ, τὰ ὅποια προβάλλονται ὑπὸ τοῦ ἐν λόγω στοχαστοῦ, διεμορφώθησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος.

Ἡ ἑλληνικὴ νεολαία

Ὁ διακεκριμένος δημοσιογράφος κ. Νικ. Νικολάου ἐν ἄρθρῳ του εἰς τὴν ἐφημερίδα «Τὰ Νέα», ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν, σημειοῖ τὰ ἑξῆς: «Σέβομαι τὶς νεολαίες ὄλων τῶν κομμάτων. Εἶναι τὰ πιὸ δυναμικὰ τμήματα..., ἡ ἐλπίδα μᾶς ἐκσυγχρονιστικῆς ἀνανεώσεως τῆς πολιτικῆς ζωῆς.

»Ὅλους αὐτοὺς τοὺς μῆνες ... δίνονται κρίσιμες μάχες γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἔθνους μέσα σὲ μιὰ ταραγμένη καὶ γεμάτη ἀπειλὰς καὶ κινδύνους Βαλκανικὴ καὶ γιὰ τὴν διάσωσιν τῆς οἰκονομίας ποὺ ἔχει βυθισθῆ ἐπὶ τὴν ὕφεσιν.

»Στὰ κρίσιμα αὐτὰ μέτωπα, ἡ συμβολὴ τῆς νεολαίας μὲ τὶς δικῆς τῆς προτάσεις εἶναι ἀπαραίτητη, ὅταν μάλιστα περιλαμβάνει νέες ιδέες. Ἡ ἀνεργία μαστίζει τοὺς νέους πρὶν ἀπ' ὅλα ἀφοῦ φθάνει στὸ 30% γιὰ τὶς ἡλικίες 18-30 χρόνων. Ἡ συμπόρευσις μὲ τὴν Εὐρώπῃ ἐνδιαφέρει πρὶν ἀπ' ὅλα τοὺς νέους, ἀφοῦ δικό τῆς εἶναι τὸ μέλλον. Καὶ ἡ ἀξιοκρατία στὸ Δημόσιον, ὥστε νὰ τερματισθοῦν οἱ κομματικοὶ διορισμοὶ καὶ νὰ λήξουν οἱ πελατειακὰς σχέσεις, πρέπει νὰ εἶναι τὸ σύγχρονον ὄραμα τῆς νεολαίας.

»Ὅμως μὲ θλίψη διαπιστώνω ὅτι ἀντὶ νὰ διαβάξω στὸν Τύπον ἀνακοινώσεις γι' αὐτὰ τὰ πραγματικὰ προβλήματα τῆς νεολαίας, βλέπω τὴν ἀντίθεσιν τῆς στα «μέτρα περιορισμοῦ τῆς διασκέδασις»! Κρίμα!».

Τὸ εὐγλωττον ἄρθρον τοῦ κ. Νικ. Νικολάου θὰ ὠδήγει εἰς πλήρη ἀπογοήτευσιν, ἐάν, ἐκτὸς τῆς νυκτοβίου νεολαίας, δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ μερὶς αὐτῆς, ἣτις σκέπτεται, δρᾷ καὶ ψυχαγωγεῖται κατὰ τρόπον ἕγιᾶ καὶ ἐλπιδοφόρον, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε ὑπονοεῖται σαφῶς καὶ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος δημοσιεύματι.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

★ Καθηγ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Η ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ (ἐξ ἀφορμῆς τῆς 70ῆς ἐπετείου ἀπὸ τὴν τραγωδία τοῦ 1922). Σχήμα 14Χ21, σελίδες 32.

★ Καθηγ. Ἀνδρέα Θεοδώρου, ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ ΘΕΟΤΟΚΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗΣ. Κείμενον ὕμνων, ἀπόδοσις ἐπὶ νεοελληνικῆ, εὐρὺς σχολιασμὸς. Σχήμα 14Χ21, σελίδες 32.

★ Καθηγ. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ. Τόμος Γ' (301-400), ἐκδοσις Β'. Σχήμα 14Χ21, σελίδες 312.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τὴν Δευτέραν 28 Φεβρουαρίου ὁ Μακαρ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ ἐδέχθη τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Δέρκων κ. Κωνσταντίνον (Οἶκ. Πατριαρχείου), Σιμπίου κ. Ἀντώνιον (Πατρ. Ρουμανίας) καὶ Βερροίας (Χαλεπίου) καὶ Ἀλεξανδρείας κ. Ἡλίαν (Πατρ. Ἀντιοχείας).

— Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Μακαριώτατος παρέστη εἰς τὴν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ πανηγυρικὴν ἐκδήλωσιν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν λαβοῦσαν χώραν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ Τελετῶν τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εικοσαετοῦς Διακονίας ὡς Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Παρέστησαν ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Δημήτριος Φατούρος, ἐκπρόσωποι τῆς Πολιτείας, τὰ μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου καθὼς καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν παρεπιδημούντων ἐν Ἀθήναις Σεβ. Ἱεραρχῶν, ἀκαδημαϊκοὶ καὶ καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων καὶ πλῆθος κόσμου.

— Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ προήδρευσε τῶν κατὰ μῆνα τακτικῶν ἐργασιῶν τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου ἀπὸ 1ης μέχρι 3ης Μαρτίου.

— Τὴν Ἀρχιγραμματεῖαν τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐπεσκέφθη τὴν Δευτέραν 7 Μαρτίου ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Μπάτσκας κ. Εἰρηναῖος (Πατριαρχείου Σερβίας).

— Τὴν 9ην Μαρτίου τὴν Ἀρχιγραμματεῖαν τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐπεσκέφθη ὁ ἐξοχότατος Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀζερμπαϊτζάν κ. Παναγιώτης Καρράκης.

Ἱερά Μητρόπολις Θήρας

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων κ. Παντελεήμων εἶναι «ὁ ἄνθρωπος τῆς χρονιάς γιὰ τὴν Σαντορίνη τὸ 1993», σύμφωνα μὲ τὴν ὁμόφωνη ἀπόφασιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑνώσεως Ξενοδόχων Σαντορίνης.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού στὴ Σαντορίνη καθιερώνεται ὡς θεσμὸς ἡ ἀνακήρυξις τοῦ «ἄνθρωπου τῆς χρονιάς», στὰ πλαίσια τῆς γενικότερης προσπάθειας πού καταβάλλει ἡ Ἑνωσις Ξενοδόχων Σαντορίνης, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ Σαντορίνη μοντέλο σύγχρονης τουριστικῆς ἀνάπτυξης, πού νὰ σέβεται τὸ παρελθὸν καὶ νὰ κτίζει μὲ συνέπεια τὸ μέλλον.

Στὸ σκεπτικὸ τῆς ἀπόφασιν, πού ἀνακοινώθηκε σὲ συνέντευξιν τύπου, στὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης τῆς Σαντορίνης, τὴν 31.1.94, ἀναφέρεται ὅτι:

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων κ. Παντελεήμων, εἶναι πρόσωπο μὲ μακρόχρονη προσφορὰ στὴν Σαντορίνη καὶ τοὺς κατοίκους τῆς, ἔχει δηλωμένη τὴν πρόθεσιν καὶ ἐπιθυμία του νὰ συνεχίσει αὐτὴν τὴν προσφορὰ, εἶναι πρόσωπο μὲ ἰδιαίτερη συμβολὴ στὴ διατήρησιν τοῦ κοινωνικοῦ ἴστου τοῦ νησιοῦ, εἶναι πρόσωπο εὐρύτερης ἀποδοχῆς, μὲ μεγάλη ἐπιρροή στὴν Σαντορίνη καὶ εὐρύτερα, εἶναι πρόσωπο μὲ γνώσιν τῶν προβλημάτων τοῦ νησιοῦ, εἶναι πρόσωπο μεγάλῃς προβολῆς, μὲ δυνατότητα συμμετοχῆς στὴν προσπάθεια γιὰ νὰ γίνῃ ἡ Σαντορίνη μοντέλο σύγχρονης τουριστικῆς ἀνάπτυξης.

Ἡ ἐπίσημη τελετὴ γιὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων κ. Παντελεήμονα, σὰν «ἄνθρωπου τῆς χρονιάς γιὰ τὸ 1993» θὰ γίνῃ στὴ Σαντορίνη στίς 3.5.94.

(Ἀπὸ τὸν τοπικὸ Τύπον)

Ἱ. Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας

ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας, τὴν 8ην Μαρτίου εἰς τὸν «ΑΓΙΟΝ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΟΝ» Αἰγίου, ἐπραγματοποιήθη σύναξις τῶν Ἐφημεριῶν Ἐπαρχίας Αἰγιαλείας.

Κατ' ἀρχὴν ὁ Σεβασμιώτατος μὲ αἰσθήματα ἰσχυρῆς ἐπιθυμίας ἐκφάνθη εἰς τοὺς μακροχρονίους κόπους καὶ μόχθους οἱ ὅποιοι σήμερον ὑλοποιούνται καὶ τὸ Ἰδρυμα λειτουργεῖ πλέον κανονικά. Τὸ Ἰδρυμα αὐτὸ ἀνήκει εἰς τὴν Τοπικὴν μας Ἐκκλησίαν καὶ προέτρεψε τοὺς Ἱερεῖς μας νὰ τὸ περιβάλλουν μὲ ἀγάπην καὶ νὰ ἐνδιαφέρονται δι' αὐτὸ ὡς ἄνθρωπον τοῦς κατοικίαν. Νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των μὲ ἐνθερμον ζῆλον περνώντας τὸ μῆνυμα αὐτὸ καὶ εἰς τὴν Ἑνορίαν των, προκειμένου οἱ χριστιανοὶ μας νὰ ἐνισχύουν αὐτὸ ποικιλοτρόπως.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ ἐκ μέρους τῶν Κληρικῶν μας ἦτο ἐκδηλος ἡ ἰκανοποίησις, οἱ ὅποιοι ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸ προσκλητήριο τῆς Τοπικῆς μας Ἐκκλησίας καὶ παντοιοτρόπως ἐκδηλώνουν τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸ Ἰδρυμα. Στὴ συνέχεια ὑπεβλήθησαν ἐρωτήσεις καὶ ἐδόθησαν ἀπαντήσεις ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου ἐπὶ θεολογικῶν καὶ πνευματικῶν θεμάτων.

Τέλος, ὁ Σεβασμιώτατος καὶ οἱ παριστάμενοι Κληρικοὶ ἐγευμάτισαν μὲ τοὺς τροφίμους τοῦ Ἰδρυματος. Τὸ γεῦμα παρέθεσεν τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Φανερωμένης Αἰγίου.

(Ἐκ τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

1) Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἁγίου Ἡλίας, 2) Ἁγίου Θωμᾶ, Ἁγίου Θωμᾶ Μεσολογγίου, 3) Ἁγίου Δημητρίου, Γουριωτίσσης, 4) Ἁγίου Συμεῶν Μαγούλας, 5) Ἁγίου Νικολάου Μύτικα καὶ 6) Ἁγίου Δημητρίου Ρίγανης

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῆ 10 Μαρτίου 1994

† Ὁ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρῶν 38, παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικού Διακόνου ἐν τῷ ἰ. ναῷ

Ἁγίας Τριάδος Ἀγρινίου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῆ 10 Μαρτίου 1994

† Ὁ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ.

Ἁγίου Χαραλάμπους οἰκισμοῦ Νεοκτίστων Δήμου Ἀστροπύργου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Μεγάροις τῆ 15η Μαρτίου 1994

† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἄρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρῶν 38, παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακή-

ρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικού Διακόνου ἐν τῷ ἰ. ναῷ

Ἁγίου Δημητρίου Ἄρτης

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἄρτῃ τῆ 16η Μαρτίου 1994

† Ὁ Ἄρτης ΓΓΝΑΤΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Καρπενησίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ.

Μεταμορφώσεως Σωτήρος Νοστήμου Εὐρυτανίας
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Καρπενησίῳ τῆ 18η Μαρτίου 1994

† Ὁ Καρπενησίου ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Σερβίων καὶ Κοζάνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ.

Ἁγίου Νικολάου Κοζάνης

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Κοζάνῃ τῆ 22α Μαρτίου 1994

† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κυθήρων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις:

α) Ἐφημερίων: 1) ἱ.Ν. Ἁγ. Βασιλείου-Ἀλλοιζιανίκων, 2) ἱ.Ν. Γεν. Θεοτόκου, 3) ἱ.Ν. Μεταμορφώσεως Σωτήρος-Κεραμωτοῦ, 4) ἱ.Ν. Ἐσταυρωμένου-Πιτσιανιάνικων, 5) ἱ.Ν. Ἁγίας Ἐλέσης-Πούρκου.

β) Διακόνων: 1) ἱ.Ν. Ἀναλήψεως Σωτήρος-Κ.Λειβαδίου, 2) ἱ.Ν. Ἐσταυρωμένου Χώρας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Κυθήροις τῇ 27ῃ Μαρτίου 1994

† Ὁ Κυθῦρων ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Πατρῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἄρθρων 38, παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς ἰ. ναοῖς

α) Εὐαγγελιστρίας Πατρῶν (Μητροπολιτικός) καὶ β) Ἁγίου Ἀνδρέου Πατρῶν

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Πάτραις τῇ 29ῃ Μαρτίου 1994

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κισιάμου καὶ Σελίνου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977, «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», καὶ τὸ ἄρθρον 54 τοῦ Ν. 4149/61, Καταστατικοῦ Νόμου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικοῦ ἐφημερίου εἰς τὰς Ἑνορίας:

1) Παναγίας Μυρτιδιωτίσσης Ταυρωνίτη Κισιάμου, 2) Ἁγίας Κυριακῆς Κουντούρας Σελίνου, 3) Ἁγίων Πάντων Λειβαδᾶ Σελίνου, 4) Ἁγίου Νικολάου Ἑλους Κισιάμου, 5) Ἁγίου Γεωργίου Δρακῶνας Κισιάμου, 6) Ἁγίου Γεωργίου Σκλαβοπούλας Σελίνου, 7) Ἁγίων Ἀποστόλων Σφηναρίου Κισιάμου, 8) Ἁγίων Πατέρων Πολυρρήνιας Κισιάμου, 9) Γενεθλίων Θεοτόκου Βλάτους Κισιάμου καὶ 10) Ἁγίων Κων/νου καὶ Ἐλένης Καμπανῶν Σελίνου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα νὰ καταλάβωσιν αὐτάς, ὅπως ἐντὸς διμήνου, ἀπὸ τῆς σήμερον, ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ σχετικὰ δικαιολογητικά.

Καστέλλι Κισιάμου τῇ 15ῃ Μαρτίου 1994

† Ὁ Κισιάμου καὶ Σελίνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχοφρελεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικὰς καὶ κατάνυξιν εἰς κάθε κερφάλαιον

Ἡ «Μίμησις» αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει βασικῶς ἀπὸ ὅλες τῆς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπιπέδου. Ἀνατύπωσις καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἑνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Κεντρικὴ διάθεσις:

Βιβλιοπωλεῖον Ἀποστολικῆς Διακονίας

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τηλ. 72.18.308, Fax 72.26.597

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ἐμότ. Καθηγ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Ἄρχων Διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Μ.Χ.Ε.

Τακτικὸν Μέλος τῆς «Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας

τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Αἱ Οἰκουμενικαὶ συζητήσεις ἐν Santiago de Compostela.

Μητροπ. Γουμηνίσης Δημητρίου, «Θησαυρὸς ἐν ὀσπρακίνοις σκεύεσιν». Ἡ μαρτυρία τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν Ἐνωμένη Εὐρώπῃ.

Πρωτοπρ. Θεοδώρου Ζήση, Τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν στὴ Ββάθμια Ἐκπαίδευση. Διαπιστώσεις καὶ προτάσεις.

Καλλιόπης Δ. Σπινέλλη, Ἀσκησις Λατρείας στὶς Φυλακὲς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα.

Ι.Μ. Χατζηρόφτη, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Καντέμπουρου G. Carey στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

π. Παύλου, Μοναχοῦ, Λαυριώτου, Προηγούμενος Χρυσόστομος Λαυριώτης (1856-1908).

Ἰωάννου Μπουγάτσου, Συμβολὴ τοῦ Κων/νου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Ἰωάννου Φ. Ἀθανασόπουλου, Οἱ παιδομάρτυρες τῶν Πατρῶν Ἀναστασία καὶ Χριστόδουλος.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.